

Evalueringsrapport

Marts 2010

Familierådgivning i efterskole regi

– et udviklingsprojekt med udsatte og sårbare unge som målgruppe

Projektet er støttet af:

SL og BUPLs Forsknings- og udviklingsfond

LÆRERSTANDENS BRANDFORSIKRING G/S
LB-Fonden til Almenvælgørende Formål

Undervisningsministeriets Tips- og Lottomidler

værdier i hverdagen efterskolerne

Efterskoleforeningen

Evalueringen er støttet af:

værdier i hverdagen efterskolerne

Efterskoleforeningen

Evalueringsrapporten er udgivet af:

C E N T E R F O R S O C I A L T A R B E J D E

Fonden VITA
Hollændervej 2
6000 Kolding
Tlf.: 7552 7044 / 7552 7044
E-mail: kolding@vita-csa.dk
www.vita-csa.dk

Evaluator:

SUELL Team ApS
Tremhøjvej 45, Tvingstrup
8700 Horsens
Tlf. 2144 9686
E-mail: ds@suellteam.dk
www.suellteam.dk

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	1
2. Projektets formål	3
3. Projektets målgruppe	3
4. Projektets organisering	5
5. Deltagere i projektet	6
6. Evalueringsmetode	6
6.1. Evalueringens formål og metode	6
6.2 Teori.....	6
6.3 Dataindsamling	6
6.4 Præsentation af data	8
7. Formidlingsaktiviteter	8
8. Fakta om samtalerne	9
9. Fakta om de unges tid i projektet	9
10. De unges resultater – kvantitative	9
10.1 De unges problematikker ved projektstart.....	10
10.2 Personlige reaktioner – før og efter	11
10.3 Sociale reaktioner - før og efter	13
10.4 Faglighed – før og efter.....	14
10.5 De unges generelle udvikling	14
11. De unges resultater – kvalitativt	15
11.1 Hvordan kommer de unge med i projektet?.....	15
11.2 Det første møde	16
11.3 Samtalernes form	16
11.4 Efterskolen som mødested	17
11.5 Tabu – at ”gå til VITA”?.....	17
11.6 Samtalernes afslutning	17
11.7 De unges problemer	18
11.8 De unges resultater	19
11.9 Ville de unge været stoppet på efterskolen?.....	23
12. De unges vurdering af konsulenternes metoder	25
12.1 Hvad handlede samtalerne om?	25

12.2	Idéer og redskaber.....	25
12.3	Spørgsmål	26
12.4	Refleksion og nye vinkler	26
12.5	Åbenhed og forståelse.....	26
12.6	Holde af.....	27
12.7	Skriftlighed.....	28
12.8	Kontakt mellem møderne	28
12.9	"24 timer" og "uafsluttede" forløb	28
12.10	De unges præmisser	28
12.11	"Tid nok"	29
12.12	Konsulenten som fremmed.....	29
12.13	Godkendelse af konsulentens kontakt til andre	29
12.14	Konsulenter eller efterskolens medarbejdere?	30
12.15	Når de unges forældre deltog i samtaler	31
12.16	Efterværn	32
12.17	De unges professionelle medmenneske	33
12.18	Forskellen til anden rådgivning	33
12.19	De unges kritik og forslag til forbedringer	34
12.20	Om 5 år	35
13.	Forældrenes resultater - kvantitativt.....	36
14.	Forældrene – kvalitative resultater	37
14.1	Opstarten	37
14.2	Resultater.....	37
14.3	Forældrenes vurdering af konsulenternes metoder	38
14.4	Samarbejdet med efterskolen	38
14.5	Afslutningen.....	38
14.6	Forældrenes kritik og forslag til forbedringer.....	39
14.7	Om 5 år	39
15.	Drop-out-undersøgelse	40
16.	Hvad laver de unge i dag uddannelses- eller arbejdsmæssigt?	42
17.	Efterskolerne	43
17.1	Opstarten	43
17.2	Hvad gjorde efterskolerne før Fonden VITA's projekt?.....	44
17.3	Hvordan spotter efterskolerne de unge, der har brug for en konsulent?	44

17.4 Teenageproblemer eller behandlingskrævende problemer?	46
17.5 Tværfagligt samarbejde	47
17.6 Konsulenter der kommer udefra eller efterskolelærere/egne indsatser?	49
17.7 Overførsel af konsulenternes metoder	51
17.8 Efterskolerne som "sidste udkald"?	52
17.9 Efterskolerne som sociale institutioner?	53
17.10 De unges resultater – set fra efterskolerne	54
17.11 Betydning af efterværn for efterskolerne.....	56
17.12 Hvad gør efterskolerne i fremtiden?	56
17.13 Efterskolernes kritik og forslag til forbedringer	58
17.14 Ros	60
18. Metoder der skaber positiv forandring og udvikling for sårbare unge på efterskole	60
18.1 Metodemæssig teoretisk tænkning	61
18.1.1 Empowerment	61
18.1.2 Anerkendende og ressourceorienteret tilgang	62
18.1.3 Kognitiv tilgang.....	62
18.1.4 Mediation.....	63
18.2 Metoder i praksis	64
18.2.1 Individuelle samtaler.....	64
18.2.2 Det professionelle medmenneske	65
18.2.3 Forandringscirklen.....	66
1) Kontakt og tillid	67
2) Erkendelse	69
3) Motivation.....	70
4) Afprøvning af nye tanke- og handlemønstre	71
5) Fastholdelse af nye tanke- og handlemønstre	72
6) Afslutning	72
Arbejdsblad for Forandringscirklen.....	73
18.3 Metoder i familierådgivning med og uden forældre	74
18.3.1 Med forældre	74
18.3.2 Uden forældre.....	75
18.4 Metoder i efterværn.....	75
18.5 Metoder i en tværfaglig samarbejdsmodel	76
19. Konklusion	76
20. Perspektiver.....	82
Litteraturliste	84
Om SUELL Team ApS.....	85

Citater kan gengives med kildeanvisning.

1. Indledning

Projekt: "Familierådgivning i efterskole regi" er et initiativ hos Fonden VITA – Center for Socialt Arbejde.

Fonden VITA arbejder for at forbedre udsatte og socialt dårligt stillede menneskers forhold¹.

Arbejdsområder er:

- Forebyggende, afdækkende og behandlende arbejde i familier og overfor enkeltpersoner.
- Formidling af anbringelse i familiepleje og andre former for anbringelse.
- Oprettelse og drift af institutioner, opholdssteder.
- Rådgivning og supervision af grupper og enkeltpersoner. Undervisning.
- Arbejde med projekter, som retter sig mod målgruppen.

Fonden VITA har afdelinger i Kolding (hovedkontor), Århus, Esbjerg og Åbenrå.

Fonden VITA har igennem familieplejearbejde, og via arbejde med unge i ungdomsbofællesskaber, fået erfaring for, at nogle unge har behov for ekstra støtte og opmærksomhed, for at kunne gennemføre et efterskoleforløb. De unge synes at have brug for støtte i forhold til deres almindelige trivsel og i forhold til kontakten til deres familie. Desuden kan de have brug for støtte til efterværn i forbindelse med fritid, bolig, økonomi, studie, arbejde mv.

Foranlediget af disse egne erfaringer samt udfordringer og problematikker beskrevet i Styrelsen for Social Services undersøgelse: "Arbejdet med udsatte unge på kost- og Efterskoler" (2006)², fik Fonden VITA kontakt til Bo Thorup - daværende formand for Efterskoleforeningen Region Syd og Dorthe Fredsted – viceformand Balle Musik- og Idrætsefterskole, og sammen blev der i løbet af 2006 og 2007 skabt et udviklingsprojekt med familierådgivning for sårbare unge på efterskole og deres forældre³.

Projekt: "Familierådgivning i efterskole regi" blev gennemført fra den 1. maj 2007 til den 1. november 2009, og har været finansieret af fondsmidler samt af Fonden VITA. Kommuner og efterskoler har ikke haft udgifter i forbindelse med unge, der var med i projektet.

Evalueringen tager afsæt i Servicestyrelsens undersøgelse (2006), hvor det fremgår, at blandt elever med støttet ophold på en efterskole efter Serviceloven § 40, stk. 2, pkt. 10 droppede 19 % ud mellem den 1. september 1999 og den 1. juni 2000. Blandt elever anbragt på en efterskole efter Serviceloven § 40, stk. 2, pkt. 11 droppede 16 % ud mellem den 1. september 1999 og den 1. juni 2000. 6 % af eleverne uden støtte faldt fra.

Af Servicestyrelsens undersøgelse fremgår det ligeledes, hvordan elever med og uden støtte klarer sig uddannelses- og arbejdsmæssigt tre år efter et ophold på efterskole.

Det fremgår, at for de unge, der har været på efterskole uden støtte (de såkaldte velfungerende unge), er ca. 18 % er ikke i gang med arbejde eller uddannelse. For de unge, der har været anbragt på efterskole i henhold til Serviceloven § 40, stk. 2, pkt. 11 og

¹ Fonden VITA's vedtægter findes på www.vita-csa.dk.

² Resume af Servicestyrelsens undersøgelse udarbejdet af Fonden VITA kan rekvireres hos Fonden VITA.

³ Projektbeskrivelse: "Familierådgivning i efterskole regi" (2007) kan rekvireres hos Fonden VITA.

som har gennemført et efterskoleophold, er ca. 53 % ikke i gang med arbejde eller uddannelse. Vedrørende de unge, der har været anbragt i henhold til Serviceloven § 40, stk. 2, pkt. 11, og som er droppet ud af efterskolen, er ca. 77 % ikke i gang med arbejde eller uddannelse.

Servicestyrelsens undersøgelse fastslår, at det er vigtigt, at få familien inddraget i arbejdet frem mod og under en indsats. Familien skal opleve, at den bliver hørt og respekteret og at familiens ressourcer bringes i spil.

Evalueringen tager ligeledes afsæt i rapporten: "Sårbare unge på efterskole", udarbejdet for Efterskoleforeningen i 2009 af Annette Vilhelmsen - selvstændig pædagogisk konsulent og Ulla Højmark Jensen - lektor, ph.d. Danmarks Pædagogiske Universitetsskole på baggrund af undersøgelse foretaget af Elisabeth Berg, tidligere lærer og vejleder på Sønder Nærå Fri- og Efterskole. Rapporten beskriver, hvordan efterskolerne i dag takler sårbare unge samt giver anbefalinger til, hvilke støtteforanstaltninger, der kan afhjælpe den enkelte elev. Rapporten efterlyser materiale til efterskolerne om, hvordan man bedst muligt støtter lærerne i deres arbejde, så de føler sig rustet til at varetage opgaven med sårbare elever. Fra rapporten: "Der er på mange efterskoler et udtalt behov for værktøjer og anvisning af handlemuligheder i arbejdet med de sårbare unge".

Evalueringen hviler på hovedtrækkene fra Socialforskningsinstituttets gennemgang af de sidste 10 års danske forskning om 12-18-årige med sociale problemer: "Unge sociale problemer" (2006)⁴. Socialforskningsinstituttets gennemgang har afdækket, at der er begrænset viden om forebyggelse og behandling af unge med problemer. Gennemgangen af 125 undersøgelser viser, at der er meget lidt viden om unges misbrug, trivsel og psykiske problemer, og især effekten af forebyggelses- og behandlingsindsatser.

Som perspektiv vedrørende undersøgelser af unges sociale problemer, siger Socialforskningsinstituttet: "Et mindre ensidigt fokus på brug af én bestemt metode (enten kvalitativ eller kvantitativ) inden for de enkelte emner vil skabe mere righoldig viden på områderne".

Forskningsoversigten viser, at de indsatser, der har haft succes, ofte er kendetegnet ved, at:

- Det lykkes at indlede en god dialog med og få et ligeværdigt forhold til den unge.
- Den unge får nære relationer til mindst én pædagogisk medarbejder, gadeplansarbejder eller en støtte- og kontaktperson, som den unge identificerer sig med.
- Indsatsen er handlingsorienteret, hvor social integration i form af uddannelse og arbejde er i centrum fra begyndelsen.
- Enten familie eller nære venner er inddraget i den forebyggende eller behandlende indsats.
- Indsatsen tilfører den unges hverdag strukturerede aktiviteter.
- Når den unge er færdig med et forløb, kan det være meget nyttigt at yde en brobyggende indsats. Det kan for eksempel være efterværn eller udslningsordninger – så den unge gradvist kan vænne sig til en mere selvstændig livsførelse.

⁴ Resume af Socialforskningsinstituttets gennemgang af 10 års forskning om 12-18-åriges sociale problemer findes på <http://www.sfi.dk/Default.aspx?ID=3667>.

Rapporten: "Efterskolernes effekt på unges uddannelse og beskæftigelse" udarbejdet af Capacent Epinion for Efterskoleforeningen i 2008, er ligeledes inddraget i evalueringen. En af hovedkonklusionerne i Capacent Epinions analyse er, at miljøet på efterskolerne knækker negativ social arv, og at især efterskolernes 10. klasse bidrager til, at flere unge får en ungdomsuddannelse. Samtidig viser analysen, at andelen af unge, der "har været i kontakt med de sociale myndigheder", er større på efterskoler end i folkeskolen. Analysen belyser ikke, hvilke metoder eller indsatser på efterskolerne, der bevirker, at negativ social arv brydes. Capacent Epinion har behandlet data fra Danmarks Statistik over de 578.874 unge, der har afsluttet 9. eller 10. klasse i perioden 1997-2006.

2. Projektets formål

Projektets formål fra projektbeskrivelsen er følgende:

Under efterskoleopholdet:

Projektets formål er at hjælpe og støtte sårbare og udsatte unge, således at de bliver i stand til at gennemføre et efterskoleophold samt fremme den unges positive udvikling såvel socialt, personligt og fagligt.

Det er et mål, at de unge lærer at takle "her og nu"-belastninger samtidig med en forventning om, at de redskaber de lærer, også ville kunne gavne dem på længere sigt.

Efter efterskoleopholdet:

Projektet indeholder også en efterværnsdimension, hvor den unge bliver fulgt efter efterskoleopholdet med henblik på at få støtte i forhold til netværk, uddannelse, arbejde og bolig samt personlige og sociale forhold.

I hele forløbet skal der etableres et ideelt samarbejde mellem den unge, forældre, efterskole, konsulent og evt. socialforvaltning, således at de unge får den støtte, de har brug for under og efter efterskoleopholdet.

Det er samtidig projektets mål at udvikle konkrete og handlingsorienterede metoder med det formål, at kvalificere lærere og andre personalegrupper til at afhjælpe sårbare unges sociale og personlige vanskeligheder i forbindelse med et efterskoleophold.

Projektet primære indsats består i afholdelse af samtaler på efterskolerne ved konsulenter fra Fonden VITA med de unge alene eller med de unge og deres forældre sammen.

3. Projektets målgruppe

Projektets målgruppe bliver kaldt sårbare og udsatte unge. I projektbeskrivelsen er de unge beskrevet således:

"Valget af målgruppen tager udgangspunkt i de problemstillinger, som efterskolerne står med i dag overfor en bestemt gruppe af elever. Den støtte, efterskolerne kan give den enkelte unge, er ikke altid tilstrækkelig til, at den sårbare unge kan gennemføre et efterskoleophold uden betydelige vanskeligheder.

Målgruppen er således:

Unge, der påbegynder, eller er i gang med et efterskoleophold, som har svære sociale og/eller følelsesmæssige og/eller faglige problemer, der skyldes hjemlige forhold.

Eksempelvis som følge af:

Skilsmisse.

Dødsfald i familien.

Misbrugsforældre.

Psykisk syge forældre.

Socialt dårligt fungerende forældre.

Forældre, der af andre grunde ikke er i stand til at støtte den unge i forbindelse med et efterskoleophold.

De unge i målgruppen kan have oplevet:

Omsorgssvigt.

Vold i hjemmet.

Været udsat for seksuelle krænkelser.

Unge, der har alvorlige følelsesmæssige problemer, herunder:

Spiseforstyrrelser.

Selvskadende adfærd.

Selvmondsforsøg".

Beskrivelsen af "sårbare og sårbare unge" nuanceres ved rapporten "Sårbare unge på efterskole" (2009), der definerer målgruppen således:

"I efterskolesammenhæng er der en tendens til to definitioner:

- 1) Erkendt sårbarhed – unge med en diagnose, som kendes inden efterskoleforløbet påbegyndes, eller som opdages meget hurtigt. Det kan for eksempel være unge, der skærer i sig selv (cutting), taler om selvmord, optræder voldeligt, eller på anden måde viser tegn og udtryk, som kan defineres ind i en egentlig diagnose.
- 2) Uerkendt sårbarhed – unge som har forskellige grader af faglige, sociale eller psykiske vanskeligheder som skolerne ikke kender på forhånd, men som spottes i løbet af skoleåret. Sårbarheden kan opstå under opholdet eller blive synlig i særlige situationer på efterskolen".

Karakteristikken af de unge suppleres yderligere med Socialforskningsinstituttets beskrivelse af unge med sociale problemer jævnfør Forskningsoversigten (2006): "De fleste unge med sociale problemer har svage eller manglende sociale relationer til jævnaldrende. De har svage faglige kundskaber og lavt selvværd. Deres forældre er ressourcetsvage og har også i flere tilfælde selv sociale problemer. Unge, der er vokset op hos forældre med misbrugsproblemer og langvarig ledighed, har større risiko end andre unge for eksempel at have en destruktiv adfærd i forhold til andre og sig selv, forsøge selvmord, blive psykisk syge og selv blive arbejdsløse".

Derudover har Capacent Epinion belyst, hvad der karakteriserer unge, som vælger et efterskoleophold. Analysen viser her, at der kan sondres mellem tre forskellige typer af

efterskoleelever, som især adskiller sig på sociale baggrundsvariable som for eksempel forældrenes indkomst og uddannelsesniveau.

”Den første type kan karakteriseres som unge fra ”mindre stærke hjem” og udgør ca. 33 procent af efterskoleeleverne. I denne gruppe har forældrene typisk en grundskoleuddannelse eller en erhvervsfaglig uddannelse. Forældrenes indkomst ligger typisk under gennemsnittet, og der er en overrepræsentation af skilte forældre. Bopælen er som oftest vest for Storebælt.

Den anden type kan navngives som unge fra ”elitehjem” og udgør ca. 28 procent af efterskoleeleverne. Forældrene til denne type har begge en videregående uddannelse, den samlede indkomst ligger over gennemsnittet, og bopælen er som oftest i en større by. Begge forældre er i arbejde, og der er en overrepræsentation af forældre med lederstillinger på høje niveauer.

Den tredje type er ”den gyldne middelvej” og kan betegnes som unge fra ’stabile’ hjem. Denne gruppe udgør ca. 40 procent af efterskoleeleverne. Forældrene til disse unge har typisk en erhvervsfaglig uddannelse som højeste uddannelse, men nogle har også en mellemlang videregående uddannelse. Begge forældre er typisk i arbejde, og de har en middelindkomst”.

Evalueringens afsnit om de unges resultater (side 10) indeholder en karakteristik af de deltagende unges problemkompleks ved starten af deres forløb i projektet. Denne karakteristik nuancerer overstående beskrivelser af sårbare og udsatte unge.

4. Projektets organisering

Projektledere var Thomas Hansen – afdelingsleder – Fonden VITA, Kolding og Jan Druedahl – udviklingskonsulent – Fonden VITA, Kolding.

Der blev nedsat en styregruppe med følgende medlemmer:

- Dorthe Fredsted – viceforstander Balle Musik- og Idrætsefterskole.
- Bo Thorup – forstander Midtjysk Ungdomsskole. Bo Thorup var ved projektstart ansat som lærer på Ladelund Efterskole indtil den 1. august 2009 og var formand for Efterskoleforeningens Syd- og Sønderjyske Region ligeledes frem til den 1. august 2009.
- Jan Druedahl – udviklingskonsulent – Fonden VITA, Kolding.
- Thomas Hansen – afdelingsleder – Fonden VITA, Kolding.

Der blev ansat følgende konsulenter:

- Bente Brix – socialkonsulent, Fonden VITA - Kolding.
- Christian Gadegaard – socialkonsulent, Fonden VITA – Kolding.
- John Busch – socialkonsulent, Fonden VITA – Kolding.
- Kirsten S. Jensen – socialkonsulent, Fonden VITA – Kolding.
- Annie Kjældgaard – socialkonsulent, Fonden VITA – Åbenrå.
- Elsebeth Teilmann – socialkonsulent, Fonden VITA – Åbenrå.
- Steen Andersen – socialkonsulent, Fonden VITA – Åbenrå
- Thorleif Bøgh Vinther – socialkonsulent – Fonden VITA – Åbenrå
- Helle W. Storm – socialkonsulent, Fonden VITA – Århus.

Konsulenterne er uddannede som pædagoger og socialrådgivere med efteruddannelser indenfor familierådgivning, supervision med videre og har flere års erfaringer fra familiearbejde.

SUELL Team ApS v. Dorthe Suell-Hejlesen – Master i Social Integration, blev tilknyttet som ekstern evaluator.

5. Deltagere i projektet

13 efterskoler har deltaget i projektet. 12 efterskoler fra Syd- og Sønderjylland og 1 fra Midtjylland. Der går 1.448 unge på de 13 efterskoler og 48 unge har deltaget i projektet. Projektets kapacitet har været 30 unge ad gangen.

Ud af i alt 178.793 unge i 8., 9. eller 10 klasse, gik 28.314 unge i september 2009 på en efterskole (Kilde: Danmarks Statistik).

6. Evalueringsmetode

6.1. Evalueringens formål og metode

Evalueringens sigte er at belyse, dokumentere og evaluere projektets resultater for sårbare og udsatte unge på efterskole og deres forældre i forhold til at undgå, at de unge afbryder deres efterskoleophold. Endvidere skal de unge opnå personlig, social og faglig positiv udvikling.

Samtidig er konsulenternes anvendte metoder analyseret for at kunne identificere virksomme og betydningsfulde metoder for sårbare og udsatte unge og deres forældre. Projektets efterværn og det tværfaglige samarbejde mellem efterskolerne, forældrene og konsulenterne samt eventuelt andre aktører er ligeledes belyst.

Evalueringen blev fra projektets start tilrettelagt og gennemført ud fra principper om resultat- og procesevaluering samt en systemisk tilgang.

Evalueringen har været praksisorienteret i forhold til at kunne beskrive konkrete og handlingsorienterede metoder, der samtidig er koblet til relevant teori.

Der er udarbejdet midtvejsevalueringsrapport marts 2008 ved SUELL Team ApS⁵.

6.2 Teori

De udviklede metoder i projektet er koblet til teori vedrørende empowerment og mediation, som er konsulenternes videnskæssige og teoretiske fundament. Evaluator har derudover inddraget teori om motivationssamtale samt anerkendende, ressourceorienteret og kognitiv tilgang.

6.3 Dataindsamling

Dataindsamlingen består i følgende:

- Før-og-efter-spørgeskemaanalyse vedrørende de unge problematikker, reaktioner og resultater med videre. Svarprocent: 100.

⁵ Midtvejsevalueringen kan rekvireres hos Fonden VITA eller SUELL Team ApS.

- Spørgeskemaundersøgelse vedr. antal samtaler og forløbenes længde. Svarprocent: 100.
- Interview med otte unge.
- Interview med fire forældre.
- Drop-out-undersøgelse hos 13 deltagende efterskoler. Svarprocent: 100.
- Analyse af, hvad de 48 unge laver i dag uddannelses- eller arbejdsmæssigt. Svarprocent: 92.
- Interview med fire efterskoler – forstandere og kontaktlærere.
- Ni evalueringsmøder med konsulenterne.
- To styregruppemøder.

På baggrund af evalueringsmøder med konsulenterne blev de unges problematikker identificeret i løbet af de første måneder samt en række personlige og sociale reaktioner hos de unge afledt af deres problematikker⁶. Disse blev opstillet i et spørgeskema til en før-og-efter-analyse af de unges udvikling i projektet. Samtidig indgik spørgsmål vedrørende de unges faglige udvikling og resultater, og spørgsmål vedrørende eventuel støtte efter Serviceloven § 40, stk. 2, pkt 10 eller anbringelse efter Serviceloven § 40, stk. 2, pkt. 11 med videre. Skemaerne blev udfyldt af konsulenterne, når en ung havde været i projektet i en måned og ved afslutning af den unges forløb.

Spørgeskema vedr. antal samtaler og forløbenes længde blev ligeledes besvaret af konsulenterne.

I forbindelse med den afsluttende evaluering blev der gennemført en række kvalitative interviews af de unge og deres forældre, for at få be- eller afkræftet samt yderligere belyst resultaterne fra før-og-efter-spørgeskemaanalysen. Interviewene havde samtidig fokus på at identificere anvendte metoder.

Forstandere, de unges kontaktlærere eller andre med kontaktlærerfunktioner, deltog ligeledes i interviews ved projektafslutning.

Kriterier for udvælgelse af unge, deres forældre, kontaktlærere og skoleledere for interview blev taget ud fra principperne om system/kontekstanalyse, for at få et så helhedsorienteret udsnit af resultater og metoder belyst som muligt. Samtidig skal evalueringen belyse familierådgivning, efterværn og en tværfaglig samarbejdsmodel.

Der blev derfor valgt otte unge fra de fire efterskoler, som har haft flest elever med i projektet, og hvor konsulenterne samtidig har haft samtaler med fire af de unges forældre, og hvor fire unge har været i efterværn. De fire efterskoler har i alt haft 27 unge i projektet.

Evaluator har afholdt semistrukturerede enkeltinterviews med otte unge og fire af deres forældre (der blev ikke interviewet forældrepar). Fire af de unge har været i efterværn. Samtlige unge og deres forældre er anonyme i forbindelse med evalueringen.

Hos de fire efterskoler har evaluator gennemført semistrukturerede fokusgruppeinterviews/enkeltinterviews med forstandere og de unges kontaktlærere. Der er afholdt interviews med henholdsvis en forstander alene (kontaktlærerfunktionen lå hos forstanderen), en forstander og en kontaktlærer, en forstander og viceforstander (kontaktlærerfunktion), samt en forstander og to kontaktlærere. Hos en efterskole er der

⁶ Efter inspiration fra Servicestyrelsen (2006) karakteristik af udsatte unge.

sammenfald mellem forstander og et medlem af projektets styregruppe. Udtalelser og fortolkninger på baggrund af denne forstander/medlem af styrgruppen er markeret med tekst i kursiv i rapporten.

En efterskole har ønsket at være anonym, hvorefter samtlige efterskoler er anonyme i evalueringsrapporten.

Evaluator har gennemført kvantitativ drop-out-undersøgelse hos de 13 deltagende efterskoler.

Fonden VITA har ved telefonkontakt til 48 unge eller deres forældre gennemført analyse af, hvad de unge laver i dag uddannelses- eller arbejdsmæssigt.

Derudover indgår notater fra evalueringsmøder med konsulenterne og fra styregruppemøder i dataindsamlingen⁷.

6.4 Præsentation af data

Statistisk materiale er primært præsenteret i diagrammer og tabeller.

Evaluator har valgt at præsentere en stor del af den indsamlede data fra interviews, således at data "taler for sig selv". For præsentationen er valgt de udtalelser, der bedst repræsenterer projektets resultater, betydning og metoder. For eksempel når ikke alle otte interviewede unges udtalelser er medtaget, er det fordi, der er sammenfald mellem to eller flere unges oplevelse af projektet.

Øvrigt datamateriale er redigeret og sammenskrevet.

Teori koblet til de udviklede og anvendte metoder er primært integreret i afsnittet: Metoder, der skaber positiv forandring og udvikling for sårbare unge på efterskole.

Tolkninger og vurderinger er samlet i konklusions- og perspektivafsnittene.

7. Formidlingsaktiviteter

Projektet har være omtalt i BG Fondens Årsskrift 2008, og der har været artikler i Efterskolebladet den 6. juni 2008 samt i Berlingske Tidende den 29. september 2009. Projektet har været omtalt i Efterskolebladets leder den 23. september 2009.

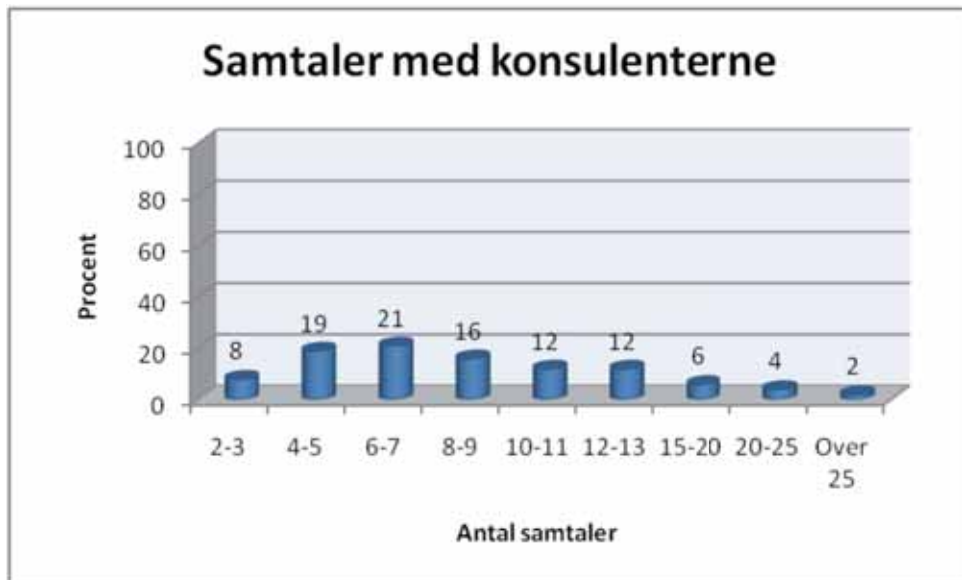
På baggrund af evalueringen vil Fonden VITA og Efterskoleforeningen udarbejde en handlingsorienteret vejledning/manual til efterskolerne, således at de udviklede metoder kan overføres til efterskolerne. Som en del af manualen vil man udvikle et screeningsværktøj, således at de unges problematikker hurtigere opdages, og der hurtigere kan iværksættes en indsats. Rapporten "Sårbare unge på efterskole" (2009) efterlyser materiale om, hvordan man bedst muligt støtter lærerne i deres arbejde med sårbare elever.

I forbindelse med udgivelse af manualen afholdes en konferencen for samtlige efterskoler i Danmark, hvor også sagsbehandlere, socialrådgivere, lærere, pædagoger, psykologer, terapeuter, vejledere med videre, der arbejder med udsatte grupper i et andet regi end efterskolernes, inviteres.

⁷ Spørgeskemaer og interviewguides kan rekvireres hos SUELL Team ApS.

8. Fakta om samtalerne

Der har i alt været afholdt 452 samtaler af en varighed på 619,5 timer med de 48 unge. Forældrene har deltaget ved 34 samtaler. Derudover har der været samtale med læge, socialrådgiver og lignende i få tilfælde.

De fleste unge har haft mellem 4-5 og 12-13 samtaler.

9. Fakta om de unges tid i projektet

De fleste unge har været i projektet i mellem 7 og 18 måneder.

10. De unges resultater – kvantitative

De unges kvantitative resultater er evalueret ved en før-og-efteranalyse, der bygger på 48 spørgeskemaer udfyldt af konsulenterne. Konsulenterne har i nogle tilfælde udfyldt skemaerne sammen med de unge.

68 % er piger i projektet og 32 % drenge. De unge er i alderen 14 til 17 år med en overvægt af 16-årige.

8 % modtager økonomisk støtte efter Serviceloven § 40, stk. 2, pkt. 10.

5 % er anbragt efter Serviceloven § 40, stk. 2, pkt. 11.

20 % af de unge deltager i projektets efterværn.

29 % af de unges forældre deltager i samtaler med en konsulent.

47 % af fædrene og 54 % af mødrene er vurderet af konsulenterne til i mindre grad at være ressourcestærke.

10.1 De unges problematikker ved projektstart

Gennem de første projektmåneder blev de unges væsentligste problematikker defineret inspireret af de karakteristika, som Servicestyrelsen (2006) har identificeret for sårbare og udsatte unge.

Konsulenterne har haft mulighed for at sætte flere krydser.

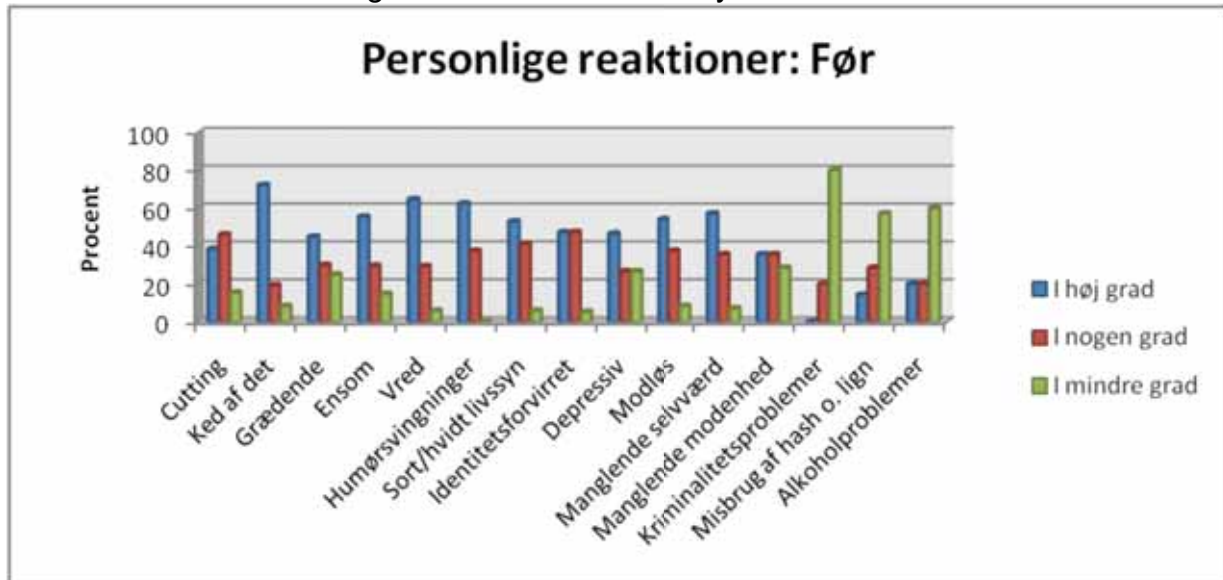

De fleste unge har problematikker i forhold til ubearbejdet skilsmisse og voldsomme familiebegivenheder (for eksempel meget højt konfliktniveau). Konsulenterne har vurderet, om de unges problematikker er omsorgssvigt fra familiens side, hvilket fremgår af kolonnen yderst til højre.

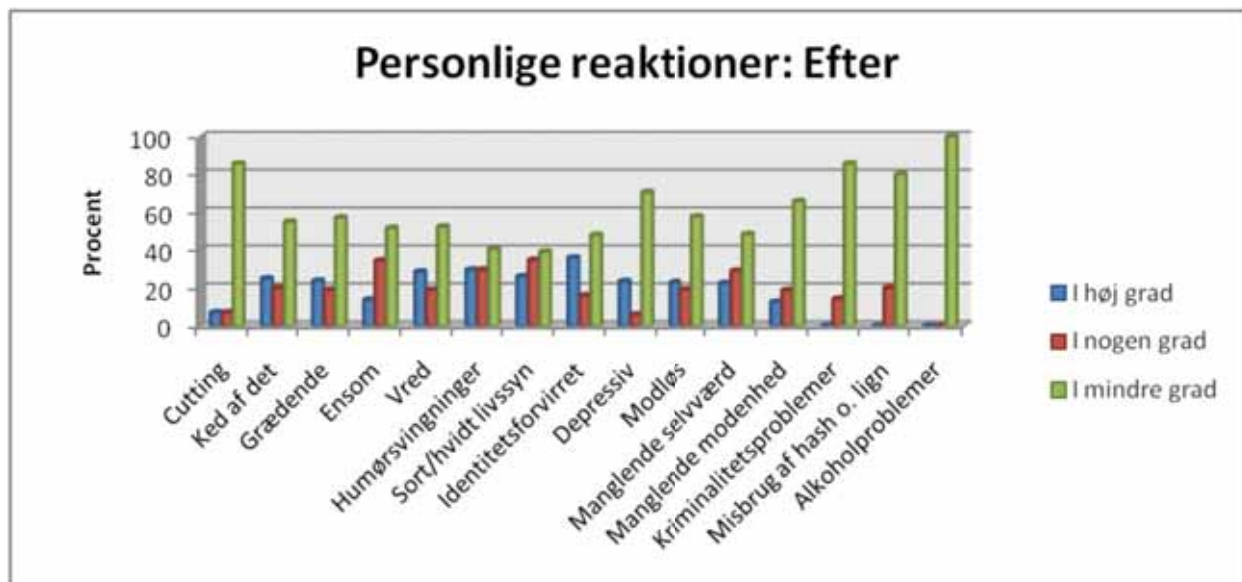
De unges personlige og sociale reaktioner blev identificeret ved projektstart, samt evalueret ved projektafslutning.

10.2 Personlige reaktioner – før og efter

Konsulenterne har haft mulighed for at sætte flere krydser.

I spørgeskemaet har konsulenterne mulighed for at besvare "andet". "Andet" dækker over selvmordstanker, voldsomt temperament, koncentrationsbesvær, rastløshed, tvangshandlinger og -tanker, generthed, fantasiverden, vægtproblemer, fysiske problemer og psykiske sygdomme.

Indenfor samtlige områder er der sket en positiv udvikling i de unges personlige reaktioner. Projektet har særlig stor betydning i forhold til: Cutting, ked af det, vred og modløs.

Cutting:

Ved de unges start på et forløb med samtaler, cutter 39 % sig i meget høj grad, 46 % i nogen grad og 15 % i mindre grad.

Ved de unges afslutning af et forløb, cutter 7 % sig i meget høj grad, 7 % i nogen grad og 86 % i mindre grad.

Ked af det:

Ved start: 72 % i meget høj grad, 20 % i nogen grad og 8 % i mindre grad.

Ved afslutning: 25 % i meget høj grad, 20 % i nogen grad og 55 % i mindre grad.

Vred:

Ved start: 65 % i meget høj grad, 29 % i nogen grad og 6 % i mindre grad.

Ved afslutning: 29 % i meget høj grad, 19 % i nogen grad og 52 % i mindre grad.

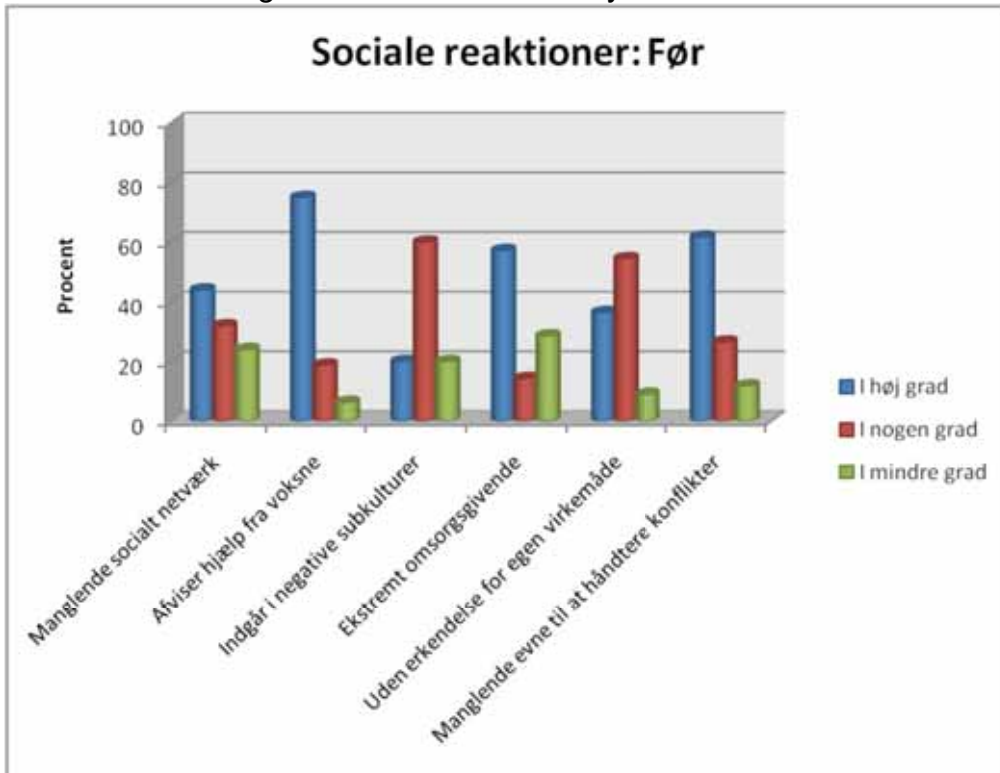
Modløs:

Ved start: 54 % i meget høj grad, 38 % i nogen grad og 8 % i mindre grad.

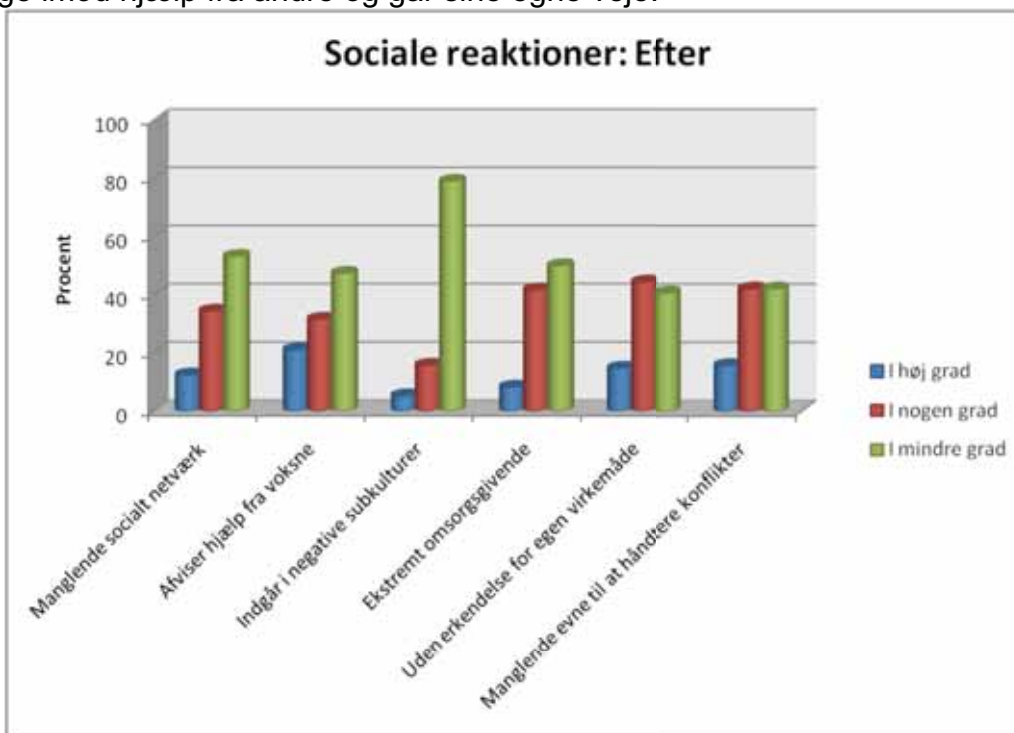
Ved afslutning: 23 % i meget høj grad, 19 % i nogen grad og 58 % i mindre grad.

10.3 Sociale reaktioner - før og efter

Konsulenterne har haft mulighed for at sætte flere krydser.

Derover nævner konsulenterne: Vanskelighed ved at håndtere følelsesmæssige konflikter med andre unge, slagsmål i beruset tilstand, meget omsorgsgivende overfor venner, svært ved at tage imod hjælp fra andre og går sine egne veje.

Der er ligeledes sket en positiv udvikling indenfor alle områder i forhold til de unges sociale reaktioner. Særligt vedrørende: Afviser hjælp fra voksne og indgår i negative subkulturer.

Afviser hjælp fra voksne:

Ved start: 75 % i meget høj grad, 19 % i nogen grad og 6 % i mindre grad.

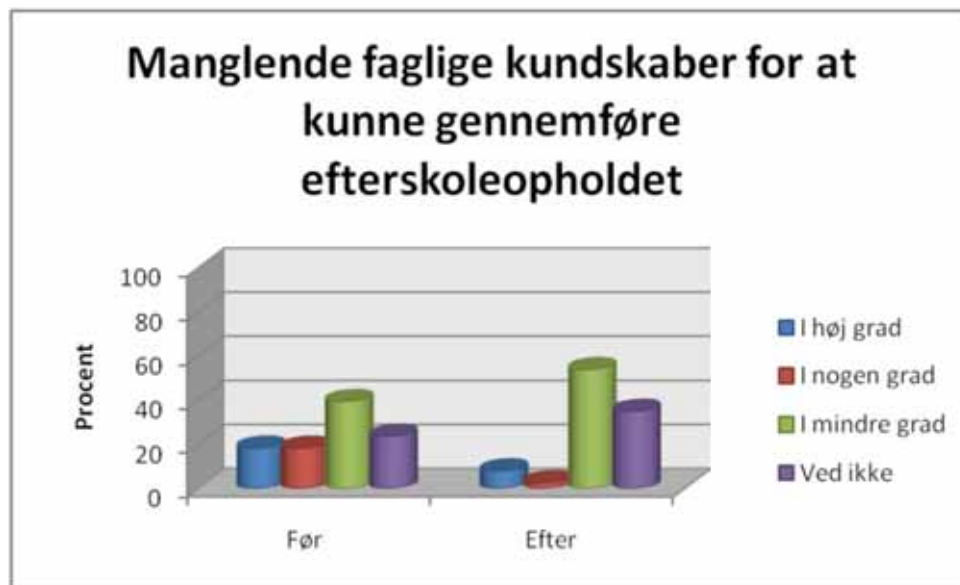
Ved afslutning: 21 % i meget høj grad, 32 % i nogen grad og 47 % i mindre grad.

Indgår i negative subkulturer:

Ved start: 20 % i meget højt grad, 60 % i nogen grad og 20 % i mindre grad.

Ved afslutning: 5 % i meget høj grad, 16 % i nogen grad og 79 % i mindre grad.

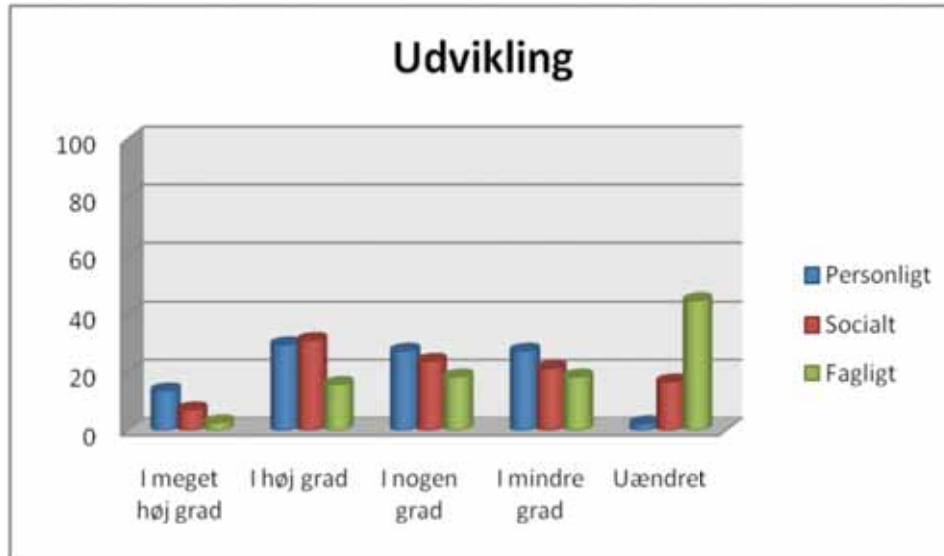
10.4 Faglighed – før og efter

Konsulenterne vurderer ved starten af de unges samtaleforløb, at 37 % i høj og i nogen grad mangler faglige kundskaber for at kunne gennemføre efterskoleopholdet. Ved afslutningen af de unges forløb er procenten: 11. "Ved ikke"-procenten er forholdsvis høj ved starten og slutningen af forløbet, hvilket skyldes, at konsulenterne har svært ved at vurdere de unges faglighed.

10.5 De unges generelle udvikling

Konsulenterne blev bedt om at svare på i hvilken grad de vurderer, at de unge generelt har udviklet sig positivt i forløbet: Personligt, socialt og fagligt.

Personligt har 43 % udviklet sig i meget høj og i høj grad.

Socialt har 38 % udviklet sig i meget høj og i høj grad.

Fagligt har 18 % udviklet sig i meget høj og i høj grad.

2 % har ikke udviklet sig personligt, 17 % har ikke udviklet sig socialt og 45 % har ikke udviklet sig fagligt.

De unges personlige, sociale og faglige udvikling er sat i korrelation til antallet af samtaler og de unges tid i projektet, men der er ingen sammenhæng.

Der ses en mindre tendens til, at hvor der også er afholdt forældresamtaler, har det hjulpet de unge i forhold til at have en alkoholiseret mor, voldelige forældre samt manglende modenhed hos den unge og i forhold til kriminalitetsproblemer. Korrelationen er usikker, om end der er en lille tendens til, at forældresamtalerne har betydet noget for de unges resultater i positiv retning.

De unge, der modtager støtte eller er anbragt efter Serviceloven (5 og 8 % af de unge i projektet), har udviklet sig i positiv retning personligt, socialt og fagligt fra i nogen grad, i høj grad til i meget høj grad. En ung har kun udviklet sig i mindre grad personligt og fagligt, og ikke udviklet sig socialt.

11. De unges resultater – kvalitativt

Otte unge giver ved enkeltinterview udtryk for deres oplevelse af projektet og dets betydning for dem. Samtidig kommenterer de unge konsulenternes metoder.

De fire interviewede forældres svar er præsenteret omkring de unges svar vedrørende problemer og resultater.

11.1 Hvordan kommer de unge med i projektet?

De unge bliver gjort opmærksom på muligheden for at snakke med en konsulent af deres forstander, kontaktlærer eller en lærer, som ved eller kan se, at den unge ikke trives.

En ung siger: "Det var fordi, jeg var sådan meget trist og deprimeret hele tiden. Og så forsløg forstanderen, at jeg kunne prøve at snakke med ham. Fordi jeg også pjækkede og sådan noget hele tiden".

Tre unge drøfter muligheden med enten deres forældre, søskende, venner, forstander eller kontaktlærere og får opbakning til at tage imod samtaler. Fem unge tager selv beslutningen.

Alle unge finder, at samtalerne hurtigt kommer i stand.

Fem unge har ikke tidligere snakket med professionelle rådgivere. En ung har haft en samtale med en psykolog en gang, en ung har sammen med sin mor haft kontakt til en kommunal familierådgivning i en kort periode, og en ung har snakket med sin læge.

Ingen af de otte unge har forløb med andre professionelle rådgivere samtidig med samtalerne med konsulenterne fra Fonden VITA.

11.2 Det første møde

De unge oplever det første møde som hyggeligt, rart og med en god stemning selv om de unge er præget af deres problemer. De unge får hurtigt tillid til konsulenten, og de går fra mødet med en følelse af lettelse og vil gerne fortsætte forløbet. En ung oplever dog følgende: "Da jeg gik fra mødet, var jeg rigtig lukket. Jeg var ikke sikker på noget som helst overhovedet. Så det var bare sådan ligegyldighed, da jeg gik ud derfra, men det viste sig jo så at være fint nok".

De unge får fortalt ting, de ikke har fortalt til andre, de møder forståelse, får lov til at tale ud og får gode her-og-nu-råd.

En anden ung siger:

"De første ti minutter, der fortalte hun, hvad det hele gik ud på. Og at hun ikke ville sige det til nogen, overhovedet. Stemningen var faktisk rigtig god, jeg var rigtig glad til at starte med. Da jeg så kommer ind på de mere følelsesladede områder, så begyndte jeg at blive vred. Da jeg gik fra mødet, der var jeg lettet, men stadig vred. Det, som vi havde snakket om, det tænkte jeg jo stadigvæk på. Og det var det, der gjorde mig vred. Men jeg følte også, at jeg var lidt lettere end jeg var før, metaforisk set".

11.3 Samtalernes form

Der har været stor forskel på længden af møderne, tre kvarter til tre-fire timer, de fleste varer dog omkring en time til halvanden. De unge finder at mødernes længde er passende, uanset om de er korte eller lange.

Det har været de unge, der sammen med konsulenten har bestemt, hvornår det næste møde skulle holdes. Hvis den unge mellem møderne får brug for endnu et møde, bliver det aftalt. De unge finder, at tidsrummet mellem møderne er tilpas lang til, at de kan få tænkt over tingene.

En ung siger: "Det bestemte jeg sådan lidt selv. Hvad jeg følte, jeg havde brug for".

11.4 Efterskolen som mødested

De fleste møder finder sted på efterskolerne. Enkelte møder har dog fundet sted for eksempel på uformelle steder som for eksempel café. De unge er overvejende tilfredse med, at møderne bliver holdt på efterskolen i et lokale/kontor. En ung nævner, at lokalet var koldt og med meget få møbler.

11.5 Tabu - at "gå til VITA"?

Seks af de unge finder ikke, at det er et tabuemne i forhold til de andre unge på efterskolen, at de har samtaler med en konsulent, mens to oplever dette. Generelt ved de andre unge, at de unge har samtalerne, men ikke hvad samtalerne handler om.

De unge fortæller:

"Det foregik altid, når der var timer. Og der spurgte læreren altid, hvor man havde været, og så var bare at sige: Jeg har været til VITA - længere var den ikke. Var der en ting, de andre på efterskolen respekterede, så var det det. Jeg ved ikke, om de altid vidste, hvad det var. Men det er også helt i orden, at have det for sig selv. Du har ikke noget privatliv på efterskolen som sådan. Det var sådan det eneste, man havde privat".

"Det var lidt et tabu. Jeg fortalte mine nærmeste veninder om det, men det var mere på grund af mig, fordi jeg ikke ville have, at hele efterskolen skulle vide, at hende her, hun kom for at snakke med mig, fordi jeg var crazy".

"De andre unge vidste godt, at jeg havde samtaler med konsulenten, men vi snakkede ikke rigtig om det. Det var sådan lidt pinligt".

11.6 Samtalernes afslutning

For fire unge stopper samtalerne ved efterskoleopholdets afslutning, og fire unge forsætter i efterværn. For samtlige unge bliver hyppigheden af samtalerne mindre og mindre, og den unge og konsulenten bliver i fællesskab enige om at stoppe med samtalerne, dog således at den unge kan kontakte konsulenten, hvis der bliver behov for det. Nogle unge oplever dette som om, tilbuddet om samtaler aldrig er stoppet.

En ung siger om afslutningsforløbet:

"Senere hen, da vi var ved at nå slutningen, som jeg ikke vidste vi var, der var det jo blevet bedre og bedre. Man havde mindre og mindre at snakke om, og man kunne afklare noget mere selv. Så vi blev begge to enige om, at der ikke var mere at snakke om. Vi havde sådan set fået afklaret det, vi skulle, og det gik den rigtige vej nu. Så der var ikke rigtig nogen grund til at fortsætte. Men skulle der blive noget, så var jeg altid velkommen til at skrive og ringe. Jeg havde også en god ven at henvende mig til".

11.7 De unges problemer

For fem af de unge omhandler deres problemer forældrene, to har selvværdsproblemer og en har problemer med sociale relationer til andre unge på efterskolen – ikke i forhold til kammeraterne hjemme.

De fire unge og deres forældre, hvor der er afholdt samtaler med en konsulent, siger følgende om deres problemer:

Den unge:

"Min mor drikker, og der har været rigtig meget der, og så har jeg også skåret i mig selv. Jeg var også meget indelukket, og jeg var meget dårlig til at snakke om mine problemer og sådan noget. Det kunne lærerne godt se, og derfor var det ikke mig, der sagde, jeg havde brug for det, men det var ligesom de andre, der mente det".

Far:

"Min datter var en af dem, der skar i sig selv. Hun er skilsmissebarn, og hun har ikke haft kontakt til sin mor i lang tid. Min datter var ekstrem usikker. Hendes mor er også alkoholiker. Så der var mange ting i hendes bagage, som nok gjorde, at hun begyndte at skære i sig selv".

Den unge:

"Det var en hel masse ting sat sammen, men især min mor, tror jeg. Og så var jeg meget selvdestruktiv".

Mor:

"Mit barn skar i sig selv, og det var forfærdeligt at være teenager".

Den unge:

"Jeg havde svært ved at tro på, at folk kunne lide mig og at jeg var god nok, og at de gad være sammen med mig. Selvom de sagde det. Og jeg havde svært ved at stole på, når de sagde, de godt kunne lide mig og godt kunne lide at være sammen med mig. Så havde jeg bare brug for, sådan rimeligt tit, at få det at vide igen, at det var sådan, og det blev folk lidt trætte af i længden, tror jeg".

Mor:

"Min datter havde det svært, hun havde en forestilling om, at nu gør hun noget andet ved at tage på efterskole, og at det ville blive godt. Hun har haft svært ved at få venner i skolen".

Den unge:

"Lige omkring jul var jeg i en svær periode. Jeg havde det rigtigt dårligt med mig selv. Jeg ville ikke være på efterskolen, og det gik ikke så godt herhjemme. Så var det, jeg virkelig ville hjem, men så sagde lærere, at jeg skulle blive de sidste dage inden jul. Det var to dage før jul, og så på dagen skaffede de så en aftale med en konsulent fra VITA. Og det synes jeg egentligt var rigtig rart. Lige pludselig tilbød de mig det, hvor jeg havde det rigtig skidt. Det var meget rart".

Mor:

"Min datter og jeg har været igennem en periode, hvor jeg ikke kunne få kontakt til hende. Det var et stort problem at være teenager. Hun ville ikke høre på mig og ikke acceptere mig. Hun begyndte at ryge og drikke spiritus, som de andre gør. Hun var sur og vred, fik kostproblemer og kunne ikke koncentrere sig".

De fire unge, hvor der ikke er afholdt samtaler sammen med en forælder og en konsulent, siger:

"Det var både om min far og min værelseskammerat. Jeg havde det meget forskelligt, fordi jeg lider voldsomt meget af humørsvingninger. Og det er især slemt, når jeg har min menstruation. Der går det rigtig meget op og ned. Så nogle dage havde jeg det rigtig godt, andre dage havde jeg det skidt. Og det var for det meste, når jeg havde snakket med min far, så gik min dag bare helt til bunds".

"Jeg var sådan rimelig nervøs. Jeg havde det sådan, at jeg tænkte, at alle folk dømte mig, og der var ikke nogen, der kunne lide mig".

"Jeg havde problemer på efterskolen i forhold til psykiske problemer. Ikke sådan helt vilde problemer, det var bare i forhold til skolen og de folk, der gik der, jeg ikke var tilfreds med. Jeg har ikke nogen sygdom som sådan. Jeg havde det bare skidt inde i mig selv og var ked af det af og til. Jeg synes, kammeratskabet og sammenholdet og respekten på skolen manglede meget. Og specielt gensidig respekt manglede rigtig meget. Der var sådan et hierarki: Den, der talte højest, kom først frem. Det var jeg meget tilfreds med og havde ikke lyst til at gå i det selskab mere, og så ville jeg stoppe. Det ville mine forældre ikke have. Når jeg var hjemme, så var jeg fin og frisk og imødekommende, men det var jeg bare ikke på efterskolen".

"Min mor og min far flyttede fra hinanden, min storbror fik en dom og min mors fætter, som jeg holder meget af, kørte galt og lå på sygehuset i lang tid. Så det var mange ting oveni hinanden og på en gang".

11.8 De unges resultater

Samtlige interviewede unge opnår at få det bedre i forhold til de problematikker, som de har snakket med konsulenten om. Fem får forbedrede relationer til deres forældre, to får bedre selvværd, og en begynder at deltage mere og mere i det sociale liv på efterskolen.

Seks unge oplever, at det går dem bedre fagligt på efterskolen. De unge nævner at de bliver mere stabile og får mere overskud. To unge finder ikke, at konsulentsamtalerne har betydning for, hvordan det går dem fagligt. De klarer sig, som de altid har gjort.

Forældrene finder, at de unge får det bedre, får større selvtillid, bliver gladere og mere åbne.

Nogle nævner, at det, at de er blevet ældre, også har betydning for deres udvikling på efterskolen.

De fire unge og deres forældre, hvor der er afholdt samtaler med en konsulent, siger følgende om de unges resultater:

Den unge:

Personligt: "Jeg er nok blevet bedre til at være mig selv og ikke gå og være en anden, eller prøve at være en anden person. Jeg kan stadig godt have det der med, at jeg er bange for, at folk de ikke gider mig, og lige pludselig dropper de mig. Men det er blevet bedre, men nogle gange kan jeg stadig godt få de der tanker. Jeg prøver ikke at tænke på de ting.

Det er nok det der med, at jeg prøver at være mig selv, i stedet for at opbygge en skal, eller hvad man skal sige.

Jeg kunne også mærke det i nogle dage efter, at det havde hjulpet, fordi man fik nogle redskaber til, hvordan man skulle tackle nogle situationer, hvor jeg synes, det var svært”.

Socialt: ”Jeg følte sådan lidt, at folk de ikke gad mig. Hvis jeg satte mig ned ved siden af dem, så havde jeg den der: ”Ej, det gider de ikke”. Så jeg satte mig tit sådan lidt alene. Efter samtalerne, så begyndte jeg at snakke med nogen i klassen. Det var konsulenten og min kontaktlærer, der opfordrede mig til at prøve. Det var nok bare det der med, at sætte sig ved dem, tror jeg. Bare det der med, ikke at tænke på, hvad de tænker, bare gøre det”. Fagligt: ”Før jeg begyndte at snakke med konsulenten, der fik jeg ikke lavet noget i timerne. Fordi jeg var ked af det. Selv når vi skulle lave grupper - det havde jeg svært ved, fordi jeg snakkede ikke med nogen i den klasse, jeg gik i. Men det blev bedre”.

Mor:

”Samarbejdet med VITA har gjort, at hun ikke gav op. Ellers tror jeg ikke, hun havde fuldført det. Hun fik det bedre. Det første halve år var en kamp. Det sidste halve år blev bedre og bedre. Det har hjulpet, og det har det gjort næsten fra dag et af, da konsulenten kom ind over. Hun blev gladere. Det gjorde noget, at der var en, der kunne forstå hende på en anden måde, som fik løst op for det, og fik min datter til at se det fra en anden side. Hendes forventning var bare sådan, at man blev venner med alle på efterskolen. Hendes selvværd er blevet bedre. Hun tror meget mere på sig selv i dag og accepterer folk, som de er. I dag ved hun på en måde, hvad hun vil og ikke vil. Jeg tror, det både er hendes udvikling og samtalerne, der har betydning. Hun har fået troen på, at hvad andre siger, det er rigtig nok. At andre kan lide hende. Hun har haft svært ved at få en veninde, og det har hun lige pludselig fået. Jeg tror ikke samtalerne har haft betydning fagligt, for det handlede mest om, at hun fik det godt. Når man ikke har det godt, så er det svært at lære. Jeg tror hun gik ned af bakke på efterskolen. Det vigtigste var at hun fik det bedre”.

Den unge:

Personligt: ”Der var jo kun fire måneder eller sådan noget tilbage, da vi gik i gang. Men så bagefter har hun været en kæmpe støtte, i efterværnet. Jeg er blevet mere åben. I starten der ville jeg slet ikke fortælle hende noget som helst rigtig. Og nu ved hun nærmest alt. Jeg er ikke så selvdestruktiv mere, overhovedet. Jeg slapper mere af, griner mere af mig selv”.

Socialt: ”Jeg var rigtig lukket på efterskolen. Men jeg er blevet meget mere udadvendt. Men jeg ved ikke, om det også har noget at gøre med, at jeg er blevet ældre”.

Fagligt: ”Rent fagligt på efterskolen, der var det rigtig, rigtig skidt, det jeg lavede. Jeg blev lidt mere stabil, da hun kom indover”.

Mor:

”Hun er holdt op med at skære i sig selv, og det er det vigtigste”.

Den unge:

Personligt: ”Jeg har det meget bedre. Jeg har forandret mig på rigtig mange måder, og har fået det bedre med min mor. Jeg er sådan lidt mere rolig, og har mere overskud til forskellige ting. Jeg giver ikke bare op, eller hvad man nu skal sige. Det gjorde jeg lidt i starten på efterskolen. Hvis jeg bare havde det lidt dårligt, så ville jeg hjem, sådan var det slet ikke senere.

Socialt: ”Mit forhold til min mor er blevet bedre. Det hjalp. Vi har prøvet hjælp før, men problemerne kom igen. Vi kan meget bedre takle hinanden, hvis der er noget, vi er uenige om. Og vi kommunikerer meget bedre sammen, synes jeg. Jeg har lært min mor bedre at kende eller hvad man skal sige. Forstår hende lidt bedre – hendes tanker.

Jeg har ikke problemer med at være sammen med andre. Jeg har altid skullet være sammen med andre og have det sjovt”.

Fagligt: ”Jeg er selvfølgelig steget i karakter, men jeg ved ikke, hvor meget det har med konsulenten at gøre. Men igen så har hun hjulpet mig med at komme over en periode, og det har jo gjort noget ved skolen”.

Mor:

”Min datter siger, at hun er glad for at bo sammen med mig, og at hun er ked af, at hun har sagt alle de ting om mig. Vi snakker bedre sammen nu – mere ordentligt. Vi har lært at se anderledes på tingene, og jeg ser andre sider ved min datter. Vi kan godt hygge os sammen nu. Mine bekymringer er blevet mindre”.

Den unge:

Personligt: ”Jeg synes, at jeg psykisk er kommet ret langt op, for jeg var meget langt nede. Og jeg har fået mere selvtillid, eller hvad man siger. For jeg har været meget svag, også psykisk. Og det er jeg i hvert fald kommet godt efter, også sådan, at jeg tør mere og sige fra, når der er noget, jeg ikke kan lide. Jeg har bare fået det bedre med mig selv. Eller bare tilfreds med mig selv. Jeg er blevet en hel del mere glad. Jeg har lært ikke at holde alle problemer inde i mig selv. For jeg har også været ret dårlig til at snakke om problemer. Jeg har haft rigtig meget inde i mig selv, som jeg ikke har snakket med nogen om”.

Socialt: ”Når der var så mange af mine venner, der havde problemer, så ville jeg tage mig af dem, selvom at jeg ikke var i stand til det, fordi jeg havde det så skidt selv. Jeg har været meget sådan, at alle andre skal have det godt, og så kan det være lige meget med mig selv. Det har jeg så også lært, at tænke på mig selv først, på den måde i hvert fald. Jeg tog også kontakt til min mor tre gange, og vi kan tale i telefonen sammen nu, og det havde jeg ikke gjort, hvis jeg ikke havde snakket med konsulenten om det”.

Fagligt: ”Jeg fik heller ikke lavet mine lektier, og jeg kunne ikke komme til mine timer og sådan noget, og det har jeg også fået styr på nu. At jeg ligesom har lidt mere overskud til det også. Vi begyndte at snakke sammen på mit første efterskoleår. Jeg havde en betydelig bedre eksamen på mit andet år, end jeg havde på mit første år. Så jeg kan godt mærke forskel. Så det tror jeg helt sikkert, at hun har haft indflydelse på”.

Far:

”100 procent positivt. Efterskoleopholdet gjorde, at hun blev rigtig meget bedre til at sige fra. Hun er altid glad nu, hun er altid i godt humør. Specielt VITA-projektet gjorde, at hun begyndte at tro på sig selv igen. Allerede efter første samtale, ringede min datter hjem og sagde, at det simpelthen havde været så godt. Hun havde følt sig så tryk med det samme. Og hun kunne bare snakke om alt, sagde hun. Så hun glædede sig faktisk til næste gang, de skulle snakke sammen. Det var allerede efter de første to gange, der var en mærkbar forskel på min datter. Hun var meget mere åben. Det med at skære i sig selv, det kunne man godt tale om nu. Ser man min datter nu og så fra hun startede dernede, så er hun en fuldstændig anden pige. Jeg ved godt, hun er selvfølgelig blevet ældre, men det er i hvert fald noget, der har gjort hende betydeligt mere selvsikker. Hun har fået ryddet op i den ballast som hun gik med. Det er ikke kun det, at hun har skåret sig, de har været inde og berøre. De har berørt de emner, der har gjort, at hun skar sig. Altså baggrunden i det. Hun laver ingen udsving mere, og hun har ikke skåret i sig selv siden hun gik på skolen.

Hvis ikke hun havde haft samtaler med konsulenten, så var det gået fuldstændig galt for hende. Så ville hun i hvert fald ikke have været så langt, som hun er i dag. Specielt psykisk. Der blev sat ind lige på det rigtige tidspunkt og med de rigtige midler.

I forhold til det faglige, så fik hun en rigtig, rigtig flot eksamen fra efterskolen. Nu er hun videre i uddannelse, hvor hun også klarer sig rigtig godt. Rent fagligt, der klarer hun sig rigtig godt, og rent socialt, der har hun en bred vifte af venner”.

De fire unge, hvor der ikke er afholdt konsultantsamtaler med forældredeltagelse, siger følgende om deres resultater:

Personligt: ”Jeg har i hvert fald fået lidt mere fast personlighed. Altså, jeg ændrer stadig personlighed, jeg ændrer stadig holdninger hele tiden. Men jeg synes mere, der er en del af mig, som er blevet mere fast. Jeg synes ikke, at jeg har så mange byrder at bære rundt på mere. Og siden de samtaler, så er jeg faktisk begyndt at turde sige fra overfor andre mennesker. Det har jeg aldrig kunnet gøre før.

Jeg tror nok at, før jeg begyndte på samtalerne, der var jeg nok den mest indelukkede person, der overhovedet findes. Men efter de der samtaler, så begyndte jeg at være mere åben, og jeg begyndte at fortælle mine veninder, om alle de forskellige hemmeligheder, jeg havde haft. Stolede mere på dem. Fra barnsben af har jeg fået at vide af min far, at man ikke skal stole på nogen. Folk de er dobbeltmoraliske og alt muligt. Det var jo bare hans egen livsholdning.

Socialt: ”Det var et meget stort problem i starten, fordi jeg ikke var vant til at være særlig meget sammen med andre mennesker. Så da jeg lige pludselig skulle være sammen med 100 mennesker var det en kæmpe stor omvæltning. Og lige præcis nogen, hvor det var, jeg skulle være sammen med dem til hverdag. Jeg skulle kunne snakke med dem, for at kunne være med socialt. Det lykkedes også”.

Fagligt: ”Det havde ikke den store betydning. Jeg havde rimelig høje karakterer på efterskolen, så det skete ikke der ikke så meget ved”.

Personligt: ”Jeg vil sige liv og død. Fordi han fik mig på lykkepiller og sådan noget. Jeg havde det rigtig dårligt – jeg drak og var selvmordtruet. Så han har faktisk betydet rigtig meget. Så fik jeg kontakt til socialrådgiver og psykiatrisk afdeling.

Jeg har det bedre i dag. Jeg tænker ikke på selvmord mere. Jeg har lært, at det er bedre at snakke om det, end at gå selv med alle problemerne. Før snakkede jeg ikke med folk om personlige ting”.

Socialt: ”Jeg tror ikke, at han hjalp mig med, at jeg tænkte, at andre dømte mig og ikke ville snakke med mig. Det er lykkepillerne, der har gjort det. Dem tager jeg stadigvæk”.

Fagligt: ”Det var det samme, tror jeg. Jeg kan ikke helt huske det”.

Personligt: ”Jeg var jo på en måde psykisk nede, utroligt langt nede og kunne ikke rigtig se meningen med livet. Men det udviklede sig jo positivt efter, at jeg havde snakket med ham i forhold til mit efterskoleophold. Det blev jo bedre og bedre. Men det var aldrig sådan, at jeg fik glæden af at gå på efterskole igen. Det var bare ikke mig. Jeg savnede mine gamle venner. Så efter konsulenten, der lærte jeg sådan lidt at se udenom de negative sider, og se på de positive sider. Og i dag, der har jeg det udmærket. På overordnet sigt, så har jeg det personligt bedre. Jeg ved inde i mig selv, at konsulenten hjalp mig”.

Socialt: ”Et par måneder før jeg snakkede med konsulenten, der lavede jeg ikke andet end at sidde på mit værelse. Så blev jeg senere lidt mere social, men aldrig sådan helt”.

Fagligt: ”Jeg tror faktisk samtalerne havde betydning for, hvordan jeg klarede det på efterskolen. Jeg har aldrig taget mit tysk seriøst, aldrig i min folkeskole og på efterskolen. Jeg var rigtig skeptisk overfor tysk og tænkte, jeg ville aldrig bestå den her eksamen. Men det havde også meget at gøre med det liv, jeg havde på efterskolen. Jeg var meget ked af

det og meget nede. Så tænkte jeg, det kan jeg ikke klare. Men jeg fandt så ud af med konsulenten, at det nok var bedst at prøve at finde ud af det, og så give det en chance og gøre hvad jeg kunne. Og så endte det jo lykkeligt med, at jeg bestod min tyske eksamen. Det er jeg jo så glad for”.

Personligt: ”Jeg har det på samme måde, men jeg har fået nogle flere redskaber, som jeg kan bruge. Som gør at min hverdag kan blive lidt lettere. På et eller andet plan, så har jeg lært hvordan virkeligheden fungerer lidt bedre. Jeg havde egentlig ikke forstået, at jeg skulle have en uddannelse, og at nu skulle jeg til at være voksen. Som sådan. Da jeg snakkede med hende – der fik hun mig virkelig til at forstå at nu, at nu blev det altså alvor. Vi begyndte at snakke om lejlighed, og det kunne jeg slet ikke overskue.

Jeg er blevet mere åben, og kommer mere til min mor. Min mor siger, at det virkelig har hjulpet”.

Socialt: ”Jeg har aldrig haft problemer med at snakke med andre. Jeg har altid været god til at snakke om det. Man kan ligeså godt få talt om det. Det har jeg altid gjort, men konsulenten fik mig sat ekstra ind i det, og gav min nogle ekstra råd der også.”.

Fagligt: ”Jeg var ikke særlig koncentreret, da alt det skete. Der kunne jeg næsten ingenting, men jeg kom i gang igen. Jeg er ikke blevet bedre eller noget. Jeg er bare kommet op igen”.

11.9 Ville de unge været stoppet på efterskolen?

Fire unge vil være stoppet på efterskolen, såfremt de ikke har haft samtaler med en konsulent. Fire unge er i tvivl om de ville stoppe. De siger blandt andet, at deres skoleforløb er blevet langt bedre efter, de har snakket med en konsulent. For to unge har det betydning, at der er kort tid tilbage af deres skoleophold, og de beslutter ”at holde ud” for at få deres eksamen.

En forælder finder, at den unge vil droppe ud, hvis den unge ikke har haft samtaler med en konsulent. En forældre er i tvivl, og to finder, at deres børn vil fortsætte uden samtalerne.

De fire unge og deres forældre, hvor der er afholdt konsulentsamtaler med forældrene, siger om at gennemføre efterskoleopholdet:

Den unge:

”Jeg havde nok gennemført, men så havde det ikke gået halvt så godt. Men hvis man kan sige det sådan, så var efterskolen nok mere min redning, fordi problemerne var hjemme, så det var godt at komme væk”.

Mor:

”Min datter er et stædigt barn, så hun ville have gennemført alligevel”.

Den unge:

”Hvis jeg ikke havde haft samtalerne, så tror jeg ikke, jeg havde haft det godt resten af tiden – ikke så godt som jeg har haft det. Jeg tror faktisk, at det var hende, der hjalp mig med ligesom at komme igennem denne periode og egentlig gøre, at jeg ikke droppede ud af efterskolen lige på det tidspunkt”.

Mor:

”Min datter var blevet på efterskolen, uanset om hun havde haft samtaler med konsulenten. Min datter gennemfører det, hun er begyndt på. Hun stopper ikke på midtvejen”.

Den unge:

"Det ved jeg faktisk ikke helt. Jeg overvejede det i hvert fald nogle gange, men jeg ved ikke, om det er på grund af hende, at jeg valgte at blive der. Men ja...det kan nemt være, men det er ikke noget, jeg sådan har tænkt over".

Far:

"Det tror jeg faktisk, hun ville. Specielt det første halve år af det første skoleår. Der var det hele ved at ramle sammen. Hun ringede, når hun var ked af det, og når det var så træls. Hvis ikke VITA-projektet havde været der, og næsten havde båret hende igennem, så tror jeg, hun var stoppet".

Den unge:

"Det var lige før efterårsferien, tror jeg, jeg snakkede med hende første gang – og hvis jeg ikke havde det, så tror jeg ikke, jeg var kommet tilbage efter efterårsferien. Jeg havde det ikke så godt sammen med min værelseskammerat. Men så til jul, der gik vi op begge to til vores forstander og sagde, at hvis de ikke fandt en løsning, så kunne jeg ikke mere og så var jeg nødt til at droppe ud. Så fik jeg en anden at bo sammen med.

Det, at jeg snakkede med konsulenten, fik mig til at blive på efterskolen, og det har været en styrke for mig, ligesom at kunne sige til andre, at jeg gennemførte det år. Fordi netop, der er jo helt vildt mange, der kommer på efterskole, og for mange er det ikke noget problem, og der er det bare et fantastisk år fra starten af. Så det er også fedt for mig at sige, at jeg havde det svært i starten, men jeg fik det bedre".

Mor:

"Hun ville være stoppet på efterskolen. Det er jeg sikker på. Hvis ikke der var kommet en og havde snakket med hende, og hvis hun ikke havde fået en ny værelseskammerat. Det er en kombination af det. Samtidig er hun også stædig, men til en hvis grad, så kan man ikke blive ved.

Det er en rigtig god ting, der kan forhindre unge i at tænke "jeg dropper bare ud". Så de kan hjælpes til at gennemføre den drøm, de har om et efterskoleophold. Hvis drømmen brister, brister der også noget i dem selv – "det kunne jeg heller ikke klare". Det er et nederlag. Det er den nemme løsning bare at tage hjem, og tingene er som de plejer".

De fire unge, hvor der ikke er afholdt samtaler med konsulenterne med forældredeltagelse, siger om at stoppe på efterskolen:

"Det er der ingen tvivl om, det havde jeg. For jeg var så langt ude, at forstanderen sagde, det er din beslutning. De havde gjort, hvad de kunne. Og da han gav mig det tilbud med konsulenten, der var vi vel syv måneder inde i efterskoleåret, så tænkte jeg, hvis jeg holder ud fem måneder mere, så får jeg min afgangseksamen, min 9. klasse eksamen. Og hvis jeg kommer hjem, så skulle jeg til at gå et helt 9. klasse folkeskoleår om. Så måtte jeg bare bide i det sure æble, selvom jeg ikke havde lyst til det. Det sidste halve år på efterskolen, det var et langt halvt år og hårdt".

"Det tror jeg faktisk ikke. Der var et tidspunkt hvor jeg var uvenner med forstanderen, hvor jeg tænkte på det. Det var før konsulenten kom ind i det. Jeg tænkte ikke på at stoppe efter konsulenten kom ind".

"Ja, jeg ville være stoppet, fordi jeg havde en ordentlig, kæmpe diskussion om det. Jeg havde været oppe at skændes med min værelseskammerat igen og så skulle jeg snakke med konsulenten om aftenen, og der sagde jeg til konsulenten, at nu gad jeg ikke mere.

Det lykkedes hende, at få mig overtalt til at blive, fordi der kun var en måned tilbage. Hvis jeg aldrig nogensinde havde snakket med hende, så ved jeg ikke, hvad jeg havde gjort. Så var jeg nok sikkert stukket af fra skolen igen”.

”Ja, det ville jeg. Jeg tænkte meget på at stoppe. Fordi jeg havde det så dårligt. Nogle gange gik jeg bare rundt nede i byen, for at være alene. Jeg var meget rastløs. Så plejede jeg at ringe – eller sms med konsulenten. Det gjorde jeg hver dag. Sådan hvad jeg skulle gøre og sådan noget”.

12. De unges vurdering af konsulenternes metoder

Ved interview blev de unge bedt om at svare på, hvad det er konsulenterne gør eller siger, som betyder noget for deres udvikling.

12.1 Hvad handlede samtalerne om?

De unge snakker med konsulenterne om alt fra hverdagsting til dybe problematikker.

En ung siger:

”Nogle gange var det heller ikke om problemer, der var det bare om hverdagen eller hjemve. Sådan fortælle hende nogle historier. Bare snakke med et voksent menneske”.

12.2 Idéer og redskaber

Konsulenterne giver de unge konkrete idéer til, hvad de kan gøre, og øve sig på mellem samtalerne. For eksempel at snakke med forældrene, tilgive forældrene, tænke anderledes, gøre lidt ad gangen, konfrontere deres frygt, skrive ned, sige fra eller selv tage initiativ til at sætte relationsfremmende aktiviteter i gang på efterskolen.

De unge siger:

”Jeg fik opgaver til næste gang. For eksempel at jeg skulle snakke med min mor. Det var rigtig svært. Jeg kan huske første gang, der gjorde jeg det ikke. Så sagde jeg til konsulenten: Det kunne jeg ikke. Så sagde hun: Ved du hvad, så gør du det til næste gang. Så skal du også have gjort det. Så fik jeg det også gjort”.

”Det der med, at hvorfor jeg tænker sådan, at alle kigger på mig – så kunne det være han sagde, hvorfor skulle de kigge på dig? Så foreslog han mig, at tænke anderledes. Han fik mig til at gå til træning. Det ville være godt, hvis jeg gjorde det. Jeg havde det sådan, jeg gad ikke rigtig noget, men så skulle jeg bare gøre det sådan lidt ad gangen, hver dag”.

”Konsulenten kom med nogle forslag, som jeg kunne prøve af. Det var altid noget med ens egen indstilling og hvad man havde lyst til. Jeg har selvfølgelig tænkt på noget til hver gang vi skulle mødes, og selv tænkt på noget positivt, jeg kunne gøre. Måske har jeg prøvet noget, før jeg kommer og så har vi snakket om, at det var en god ting. Han kom egentlig med nogle positive forslag, som vi kunne prøve, for at få det hele til at køre lidt bedre. For eksempel foreslog han, at vi lavede en bordtennisturnering på skolen. For at der måske kunne blive lavet noget inden for ens interesser”.

”Det der med, at jeg skulle tænke på mig selv først, hvis nu der var nogen, der kom med sine problemer. Så var jeg nødt til at sige fra, og sige, at det har jeg bare ikke overskud til lige nu. Det var sådan en øvelse eller hvad man nu siger. Og det hjalp i hvert faldt”.

12.3 Spørgsmål

De unge finder, at konsulenterne stiller spørgsmål, som får dem til at tænke over tingene og som de ikke føler sig pressede ved. Der bliver kun stillet spørgsmål i relation til det, de unge ønsker at snakke om. Konsulenterne ”kommer hele vejen rundt” og følger ved samtalerne løbende op på de problemer, som den unge arbejder med.

De unge siger:

”Hun stillede rigtig gode spørgsmål. Det var sådanne nogle spørgsmål, hvor man sidder og kommer til at tænke”.

”Hver gang vi mødtes, så spurgte hun altid, hvordan det gik, om der var sket noget nyt og om det var blevet bedre mellem mig og min mor og efterskolen. Hvordan jeg havde det med mig selv. Om der var noget jeg skulle fortælle hende – ville fortælle hende. Hun kom hele vejen rundt hver gang. Det var hun meget god til. Der var også nogle gange, hvor vi kun snakkede om en ting. Men det var fordi det var det, der betød mest”.

12.4 Refleksion og nye vinkler

Konsulenterne får de unge til at se deres problemer fra andre og andres synsvinkler, og se på dem selv på andre måder. De unge begynder at reflektere over egne tanker og handlinger.

De unge siger:

”Hun lærte mig at se det fra den andens vinkel. For eksempel fra min mors vinkel, min fars vinkel og min storebrors vinkel. Når vi sad og snakkede, så begyndte hun at snakke om det. Og når hun begyndte at snakke om det, så kan jeg kun tænke med og sige: ”Ja, det er jo også rigtig nok, hvad du siger”. Hun fik det ligesom bakset ind i samtalen, så jeg også skulle se det fra den andens vinkel”.

”Jeg havde jo meget dårlig selvtillid, så hun fik mig også til at se, at jeg var jo god nok, jeg var jo god i skolen, og jeg kunne godt, selvom jeg ikke troede på mig selv.”

”Han fik mig til at prøve at finde ud af, hvorfor jeg reagerede sådan og sådan, og hvordan jeg havde set tingene, om det måske havde været en misforståelse”.

12.5 Åbenhed og forståelse

De unge oplever sig selv om meget åbne over for konsulenterne.

De unge siger:

”Jeg har aldrig nogensinde åbnet mig fuldt ud til et andet menneske. Det er konsulenten den eneste, jeg nogensinde har gjort det overfor. Jeg har fortalt mere til konsulenten end

jeg har til mine forældre. Det hjalp at få snakket dem ud. Jeg har aldrig snakket om følelser. Dem har jeg altid holdt for mig selv. Indtil konsulenten kom. Så det var ret uvant”.

”Det følte godt. At hun ligesom hjalp mig med at sætte ord på de ting”.

De unge giver udtryk for, de føler sig forstået af konsulenterne.

”Helt klart. Rigtig meget. Ellers havde jeg ikke snakket med hende igen. Det er ikke rart at sidde og snakke med en, der ikke forstår en brik”.

12.6 Holde af

De unge oplever, at konsulenterne holder af dem, men har forskellige meninger om, hvad det vil sige at holde af i en professionel relation. De unge føler sig holdt af, fordi konsulenterne respekterer dem, ikke fordømmer dem, kender dem ”dybt”, er vedholdende i kontakten – også uden for normal arbejdstid samt spørger til, hvordan de unge har det mellem samtalerne via sms.

De unge siger:

”Hun holder af mig, men det er på en anden måde end alle andre gør det. Hvis det er på den professionelle måde, så holder hun rigtig meget af mig, men hvis det er som menneske, så er det mindre, for man kan ikke sidde der som professionel og holde af en. Ja, det kan man godt, men alligevel ikke. Det er svært”.

”Hun var rigtig god til ligesom at komme rigtig dybt ind i en, og når man gør det, så ved man også hvad problemerne er og så holder man også af personen ellers kan man ikke snakke, som vi gjorde. Jeg kan heller ikke snakke med min mor, hvis jeg ikke holder af hende.

”Hun blev ved med at være i kontakt med mig. Og det er også det der med det personlige forhold, det virkelig har gjort noget. At man ikke bare var inde og så ude igen”.

”Han dømte mig ikke. Det er meget vigtigt, at de ikke dømmer en”.

”Det var ikke bare arbejde. Det ved jeg, fordi han sms’ede meget til mig, og han svarede altid. Efter efterskolen, der skrev han stadig med mig. Der kunne han bare lade være, hvis det var”.

”Jeg ved ikke, om jeg sådan betyder noget for ham, det er jo hans arbejde. Jeg kan ikke sige andet, end at han gjorde sit arbejde godt. Han kan vel godt huske mig den dag i dag. Jeg er jo ikke hans søn på den måde. I forhold til at han virker nysgerrig og interesseret, så viser han jo tegn til, at han vil respektere mig på en måde og kan lide en på en måde”.

”Ja, fordi det var jo også sådan noget med, at hun skrev en sms engang imellem om, hvordan det gik og sagde, at hvis det var noget, så skulle jeg endelig ringe til hende eller sende en mail. Det betød rigtig meget for mig også at vide, at hun tænkte på mig, når hun ikke var på arbejde”.

12.7 Skriftlighed

Der har været meget lidt skriftlighed i projektet i forbindelse med samtalerne, hvilket de unge finder er rart.

De unge siger:

"Jeg kan godt lide, at han bare sådan snakkede med mig. Hvor vi bare sidder overfor hinanden og snakker, uden at han skriver noget ned på papir".

"Hun skrev notater oppe på efterskolen, om det vi snakkede om. Jeg så dem ikke. Hun skjulte ikke noget. Hun spurgte ikke, om jeg ville se det, men det var også helt ok".

12.8 Kontakt mellem møderne

De unge har mulighed for at kontakte konsulenterne mellem møderne telefonisk eller ved sms. De fleste unge benytter sig ikke af muligheden, mens nogle få gør det meget. Det er muligheden for at gøre dette, der har betydning.

En ung siger:

"Der har været nogle gange, hvor jeg har sms'et til hende. Og så har der været en enkelt gang, hvor jeg har ringet til hende for at få en samtale".

12.9 "24 timer" og "uafsluttede" forløb

De unge har indtryk af, at konsulenterne står til rådighed "24 timer i døgnet" og at der ikke fra starten er afsat et bestemt antal samtaler. De unge har mulighed for at kontakte konsulenterne selv om forløbet er afsluttet, uanset om de er i efterværn eller ikke.

De unge siger:

"Der var ikke noget med i hvor lang tid. Vi måtte finde en tid, når jeg havde brug for det. Jeg kunne bare ringe og sige, prøv nu lige at høre her, jeg har brug for en snak".

"Men forskellen fra konsulenten og de andre, det var, at konsulenten også var der bagefter. De andre kunne være der i seks måneder, hvor de var der for mig og så ikke mere. Lige pludselig, så var de bare væk. Konsulenten, hun har været der, stadigvæk efter to år, må det faktisk være".

12.10 De unges præmisser

Det er især omkring indgåelse af aftaler, forløbets længde, samtalerens indhold og længden af samtalerne, at de unge oplever, at det er deres behov, der er i fokus. De unge oplever stor fleksibilitet fra konsulenternes side.

En unge siger:

"Han tilbød jo, at vi kunne snakke om alt efter ens eget behov, og hvad man havde lyst til. Det var aldrig sådan, at han sagde, nu har vi et møde her næste gang, og det skal du bare komme til. Det var alt efter, hvad man havde lyst til. Det har været ens egen indstilling, man skulle arbejde med".

12.11 "Tid nok"

De unge har en oplevelse af, at konsulenterne har tid nok.

De unge siger:

"Det var helt perfekt. Det var helt vildt. Jeg havde al den tid, jeg ville bruge. Hun kom og så, hvis vi havde meget at snakke om, så kunne hun være der op til to timer nogle gange, og hvis der ikke rigtig var noget, når der ligesom var dødt rigtig længe, så kunne hun være der i en time. Det var lige så meget tid, som jeg skulle bruge".

"Vi snakkede, til vi var færdige. Jeg tror, der var en gang, hvor hun skulle til møde. Vi nåede ikke at blive helt færdige, men så snakkede vi bare det længere næste gang".

"Det var ikke sådan en bestemt længde, sådan at "nu stopper vi". Så der var tid nok".

12.12 Konsulenten som fremmed

De unge finder, at det har stor betydning, at konsulenten ikke kender dem på forhånd, men skal lære dem at kende.

De unge siger:

"Det betyder noget, at hun var fremmed og ikke kendte mig. Jo, hun ved hvad mit problem er, og det er også det eneste og så hun lærer hun mig at kende. Det er noget helt andet at snakke med en, som så lærer en at kende".

"Det var bedre, at han kom udefra. Det er ikke sådan en, man skal være sammen med hele tiden, fordi så kan man ikke sige så meget".

"Hun kom jo helt udefra, jeg synes ikke, det var noget problem. Jeg synes, det var lidt svært at snakke med lærerne. Det var også det, min kontaktlærer sagde, jeg helst ikke skulle snakke med andre lærere end hende, fordi det var svært for dem alle sammen, at finde rundt i det, sådan hele historien. Og det gjorde hun (konsulenten) jo så. Hun vidste de ting, vi havde snakket om før".

"Hun er ligesom min ting, mit forhold, som der ikke rigtig er nogen andre, der kender til, fra min omgangskreds og sådan noget".

12.13 Godkendelse af konsulentens kontakt til andre

Det betyder meget for de unge, at de ved, konsulenten ikke tager kontakt til andre uden de har godkendt det og at konsulenten har tavshedspligt. Det betyder noget for deres tillidsforhold til konsulenten, og hvor meget de vil fortælle.

De unge siger:

"Min mor har flere gange ringet til konsulenten, hvor konsulenten har fortalt mig det. Jeg har også fået at vide, hvad de har snakket om. Hun holder mig hele tiden informeret. Hun er loyal overfor mig, fordi hun er min kontaktperson, ikke min mors. Det har været rigtig rart. Hvis min mor lige pludselig havde sagt: "Oh, by the way, jeg snakkede lige med

konsulenten om det og det”, og jeg fik det at vide af min mor i stedet for af konsulenten, så havde jeg ikke haft det samme forhold til konsulenten”.

”Det betød meget, at jeg kunne stole på, at så gjorde han det ikke. Det betød rigtig meget. Hvis han ikke gør det, så kan jeg jo ikke sige noget til ham, så kan jeg jo ikke stole på ham”.

”Det var rart, og ellers ville jeg ikke have åbnet mig overfor ham. For jeg havde prøvet at åbne mig overfor andre, hvor de så har taget kontakt til mine forældre. Og det havde nok fået mig til at sige, sådan inden i mig selv, at jeg aldrig ville tage imod sådan noget mere. Men det hjælper en hel del, at han ikke snakker med mine forældre om det. Og at det kun er imellem os to – mig og ham”.

12.14 Konsulenter eller efterskolens medarbejdere?

De unge siger, at de har svært ved at acceptere, at lærerne og forstander kan snakke sammen omkring den unges problematikker, hvorimod samtalerne med konsulenten kun er et anliggende mellem de to. De unge snakker mindre med lærerne om problemer, når de har samtaler med konsulenter, men bruger lærerne som ”nødløsning”.

De unge siger:

”Forskellen var, at kontaktlæreren, hun snakkede med sine kollegaer om det. Måske spurgte dem til råds, med deres erfaringer. Hvor konsulenten, det var mellem os to. Det var mere åbent.”

”Jeg har snakket om personlige ting med 2 af lærerne, når konsulenten ikke var der. De har haft lidt betydning. Det hjalp da også. Men selvfølgelig skal lærerne også være der for en”.

”Læreren havde prøvet at snakke med mig, men det gik ikke. Jeg ville heller ikke i starten fortælle forstanderen hvad mine problemer var. Det var først da jeg fik mulighed for at snakke med en konsulent, at jeg snakkede med forstanderen om det”.

”Det ville være rigtig smart, hvis konsulenten var lærer, så havde man ligesom en lærer med det professionelle oveni. Så får man også lidt mere tiltro til læreren. Men spørgsmålet er så, om man vil synes, det er ubehageligt at snakke med en person, der også er lærer. Jeg tror det er bedst, at det er en udefra. Hvis jeg nu havde en lærer, der var familierådgiver samtidig, og han viser det i timerne, så ved han akkurat, hvordan jeg har det og han ved hvordan han skal håndtere mig. Det vil jeg ikke have det godt med – en lærer, der ved hvad mine problemer er, og måske giver mig færre lektier for. Det vil jeg synes er forfærdeligt”.

”Det var mere, hvis der var en aften, hvor jeg var rigtig ked af det, så havde jeg to lærere, jeg kunne gå til. Det var sådan mere nødløsning”.

”Men det var ikke om problemer, det var mere fritid og sådan”.

"Efter jeg begyndte at snakke med konsulenten, så snakkede jeg ikke så meget med kontaktlæreren mere".

En ung snakker en del med to medarbejdere fra efterskolen i forløbet, og disse samtaler har også betydning for den unges udvikling. Den unge svarer på spørgsmålet om, hvorvidt hun kan nøjes med samtalerne med medarbejderne: "Det ved jeg ikke, det har jeg slet ikke tænkt på, men det tror jeg ikke. Det tror jeg egentlig ikke".

12.15 Når de unges forældre deltog i samtaler

For fire af de otte interviewede unge bliver der afholdt konsulentsamtaler med forældre. Antalsmæssigt bliver der afholdt en samtale med hver ung og en forælder.

De unge oplever ikke at selve mødet har den store betydning. Det er mere samtalerne med konsulenterne, hvor de får idéer og redskaber til indirekte at håndtere forholdet til forældrene, der har betydning. Ved møderne med forældrene har det betydning, at der bliver snakket om tingene på en anden måde og at konsulenten stiller spørgsmål, som får den unge og forælderen til at tale sammen. De unge er glade for, at konsulenten besøger dem i deres hjem.

De unge siger:

"Det var konsulenten, der foreslog det. Jeg ville overhovedet ikke til at starte med, men så gik jeg delvis med til det, fordi jeg var så træt af at være på efterskolen. Og så ville jeg jo gerne vise konsulenten, hvor jeg kom fra og min hjemby. Så det havde også noget med det at gøre. Men den der samtale, den var jeg ikke så hooked på. Da vi kom hjem, så var jeg total klar på at tage hunden og gå, så kunne de snakke. Men det gik".

"Det var rart at få prøvet det også. Det har da selvfølgelig betydet meget for mig, at han gad komme med. Vi fik snakket om nogle ting. Jeg tror, det er nemmere, når der også er en anden tilstede".

"For mig, der var det vigtigt, at hun vidste, hvem min mor var. Det var også vigtigt for min mor at møde hende. Nogle af de problemer der var i forbindelse med efterskolen, det blev løst ved den samtale. Konsulenten var god til at få mig til at sige det på en anden måde. Så min mor bedre forstår".

"Konsulenten var der, da vi så hinanden første gang efter lang tid. Så fik han os til at stille hinanden spørgsmål, og fik os til at tale med ham. Det var meget godt. Han fik mig og far til at se hinanden igen. Han fik os sammen igen. Han sagde, at jeg ikke skulle være bange for ham, og at det nok var bedst, hvis jeg havde en far. Og at jeg bare skulle være der i sommerferien, så kunne vi se, hvordan det gik. Jeg kunne altid bare gå igen. Vi havde snakket om, at han skulle snakke i telefon med min mor måske. Hun ville gerne møde ham, fordi han havde gjort så meget for mig. Men det blev ikke til noget".

12.16 Efterværn

Fire af de interviewede unge har deltaget i projektets efterværn. Efterværnet består i, at konsulenterne fortsatte med at yde støtte i forhold til de unges problemer samt hjælpe dem i forhold til uddannelse, bolig, kontakt til sagsbehandler med videre.

De unge siger:

"Han fik mig med i en kommune og til en sagsbehandler. Han fik snakket med hende, om jeg kunne komme på en uddannelse, for at få mere styr på mig selv og sådan noget. Det var godt".

"Konsulenten hjalp mig med at komme videre. Se lidt mere lyst på tingene. Hun hjalp mig ikke med uddannelse, bolig eller nogen af de ting. Det havde jeg selv styr på".

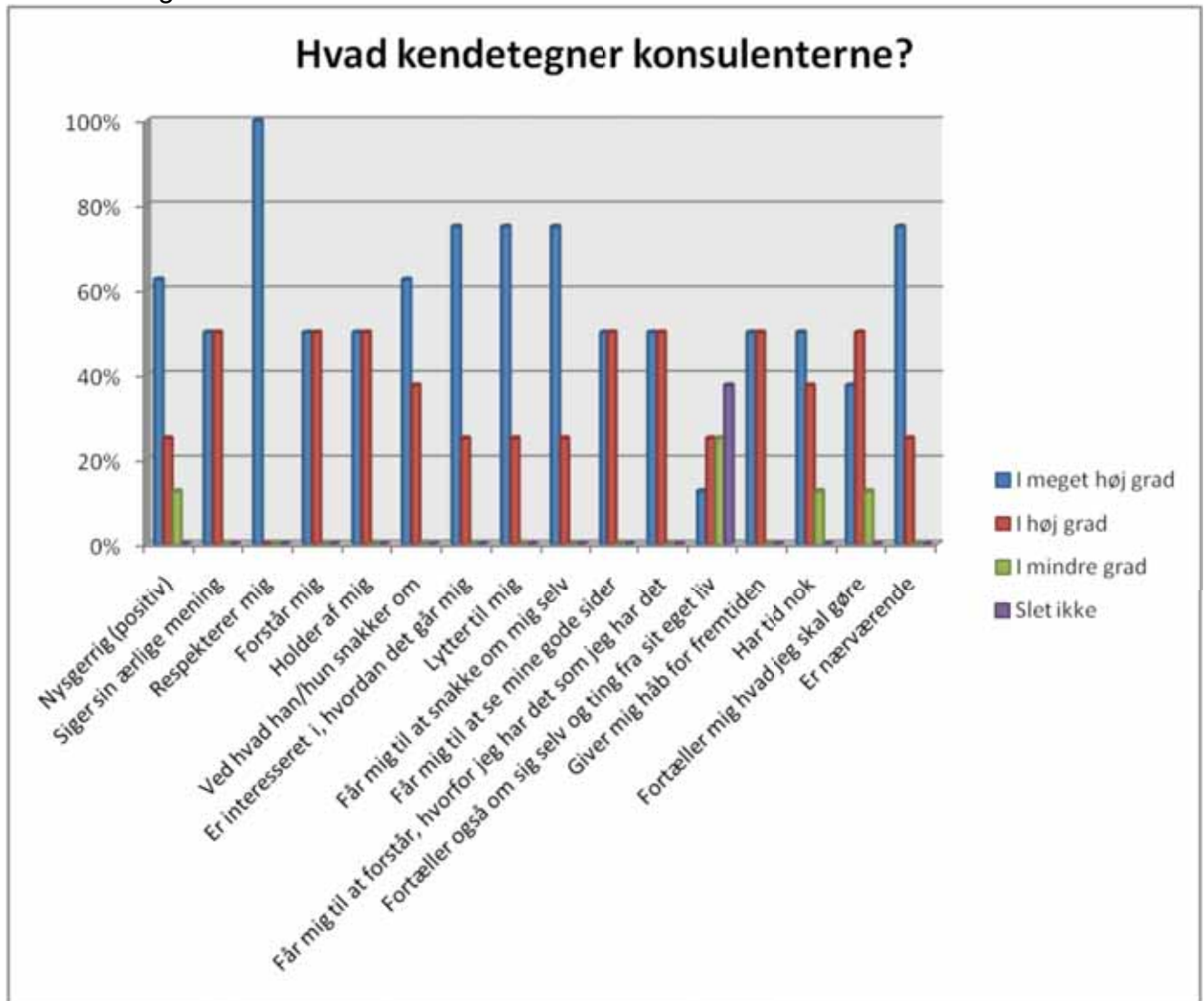
"Da jeg flyttede hjemmefra, gav hun mig nogle ideer og fortalte mig, hvilke muligheder jeg havde. Hun har helt klart, ja igen - vidst meget om sit fag. Det har haft stor betydning, ellers så ved jeg ikke lige, hvad der var sket. Hun var jo stadig et holdepunkt. Hun var også været nede hos mig, hvor vi var på café. Også nu hvor det er stoppet for et halvt års tid siden, der har hun stadigvæk sagt, at vi skal skrives på e-mail, og hun har sagt, at hun altid vil være der. Jeg har ringet til hende flere gange og hun har været der. Så det er nok det, der har betydet allermest".

"Jeg har haft nogle samtaler efter, jeg holdte på efterskolen. Det har været det samme, vi har snakket om".

En ung, der ikke var fortsat i efterværn siger: "Jeg har ikke snakket med konsulenten efter efterskolen. Jeg var langt nede med lektier, så det kunne have været en god idé. På den skole hvor jeg har været nu, der kunne jeg sagtens have brugt konsulenten".

12.17 De unges professionelle medmenneske

I forbindelse med interviews udfyldte de 8 unge et skema med forskelle udsagn om, hvad der kendetegner konsulenterne.

De unges vurdering af konsulenterne er meget positiv. Følgende har særlig stor betydning: Respekterer mig, er nærværende, er interesseret i, hvordan det går mig, lytter til mig og får mig til at snakke om mig selv. Kun indenfor fire områder – "nysgerrig", "tid nok", "fortæller om sig selv" og "fortæller mig hvad jeg skal gøre" svarede de unge "i mindre grad". Kun indenfor et område – "fortæller om sig selv" svarer de unge: "Slet ikke".

12.18 Forskellen til anden rådgivning

En ung har tænkt over forskellen mellem andre professionelle rådgiver og VITA's konsulent. Dette opsummerer nogle af de væsentligste metoder i projektet.

Den unge siger:

"Det har aldrig været den samme person. Der skulle man hele tiden starte forfra og fortælle det hele igen. Ens fortid og hvordan man har det nu. Jeg synes ikke, de har virket helt så professionelle som konsulenten. Altså, de har været gode, og de har hjulpet, men så igen senere, så har man bare haft det dårligt og de samme problemer opstod igen. Men jeg synes ikke, de gør det ordentligt, når det ikke er den samme person hver gang. Så starter vi ligesom helt forfra igen, hvis der opstod nye problemer, som skyldes de gamle problemer eller et eller andet. Det synes jeg har været en meget dårlig ting af dem. Men jeg synes konsulenten har været bedre, også fordi hun er kommet ud på efterskolen og hun har også været villig til at komme herhjem, og det synes jeg gav noget ekstra. At det er den samme person og hun sætter sig lidt bedre ind i hvad der foregår, og det er over længere tid. Det er ikke bare 2-3 uger måske, og så går der lige 2 måneder igen og så snakker man om det samme igen. Men at man har gjort det nogenlunde hver måned eller hvor tit det nu var. Det synes jeg var en god ting. Også at man har personens nummer. Og laver en aftale efter at man har snakket sammen. Det er godt. Jeg tror og håber at den forandring, der er sket bliver ved med at være der. Det føles i hvert fald sådan lige nu".

12.19 De unges kritik og forslag til forbedringer

De unge er generelt meget tilfredse med konsultantsamtalerne. Nogle unge nævner, at de gerne vil have samtaler med konsulenterne noget tidligere, mens andre oplever, at der er grebet hurtigt nok ind.

De unge siger:

"Der er overhovedet ikke noget, der kunne have været bedre. Overhovedet ikke. Hun har været rigtig, rigtig dygtig og rigtig god mod mig. Der blev grebet tidligt nok ind. Det gik faktisk hurtigt. Det var i november, og så fik jeg hende i starten af december. Jeg har fået rigtig meget ud af det. Jeg har brugt det rigtig meget. Der kunne være godt at have foldere ude på skolerne, at der er den mulighed. Ikke kun til forstanderen, men til eleverne. Jeg vidste ikke, at der var noget, hvor man kunne tale personligt med en".

"Der er ikke noget, der kunne være bedre. Jeg kunne ikke have klaret det bedre ved anden hjælp".

"Efterværnet skulle være længere. Men jeg fik jo, hvad jeg ville have. Hun er der jo stadig for mig. Men for to år siden, så havde der sikkert været et eller andet, jeg var utilfreds med. Men set i bakspejlet, så synes jeg ikke, der var noget. Hvis det skulle have gjort nogen forskel, at hun var der tidligere, så skulle det have været fra første uge af".

"Nogen gange han har brugt rigtig lang tid på at svare - så svarer han først dagen efter på en besked eller sådan noget. Det er det eneste".

"Hun skulle nok være kommet ind noget før".

"Lærerne skulle måske have foreslået tilbuddet noget før. Men det er vel også svært for lærerne, at holde styr på alle elever og se, hvem der har brug for det".

"Det ville være rart, at få noget at vide om den, vi snakkede med. Få konsulentens livshistorie at vide. Han åbnede aldrig sådan op og fortalte om sit eget liv, som jeg gjorde. Det kunne man måske godt bruge. At han kunne fortælle lidt om, hvor han kommer fra og hvad han laver i sin fritid. At han måske siger: "Jeg har en dejlig kæreste, vi har fået to børn sammen og lever et lykkeligt liv. Dengang jeg var mindre, havde jeg selv et hårdt liv og så videre". Sådan at han fortalte lidt mere om sig selv".

"Det var jo lige pludselig på dagen, at jeg fik at vide, at nu kommer konsulenten fra VITA, og det gad jeg overhovedet ikke på det tidspunkt. De havde lovet os det i flere måneder, at vi skulle have en tid. Og så lige på det tidspunkt, hvor jeg havde det rigtig skidt, bliver det til noget. Det kunne de godt have advaret mig med en uge før. Ikke advaret, men sagt til mig. Jeg synes, det var overvældende".

12.20 Om 5 år

De unge blev spurgt om, hvad de vil tænke om samtalerne med konsulenterne om fem år, og hvilken betydning de tror, samtalerne vil få på lang sigt. Samtidig opsummerer de unge deres evaluering af samtalerne med konsulenterne.

De unge siger:

"Hvis jeg tænker 5 år frem, så tror jeg, at med årene, der bliver det bedre og bedre. Konsulenten har haft rigtig rigtig stor betydning for det med mine problemer. Hun har lært mig at håndtere mine problemer, og problemer det er en stor del af mit liv. For eksempel kan jeg gå helt ned på lektier, fordi jeg ikke får det lavet, og så kan jeg gå fuldstændig ned. Det har jeg lært at håndtere. Jeg kommer til at bruge det resten af mit liv. Konsulenten lærte mig også, at livet er som det er. Hun sagde det ikke direkte til mig, men det har jeg fået ud af det, at leve livet en dag ad gangen, og hvis man ikke kan det, så har man ikke noget at leve for".

"Jeg håber stadigvæk, vi har kontakt om fem år. Men hun har jo betydet meget. Det er klart. Jeg var meget sort i min efterskoletid. Jeg var ikke lykkelig eller glad på noget tidspunkt. Eller jo, selvfølgelig var der tidspunkter, hvor man var det, men sådan i det hele, så var jeg meget ked af det, meget af tiden. Så det ødelagde nok hele efterskoleoplevelsen, som man hører alle har det så fedt med. Det var godt, at hun var der til ligesom at holde fast, for ellers så var jeg den, der bare havde haft det dårligt".

"Han har betydet rigtig meget. Jeg er blevet meget gladere. Jeg føler ikke mere, at alle kigger og alle de der problemer jeg havde. Det er jo hans skyld, at jeg kom på lykkepiller, og at jeg blev sat sammen med min far igen. Uden ham var det jo ikke sket".

"Jeg tænker, at hun har hjulpet mig til at gennemføre det år. Og det er jeg jo helt vild glad for".

"Det eneste konsulenten gør, det er at du får det bedste ud af dit efterskoleophold. Han fokuserer jo ikke på din videregående uddannelse og hvad du har tænkt dig at gøre med dit liv - det er ens ungdomsvejleder, der gør det. Han hjælper en i den periode, man er på efterskolen. Det var sådan set det, hans job gik ud på".

”Så vil jeg takke hende rigtig meget. Og jeg vil ikke glemme det – det tror jeg ikke. Det har også gjort noget, at hun har været her hjemme sammen med min mor. Det har gjort noget ekstra, man føler sig altid tryk herhjemme. Sådan tror jeg de fleste har det. Men jeg vil ikke glemme det, og jeg vil virkelig takke hende”.

”Det har faktisk været godt nok. Jeg var faktisk en lille smule imod det i starten, når jeg tænker nærmere over det. Men jeg synes, de har været rigtig gode, og de har i hvert fald hjulpet mig til at komme videre”.

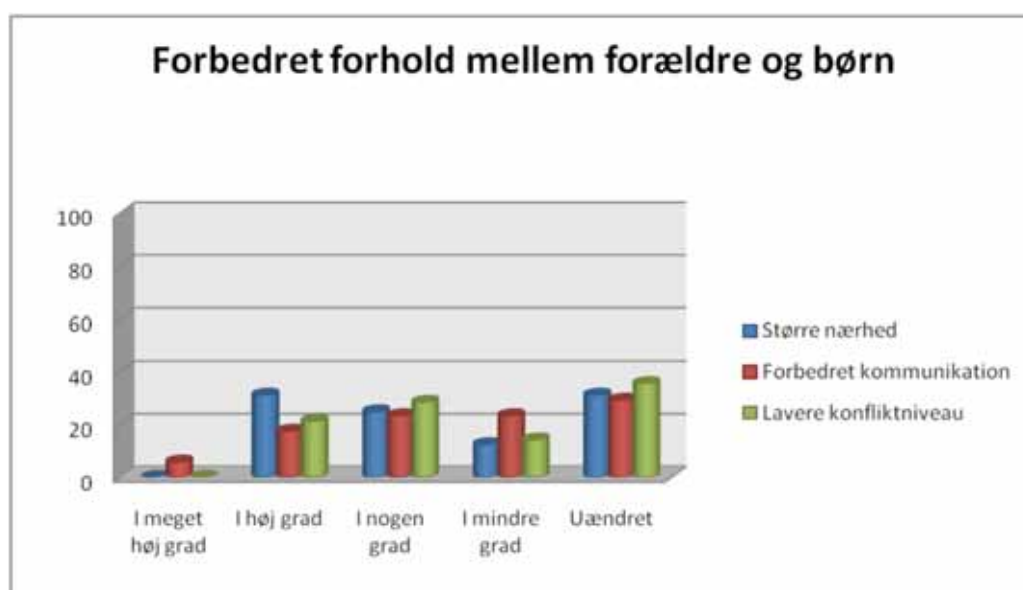
”Jeg tror da, jeg vil tænke positivt tilbage på det. At det var godt, jeg fik startet med det, for ellers, hvor var jeg så endt, hvis ikke jeg havde fået styr på mig selv. Det vil jeg tænke tilbage på som et godt minde. Men det har også betydning, at jeg har arbejdet med mig selv”.

13. Forældrenes resultater - kvantitativt

Konsulenterne har besvaret et kvantitativt spørgsmål omkring projektets betydning for forældrene.

Der er ydet familierådgivning til 14 ud af 48 familier. Der har i alt været afholdt 34 samtaler med forældredeltagelse.

Konsulenterne har ved afslutning af forløbet med forældrene og de unge vurderet i hvilken grad forholdet mellem forældre og børn har opnået større nærhed, forbedret kommunikation og et lavere konfliktniveau. Ca. 70 % af forældrene har i meget høj grad, høj grad, nogen grad og mindre grad opnået et forbedret forhold til deres børn indenfor de tre områder. Ca. 30 % har ikke opnået nogen ændring indenfor nogle af de tre områder.

14. Forældrene – kvalitative resultater

De fire unges interviewedes forældre har hver haft en samtale med konsulenten. En forælder har haft en del telefonkontakt.

14.1 Opstarten

Forældrene blev kontaktet af efterskolen, der fortalte om muligheden for at få samtaler med en konsulent fra VITA. Forældrene finder, at samtalerne hurtigt bliver iværksat, hvilket de udtrykker stor tilfredshed med.

En far siger:

”Jeg blev ringet op af en lærer fra efterskolen. Det var en sen aften, at min datter havde skåret i sig selv igen. Så tog jeg derned dagen efter, hvor vi snakkede med forstanderen. Han sagde, der var et VITA projekt. Det var der, jeg hørte om det. Så fik de etableret kontakten. Det gik temmelig hurtigt. Jeg tror faktisk, at fra problemstillingen opstod dernede, til min datter havde sin første kontakt til konsulenten, der gik der maksimalt tre uger. Det kan godt være, at det endda gik endnu hurtigere. Jeg fik også at vide, at jeg kunne snakke med konsulenten. Jeg følte mig tryk og godt informeret om tilbuddet. Der var i fuld åbenhed det hele. Jeg var lige fra starten sikker på, at det var det, der kunne hjælpe min datter”.

14.2 Resultater

Det har betydning for forældrene som forældre, at andre tager over, som deres børn har tillid til. Forældrene er klar over, at deres børn ikke fortæller dem alt, og derfor har det betydning, at de unge åbner sig for konsulenterne, og kan fortælle om ting, de ikke snakker med deres forældre om. Det har betydning, at konsulenterne har taleret i de unge liv samt har professionelle redskaber.

Forældrene lærer at lytte bedre til deres børn samt opnår større åbenhed og bedre forståelse for dem. Forældrene lærer at tænke anderledes og ikke presse deres børn. Der bliver løst op for de svære ting.

En far siger:

”Det har været en kæmpe stor hjælp for mig. Fordi de har nogle værktøjer, som kan gå ind og bearbejde nogle ting, som os, i gåseøjne, almindelige mennesker ikke kan. De ser jo nogle andre ting, som vi ikke gør. Og jeg tror også, at børn som har problemer, de har nemmere ved at være fortrolige overfor andre end overfor ens forældre. I hvert fald nogen, de føler sig trygge ved. Så det har haft rigtig stor betydning, for både mig og min datter”.

For forældrenes vurdering af projektets betydning for deres børn henvises til afsnittet: "De unges resultater" fra side 19.

14.3 Forældrenes vurdering af konsulenternes metoder

Forældrene siger om konsulenternes metoder, at de består i konkret rådgivning omkring hvad forældrene kan gøre anderledes i forskellige situationer, skabelse af tryghed og tillid, forståelse, intet pres, positiv tænkning, ekstrem professionalisme, at lytte, åbenhed, familiær, gode spørgsmål samt fokus på den enkelte unge og familiens problemer. Samtidig finder forældrene at, det betyder noget, at samtalerne har fundet sted i hjemmet – på deres hjemmebane, da man føler sig mere tryk og bedre kan kommunikere.

En mor siger:

"Konsulenten fortalte hvad hun oplevede, og sagde til mig: "Prøv at gøre sådan og sådan, det kunne være det kunne hjælpe din datter". Det var rart at vide at der var nogle ting der kunne gøres anderledes. Konsulenten har været åben, og har haft en positiv tænkning – at der er en vej ud. Samtalerne er sket på de unges præmisser. Det er rart, at der kommer en anden ind og ser med andre øjne, og ikke har følelserne med på samme måde".

En mor siger:

"Konsulenten var modig og professionel. Man kan mærke, at hun vil gøre sit bedste. Der er en tryghed, og man kan sige alt det, man tænker. Hun misforstår mig ikke. Hun forstod mig. Hun er et menneske, der har følelser. Ikke bare en professionel, men en, der tænker som mennesker og mor".

14.4 Samarbejdet med efterskolen

For forældrene betyder Fonden VITA's projekt, at de får mindre kontakt til kontaktlærerne på efterskolerne. Konsulenterne tager over og informerer forældrene, og samarbejdet med efterskolerne ændrer karakter til ikke at omhandle svære problemer.

En mor siger:

"Vi havde kontakt til kontaktlæreren, men det var mest inden konsulenten kom ind i det. Vi havde ikke den samme brug for kontakten til skolen, for så informerede konsulenten os".

14.5 Afslutningen

Nogle forældre finder, at deres børn har svært ved at stoppe kontakten til konsulenterne. Forældrene er tilfredse med det antal samtaler, de har haft.

En far siger:

"Jeg tror godt, min datter ville have haft flere samtaler. Fordi jeg ikke ved, om hun følte, hun var helt færdig. Men det er klart, på et eller andet tidspunkt, så skal konsulenten tage dem fra og sige: "Nu skal du videre i dit liv". Jeg tror, det antal samtaler, de har haft, var ok. For mig blev det kun til det ene møde. Flere møder kom aldrig på tale. Og det har jeg det egentlig fint nok med. Jeg har egentlig overladt det lidt til dem selv, at det skulle de nok finde ud af. Men jeg tror også, at mødet var lige så meget for, at nu skulle jeg ligesom

for nemme, hvad det var de talte om, og hvordan det foregik. Jeg kunne jo se resultaterne, og jeg ville bare stå på sidelinjen og fryde mig over det”.

En mor siger:

”Min datter ville ikke slippe konsulenten. Men det var nok for mig. Jeg ved godt, hvad det handler om nu, hvad jeg skal sige og gøre for min datter. Hvis min datter har lyst, så kan hun ringe til konsulenten. Min datter har forandret og udviklet sig meget, og klarer sig godt i skolen og med venner. Vi har ikke brug for støtte nu”.

14.6 Forældrenes kritik og forslag til forbedringer

Forældrene finder, at der er meget få ting, der skal ændres i forbindelse med samtalerne. Forældrene nævner, at der måske skal gribes ind tidligere, og en forældre vil gerne have et tættere samarbejde med konsulenten.

En mor siger:

”Måske skulle konsulenten havde været inde noget tidligere, men det er jo svært. Samtalerne og det vi har haft, har været fint”.

En far siger:

”Jeg kan ikke give det noget kritik. Vi har kun en succesoplevelse med det”.

En mor siger:

”Der er ikke noget, der kunne være bedre. Jeg kunne ikke have klaret det bedre ved anden hjælp. Skolen skulle have grebet ind noget før. Men de har mange opgaver, og ikke kun min datter har problemer”.

En mor siger:

”Jeg havde det svært ved, at der kom en anden ind over. Det øgede min utryghed. Jeg ville gerne have haft et tættere samarbejde med konsulenten, så vi sammen kunne have hjulpet min datter. Jeg vil altid være forælder, og i det lange træk er det mig, der skal hjælpe”.

14.7 Om 5 år

Forældrene blev spurgt, om samtalerne med konsulenterne vil have betydning for deres børn på lang sigt.

En mor siger:

”Det har ikke haft afgørende betydning, men den støtte hun har haft i forløbet har hjulpet hende til at gennemføre. At man kan klare det, selv om det er svært. Det er ikke sådan, at det har ændret hende så meget som person”.

En far siger:

”Hvis ikke hun havde fået bearbejdet de ting, som hun gik og tumlede med dengang, så skulle vi selv have gjort et eller andet. Men så kan det være, det havde været for sent. Efterskoleopholdet og samtalerne – det har fået hende til at reagere og sige fra. Vi har

altid haft et rigtig godt forhold, men det er absolut ikke blevet ringere. Hun er blevet meget mere åben”.

En mor siger:

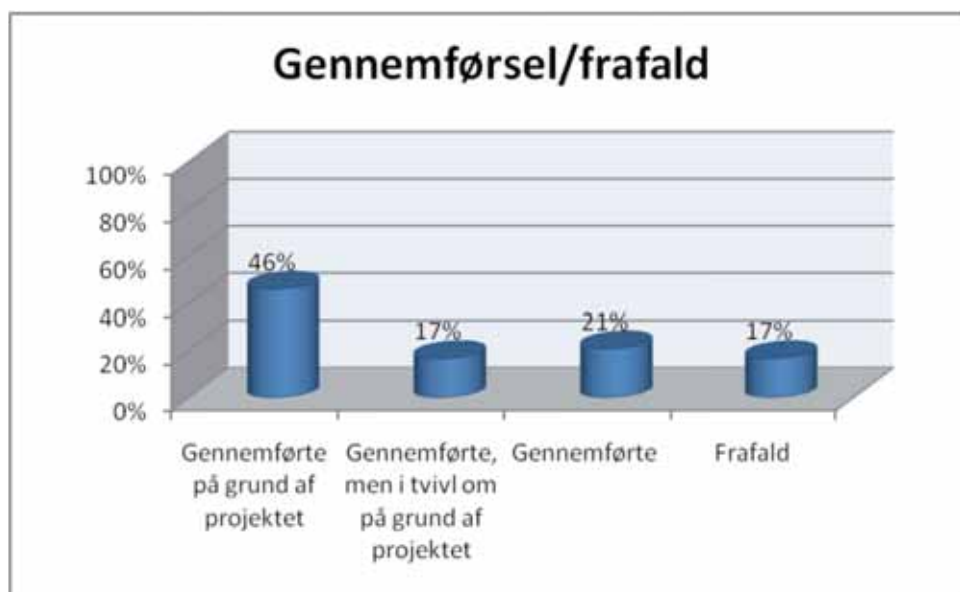
”Det trøster mig, at det var godt, at jeg gjorde det. At jeg tænkte på min datter, at vi skulle hjælpes begge to”.

En mor siger:

”Mit barn fandt ud af, hvad der var hendes problem og fandt ind til sig selv, og det tror jeg, hun vil holde fast ved”.

15. Drop-out-undersøgelse

De 13 deltagende efterskoler blev spurgt om, hvor mange af de elever, de har haft med i projektet, som vil afbryde deres efterskoleophold, såfremt de ikke har samtaler med en konsulent.

Efterskolerne vurderer, at 46 % ikke vil gennemføre efterskoleopholdet, hvis de ikke har samtaler med en konsulent. Efterskolerne er i tvivl for 17 %'s vedkommende. 21 % gennemførte alligevel og 17 % droppede ud.

De fire interviewede efterskoler nuancerer ovenstående resultat. Efterskolerne har haft 27 unge i projektet.

52 % vil droppe ud, hvis de ikke har samtaler med en konsulent.

Efterskolerne er i tvivl, om 15 % af de unges gennemførelse af efterskoleopholdet kan tilskrives Fonden VITA's projekt.

4 % vil droppe ud under alle omstændigheder (afbryder). For eksempel på grund af kriminalitet.

29 % vil gennemføre alligevel.

Nogle af efterskolerne kommenterede spørgsmålet, og der bringes her udtalelser fra de efterskoler, der ikke deltog i interview:

"Samtalerne mellem elev og konsulent er fortrolige – hvilket vi respekterer 100 %. Jeg spørger heller ikke ind til, hvorvidt eleverne oplever, at de har fået noget ud af samtalerne. Derfor er det mere end vanskeligt for mig at give et bud på, hvorvidt det har haft betydning for graden af gennemførelse. Fakta er dog, at 1 af de tre, vi havde med i projektet, afbrød sit ophold midt i marts. De 2 andre gennemførte. Det er dog min klare mening, at ordningen har betydning. Dels er der ikke - mig bekendt, andre muligheder for os, for at få ekstern hjælp til den type problemstillinger. Vi og forældrene er henvist til privat praktiserende behandlere/terapeuter. Og dels har det betydning, at vi KAN gøre noget, når vi står i situationer, hvor vi ikke oplever selv at slå til. Og det har betydning for eleverne, at der er nogen, der i det mindste prøver at hjælpe".

"Det er min klare vurdering, at de alle 5 ville have afbrudt deres ophold, hvis ikke VITA havde været inde over. Og i 2 af tilfældene afbrødtes forholdet alligevel, men så var der i meget høj grad taget hånd og ansvar omkring eleven fra VITA's side. VITA har været et dejligt projekt, hvor man som efterskole har kunnet tilbyde elev og familie en ekstern og frivillig støtte, som gør en forskel for både skole og elev. Eleven får en uafhængig samarbejdspartner. En professionel, der blot ønsker at hjælpe. Ikke en kommunal myndighed, der "kigger i kortene". Det ved jeg, at alle elever og især deres forældre har været glade for. Skolen får en mulighed for at etablere en professionel hjælp omkring eleven, IMENS eleven stadig er på efterskole. Det trænger vi som skoler til. Ellers forfalder vi nok ofte til at gøre, hvad vi kan som lærere for at hjælpe en elev/forældre. Og det er ikke altid nok. Ikke for de sårbare unge, som er på vippen. Med VITA i (bag)hånden har vi kunnet rumme de unge i længere tid og også vist dem at de godt kan gennemføre til trods for at de har det svært. Ellers kan efterskoler godt forfalde til at blot lade eleven "droppe ud". Og heldigvis er det oftest i afmagt at dette gøres.....! Alle vil gerne det bedste, men af og til skal der mere hjælp til, mens de unge er her på skolen. Og det har VITA leveret i alle 5 tilfælde, meget kvalificeret..! De sårbare unge og deres familier og skolerne har brug for hjælp af denne karakter. Også selv om den er "uformal" og frivillig. Mange forældre er bange for den kommunale hjælp. Min vurdering er, at de ikke tiltror myndighederne reelle hensigter (selvom de har det). Leve VITA".

"To stoppede på grund af bortvisning. To ville næppe have klaret opholdet uden hjælp fra VITA. En kunne måske godt have klaret det uden, men fik et stort løft ved VITA's mellemkomst".

De interviewede efterskoler har følgende kommentarer:

"Jeg tror, hvis ikke projektet havde været der, så havde vi nok ikke kunnet rumme de to drenge. Den ene han fuldførte ikke – der var noget kriminelt inde i det, og han var på det forkerte sted, men den anden, han fuldførte, fordi vi havde hjælp fra VITA".

"Man kan vel dele dem vi har i to grupper. Dem, der decideret ville droppe ud, og så dem, der ville have været her, men de ville ikke have fået særlig meget ud af opholdet. De sidste kæmpede med så mange andre ting, men de nåede at få fokus her".

Ser man på de unge, der modtager støtte eller er anbragte efter Serviceloven – henholdsvis 8 og 5 %, var der ingen af disse elever, der droppede ud.

16. Hvad laver de unge i dag uddannelses- eller arbejdsmæssigt?

I forbindelse med evalueringen kontaktede Fonden VITA 48 unges forældre eller de unge selv for at høre, hvad de laver uddannelses- og arbejdsmæssigt. De unge er udskrevet fra projektet i 2007, 2008 og 2009.

	Antal
Efter- eller folkeskole	
10. kl. i folkeskole.	2
Droppede ud af efterskolen. Fortsatte i 10. kl. i folkeskole.	1
Fortsatte på efterskole.	2
Gymnasium	
Gymnasium.	8
Handelsskole	
Handelsskole.	7
HF	
HF.	1
Teknisk gymnasium	
Teknisk gymnasium.	2
Teknisk skole	
Teknisk Skole.	2
Produktionsskole	
Produktionsskole.	3
Anden uddannelse	
Landbrugsuddannelse.	1
I lære som anlægsgartner.	1
I lære som smed.	1
Tjeneruddannelse.	1
Uddannelse til bager.	1
Social- og sundhedshjælperuddannelse.	1
Højskole	
Udviklingshøjskolen.	2
Beskæftigelse	
Arbejder i et tømrerfirma. Føler sig ikke klar til uddannelse.	1
Fuldtidsansat ved bager. Afventer uddannelse som ernæringsassistent.	1
Ikke i uddannelse eller beskæftigelse	
Ikke i uddannelse eller beskæftigelse. Søger arbejde.	1
Fortsatte på efterskole - droppede ud oktober.	1
Søger praktikplads via kommunen.	1
Skulle være startet 10. kl. - er sygemeldt.	1
Fortsatte i 10 kl. i folkeskolen, droppede ud og har p.t. ingen beskæftigelse.	2
Ikke oplyst	4
I alt	48

79 % er to måneder efter projektafslutning i uddannelse (75 %) eller beskæftigelse. 13 % er ikke i uddannelse eller beskæftigelse. 8 % er uoplyst.

17. Efterskolerne

17.1 Opstarten

De 4 interviewede efterskoler gik ind i projektet, fordi de har elever, som har det svært og som de ikke har tilstrækkelige pædagogiske redskaber til at tage sig af. Eleverne er samtidig i risiko for at afbryde efterskoleopholdet.

Efterskolerne så en mulighed for at få fagpersoner ind på skolen, der kan hjælpe de elever, som ligger i randområdet af, hvad skolerne kan magte.

"Som forstander så jeg, at det var et problem, at vi greb eleverne forkert an.

Problematikken var, at der var en del af vores elevgrundlag, der forsvandt for os og vi brugte alt for mange ressourcer på det. Vi gjorde alt, hvad vi kunne, og så endte det alligevel alt for tit med, at de måtte forlade efterskolen. Det enorme forbrug af lærertimer, som man ikke følte, man fik noget for, fordi det vi gjorde, måske ikke var kvalificeret nok. Vi havde indsigt i mistrivsel hos de unge, som vi ikke selv kunne gøre noget ved. Vi kunne også se, at ni ud af de ti problematikker, vi havde, var familierelaterede og ikke relateret til skolen. Efterværnsdelen har også været en væsentlig del i projektoplægget, fordi allerede dengang snakkede vi frafald, også senere. Løste vi ikke de problemer, de havde, så opstod de jo bare igen det næste sted, de kom.

Dengang var min indgangsvinkel også, at jeg var regionsformand for efterskolerne og kunne se, at det var et generelt problem. Vi snakkede altid om de mange elever, som af forskellige grunde havde det så svært med sig selv og deres omgivelser, at de havde svært ved at trives på skolerne".

Efterskolerne hørte om projektet ved regionsmøder i Efterskoleforeningen, møder i forbindelse med forstandersamarbejde, via kollegaskoler og materiale tilsendt fra Fonden VITA.

En efterskole siger:

"Jeg havde det sådan: Kan det virkelig passe? Det var lige nøjagtig det, der kunne matche vores behov".

Når efterskolerne har elever, der eventuelt er i målgruppen, kontakter de Fonden VITA, for at afklare dette. Herefter kommer der aftale i stand omkring den enkelte unge i et samarbejde mellem efterskolen, den unge, den unges forældre og Fonden VITA. Det er oftest den unge og konsulenten, som selv aftaler mødetidspunkt og mødested.

Efterskolerne finder, at konsulenterne fra Fonden VITA hurtigt får aftaler i stand, og får sat forløb i gang. Nogle gange kommer konsulenten ud med det samme, når forældretilladelsen er på plads. Dog oplever en kontaktlærer, at der gik nogen tid fra Fonden VITA var spurgt og til den første samtale.

Efterskolerne siger:

"Jeg synes det var rigtig godt, at der var hjælp at hente inden for ti dage. Der var ikke sat denne "garanti" på ti dage, det var bare sådan. I andre systemer kan vi bøvle i lang tid, og så er det jo lige før skoleåret er omme, og så kan det være for sent".

To af efterskolerne efterlyser mere information om projektet ved projektstart.

"Jeg synes faktisk ikke vi var velinformerede. Vi gik i gang stille og roligt med samtaler, og så fulgte vi op hos eleverne. For at finde ud af om det virker, og om det er noget, eleverne har glæde af. Bruger vi vores og VITA's tid og ressourcer optimalt - det er jo altid vigtigt at vurdere på".

"Jeg var mere informeret via forstander end fra VITA. Det var mere mund-til-øre her på skolen. Jeg kunne godt have ønsket, at VITA var kommet ud i starten af året til et læremøde, og havde fortalt, hvem de var og hvad de kan hjælpe os med. Det var først senere i projektforløbet, at projektlederne fra VITA begyndte at tage rundt. Det skal i høj grad været båret af, at medarbejderne er informerede af en medarbejder fra VITA fra start".

17.2 Hvad gjorde efterskolerne før Fonden VITA's projekt?

De 4 interviewede efterskoler har indsatser for sårbare unge i form af tilkøb af psykologtimer, kontakt til praktiserende læger, og en skole har ansat en personlig rådgiver for nogle af eleverne med særlig behov. Efterskolen siger: "Men det er ikke altid det helt slår til". Disse indsatser sker sideløbende med Fonden VITA's projekt, dog i langt mindre grad (ikke for de 8 interviewede unge).

En efterskole siger:

"Der boksede vi noget med PPR, og andre som praktiserende læger. Men det er et helt anderledes langtrukket system, fordi "det kan komme på tale om et halvt år".

I forhold til samarbejdet med kommuner siger en efterskole:

"Vi tog somme tider fat i nogle kommuner og bad dem tage affære. Det er jo bare langsomt, for når du laver en indberetning til en kommune, så har de fire måneder til at reagere på det. Hos Fonden VITA bliver der reageret med det samme, og det er det, jeg synes, der er så fantastisk. At man ikke skal afvente en "paragraf et eller andet – undersøgelse" først, inden de overhovedet kan gå i gang. Det er rigtig, rigtig lang tid, at gå og have det dårligt for den unge, og det går ud over deres undervisning, fordi de ikke kan koncentrere sig".

17.3 Hvordan spotter efterskolerne de unge, der har brug for en konsulent?

Generelt oplever de 4 efterskoler, at de unges mistrivsel primært skyldes familiemæssige og personlige problemer. En særlig problematik er, at de unge ofte er lukkede omkring deres familiesituation, fordi de er meget loyale overfor forældre og familie.

Efterskolerne siger:

"Det som de unge ofte mangler, er nogle forælderroller, nogle som tør være forældre. Vise den kærlighed og den omsorg, der skal til, for at deres følelsesbeholder er fyldt op. Det er jo essentielt for de unge. Sådan har det været alle dage, det er ikke noget nyt. Men hvis ikke det bliver gjort, så er det vi får de her frustrerede unge mennesker".

"Rigtig ofte, så vil det være gavnligt i stedet for en psykolog, at invitere Familierådgivningen fra Fonden VITA. De unges problemer udspringer som regel ikke i dem selv, men kommer til udtryk i dem selv. Problemer udspringer meget ofte af familiære relationer, der er gået galt. Jeg tror ikke, jeg har set et eneste eksempel, hvor det ikke har været familierelateret. Det er en kæmpe landvinding for mig, også set som leder, at betragte problemet, ikke som et individuelt personligt problem, men som et helhedsproblem, hvor familien er en så stor og væsentlig del af det. Hvor vi også bliver en slags familie, og det bliver det samme relationelle samspilning, vi rammes af".

En efterskole siger også: "I teenageårene skal de unge finde deres egen identitet, og det er svært, hvis der er for mange "lig i lasten".

Efterskolerne spotter de unge, fordi de selv kommer og snakker om deres problemer, eller fordi lærerne kan se, at de er kede af det, har det psykisk dårligt, går rundt for sig selv, ikke kan koncentrere sig, har svært ved at komme op om morgenen eller ikke får afleveret opgaver.

Efterskolerne siger:

"Man opdager det mest på adfærd og humørsvingninger".

"Når summen af kommentarer omkring lærerbordet er tilstrækkelig stor, så er der et eller andet som kræver en særlig indsats".

Der er stor forskel på, hvor meget efterskolerne ved om de unge ved skolestart. Mange kommer som et uskrevet blad, og risikoen er, at den unges problemer opdages for sent. Andre gange, når en ungs problemer er velbeskrevet, er lærerne ekstra opmærksomme, men problemerne dukker måske ikke op på efterskolen.

Efterskolerne siger:

"De kommer her mere eller mindre som et uskrevet blad. Vi oplever nogle unge mennesker, som har problemer med i rygsækken. Som vi ikke får noget at vide om. Vi skal selv opdage det. Det er vi gået lidt hårdere til værks med i de indledende samtaler med eleverne. Vi beder dem om, at beskrive sig selv på et stykke papir. Fordi så kan det være, vi kan opdage noget til at starte med".

"Min erfaring er, at nogle gange så kan man spotte nogen i de første uger eller to, og sige: "Det der, det bliver en elev, vi kommer til at arbejde rigtig meget med". Og der skal laves strategier, og der skal laves en særlig indsats. Og så viser det sig, at det skal vi ikke. Og så kan der være andre elever, hvor der lige pludselig er et eller andet, at de har nogle ting med i bagagen, som bryder ud".

"Vi skal passe på med ikke at skabe problemer, før vi ser dem".

"Jeg gør meget ud af, i min visitering, at finde ud af, hvor de unge befinder sig, om de har været udsat for nogle ting og hvad deres rygsæk består af, inden jeg tager dem ind. Men man oplever ofte, at forældre og elever, og engang imellem også kommunen, ikke altid er ærlige omkring det. Der er en eller anden misforståethed omkring det, at så kan man lige starte på en efterskole - starte på en frisk. Så er alt, hvad man har været udsat for bare slettet. Den holder ikke en meter. De unge har måske været til psykolog, og nu må der være lagt låg på det. Det er der bare ikke. Lige så snart de unge kommer på efterskole, og de begynder at snakke med hinanden, og der er en, der lukker op for posen, så er der lukket op for det hele. Og så starter det hele forfra".

"Vi er blevet meget bedre til at tage dem i opstarten. Hvor vi simpelthen gennemgår hver elev til forsamtaler, inden de overhovedet starter på skolen. Der svarer de på nogle ting omkring, om de har gået til psykolog, og hvad de har været igennem af mobning og problemer i familien".

"Projektet har været med til at gøre os bevidste om, at vi skal være bedre til afdække elevens historie, inden de kommer her".

"Det er måske på en efterskole, det er allernemtest at opdage dem, fordi det er svært at skjule sig, når de er her 24 timer i døgnet. Der er også ved de små personlige samtaler man har med dem, som kontaktlærer".

"Jeg læste på tekst tv i går, at man har lavet en undersøgelse, at hver tiende går ned med et eller andet problem, og sådan er det også i vores skolesystem. Anklagen lød på, at jo længere man venter med at behandle, jo større bliver problemet. Hvis ikke vi behandler de unge på nuværende tidspunkt, så går det galt".

Efterskolerne henviser de elever til Fonden VITA's projekt, som de er sikrer på, de ikke kan tackle eller når de finder, at de har forsøgt alt.

Efterskolerne siger:

"Vi har valgt dem, som vi var hundrede procent sikre på, vi ikke kunne tackle. Altså som vi gerne ville hjælpe til at blive her".

"Det er der, hvor vi ligesom mærker, at nu har vi ikke flere ressourcer. Nu ved vi ligesom ikke rigtig, hvad vi skal gøre".

"Vi har haft flere elever til projektet, som der ikke var kapacitet til, og så kommer de med efter først til mølle princippet. Dem vi opdagede først, var dem, der kom med. Så har vi presset et par stykker ind, hvor jeg ringede og pænt spurgte VITA".

17.4 Teenageproblemer eller behandlingskrævende problemer?

Efterskolerne oplever ikke, at de har svært ved at skelne mellem teenageproblemer og behandlingskrævende problemer.

En efterskole siger:

”Der er jo mange, der er i oprør, men der hvor det bliver vedholdende, og hvor de ikke fungerer socialt og fagligt, så har de brug for hjælp”.

17.5 Tværfagligt samarbejde

Det er projektets formål at sætte fokus på det tværfaglige samarbejde mellem efterskolerne, Fonden VITA og forældrene samt kommuner m.fl.

Samarbejdet mellem efterskolerne og Fonden VITA

Samarbejdet mellem efterskolerne og Fonden VITA er foregået mellem konsulenterne og kontaktlærerne/forstandere med kontaktlærerfunktioner både som formelle og uformelle møder samt telefonisk kontakt og e-mails. Nogle kontaktlærere har været involveret i høj grad, mens andre kun er blevet kortfattet orienteret om den unges forløb.

Der er ikke i fællesskab udviklet handleplaner eller strategier for den unges udvikling.

En efterskole fortæller, at man ofte har et kvarters samtale med konsulenten efter en samtale med en ung, hvor man orienterer hinanden. Dette er aftalt med eleven.

Hvis efterskolen har brug for information, så kontakter man konsulenten og omvendt.

De fire interviewede efterskoler siger om samarbejdet:

”Jeg synes, der har været et godt samarbejde. Også et tæt samarbejde”.

”Jeg kan jo ikke inddrages vildt meget, fordi det er privat, det de har, konsulenten og den unge, men jeg kunne godt tænke mig, at jeg var blevet orienteret lidt mere om, hvordan det går. Nogle ord til mig om, hvad kan jeg gøre som kontaktlærer for at hjælpe den unge på den rigtige måde. For jeg var sådan lidt udenfor. Jeg var med til den første samtale, og det var rigtig fint, og rigtig rart synes jeg. Men jeg kunne godt have brugt, når nu projektet var i gang, at jeg fik nogle råd til, hvad jeg kunne gøre. Selvfølgelig har de tavshedspligt, men et eller andet sted, når de unge er her døgnet rundt, så er det også vigtigt for os at vide lidt om, hvordan det går. Ligeså vel som vi godt kan snakke med en psykolog, som snakker med en af eleverne”.

”Det der tiltaler os rigtig meget er, at der ikke er alle mulige formularer og foranstaltninger, før tingene kunne gå i stand. Der sidder simpelthen nogle og rykker ud”.

”I de 14 dage som går imellem samtalerne, er der også nogle ting, der skal tages hånd om. Helt almindeligt, hvad vi er her for, kan man sige”.

”Det er rart, at nogle tager over og tager sig af de unges problemer”.

”Der er altid et formelt opstartmøde, og så er det konsulenten, der har bestemt resten i forhold til, hvornår vi bør vi høre mere. Så har der været uformelle samtaler i forbindelse med besøg her på skolen. Der har ikke været formelle samtaler, og det kunne man godt gøre bedre”.

Samarbejdet med forældrene

De fire efterskoler finder, at det er svært at tage kontakt til forældrene og fortælle, at deres børn har problemer og har brug for en særlig indsats. Efterskolerne har ikke tradition for et tæt samarbejde med forældrene omkring svære familieproblemer. Samtidig er en del af opgaven for efterskolerne, at de unge skal frigøre sig fra forældrene.

Efterskolerne efterlyser uddannelse i kontakten med forældrene.

Efterskolerne siger:

"Det største problem i starten var at finde en måde at få forældrene til at sige ja. Det var et kæmpeproblem. Vi havde elever nok, der havde brug for projektet, men vi kunne ikke få dem til at skrive under, fordi ligeså snart vi nævner "familierådgivning", så bakker forældrene ud. Vi mistede 2-3 elever, fordi vi ikke kunne få forældrene til at sige ja.

Det er berøringsangst fra forældrenes side med hensyn til at turde indgå, men ligeså meget berøringsangst fra lærernes side i forhold til at turde tage forældrekontakten. Hvad skal vi sige til dem? Vi er vant til at have med unge at gøre og ikke forældrene.

Et andet problem var at få forklaret lærergrupperne, hvad det var. Der er nogle, der brænder for dette område, men at få forklaret de andre, det var en udfordring. Hvordan det hænger sammen, og hvad det kan bruges til".

"Det er rigtig vigtigt, det der med familierådgivningen. Fordi en af vores opgaver er, at eleverne skal frigøre sig fra forældrene, mens de er på efterskole. Vi er ikke ret meget i kontakt til forældrene sådan set. Det er jo en del af det, at være på efterskole. Vi har selvfølgelig forældresamtaler, de kan komme til forældredage, de kan til enhver tid ringe, og jeg skriver også informationsbreve ud og så videre. Men det er netop familierådgivningen, det er det gode ved Fonden VITA, fordi mange har problemer i forhold til familie, og når det ikke fungerer, optager det meget de unge"

"Vi har haft møder med forældrene, hvor vi så samler op på det bagefter. Eller foranlediger mødet med forældrene og Fonden VITA og eleven. Hvis en elev ikke fungerer, så er der meget forældrekontakt, uanset hvad der er problemet. Der bliver nemmere jo mere forældrekontakt der er".

"Det har været en fordel ved projektet, at de har været opsøgende i forhold til forældrene. Det er ikke så omstændeligt, at jeg skal planlægge og have mor og far involveret".

"Vores familiesamarbejde er blevet øget på baggrund af det her. Vi haft en tendens til at sige, at vi løser det med den unge. Det kan vi ikke. Forældrene må godt komme og besøge os tre gange om året. Men dem vi har problemer med, det holder bare ikke. Der har vi brug for den professionelle sparring i forhold til familierelationer".

"Der er ingen tvivl om, at det er de skoler, der bliver bedre til at håndtere familierne, der vinder slaget om at holde på eleverne".

"Der skal i høj grad, hvis dette skal fortsætte, ligge en konkret uddannelse indenfor, hvad er det man gør i kontakten med forældrene. Vi har lært meget om forældreorientering i forhold til inddragelse i projektet. Hvad skal vi skrive for at de er med, hvordan skal formuleringerne være? Hvis man tager udgangspunkt i barnet – vi vil jo alle, at vores unger har det godt, og siger, at det er for, at jeres barn skal få det bedre og at det ikke har

så meget at gøre med dig som forældre, men det kan godt være at I bliver inddraget, så vil de godt være med”.

17.6 Konsulenter der kommer udefra eller efterskolelærere/egne indsatser?

De 4 interviewede efterskoler har overvejet, hvem der skal varetage opgaven i forhold til udsatte og sårbare unge.

Lærerne betragter sig som efterskolelærere og ikke som behandlere. Der ligger dilemmaer i, som lærer, samtidig at tage sig af disciplinære skolemæssige ting og personlige forhold. De unge kan ikke skelne mellem, hvornår læreren er lærer, og hvornår han/hun er behandler. Lærere og forstandere har ikke tavshedspligt indbyrdes, hvilket betyder, at de unge ikke er så åbne overfor dem, som over for konsulenterne.

Kontaktlærerne har flere elever samtidig, hvor de unge oplever, at konsulenterne kun har dem.

Projektet har betydet, at lærerne ikke ”skulle være så meget på” i forhold til de unges personlige og sociale problemer, og der bliver skabt mere ro omkring deres forhold til de unge, da problemerne er placeret et andet sted.

Efterskolerne siger:

”Vi kan ikke både være behandlere og autoriteter. Det hænger ikke sammen. Jeg kan ikke den ene dag sidde og skælde en elev ud for et eller andet, og så den næste dag sige, jamen hør her, nu skal vi være tætte og du skal fortælle mig alt, du ved”.

”Når man er kontaktlærer, så har man lidt en forpligtelse, både i forhold til lektier, at de skal sidde ordentlig, eller hvad de nu skal. Hvorimod, hvis man træder lidt ved siden af sin lærerrolle, så har man måske sådan lidt mere en vokseven-rolle”.

”Vi skal både have de praktiske ting til at fungere, vi skal have hverdagen til at fungere, det faglige og på et eller andet tidspunkt, så er vores ressourcer brugt op som menneske. Og skal man så ydermere til at være sådan en halv psykolog?”.

”Når man lever så tæt på hinanden, som man gør her på en efterskole, så er det rigtig vigtigt for dem, der har nogle svære ting at slås med, at der kommer en ind udefra, som kan lytte, og at problemerne ligesom bliver placeret der”.

”Selvfølgelig har de noget i klemme i forhold til os. Vi skal undervise dem næste dag, og være sammen med dem, og fortæller vi nu forældrene om det, og så videre”.

”Den tavshedspligt, som ligger omkring konsulentten gør, at de unge nemmere kan sige nogen ting der, end de kan komme og sige til os. Vi kan godt lytte, og vi kan godt snakke med dem, men det er bare lige det sidste, at de oplever, at der er et specielt fokus på dem. Det gør et eller andet i en, at der er nogen, der vil dig”.

”Der er både noget godt og skidt med, at de unge skal godkende, at konsulentten tager kontakt til andre, fordi det er helt sikkert, at får eleverne den klausul-mulighed, så er de

også mere åbne. Men det gør også, at man som lærer engang imellem kan føle sig lidt sat udenfor”.

”Selv om det er en livsstil at være efterskolelærer, og flere arbejder flere timer end man skal, så er det ikke uanede timer, vi vil bruge ekstra på at redde de der elever. Det skal noget ekstra til udefra for at redde de stakler”.

”På en måde kan jeg godt se fordele i både at være behandler og underviser, fordi jeg også ser nogle andre sider, end jeg ser, for eksempel når jeg sidder og snakker med en, om de lidt svære ting. Hvis man tør snakke med dem om nogle lidt svære ting, så bliver det pludselig også ok, at have det lidt svært i undervisningen. Det er jo det, der gør os til en efterskole, og det er det fede ved en efterskole. Det er netop det, at man både har nogle svære ting, der skal ordnes, og så er der også de gode tider, hvor man kan grine sammen og have det sjovt sammen”.

”Det handler om, hvilket rum foregår samtalen i. Sådan i overført betydning. Man kan sige, de første måneder, der har vi et rum med eleven, hvor vi egentlig når ret langt ind, men så begynder vi jo også at være dem, der skal sætte rammer. Så ryger vi nogle gange over i det autoritære rum. Når vi gør det, så ryger det neutrale, og det mangler de. For de elever, vi har, kan ikke skelne mellem en person, der nu punker jeg dig, og nu er jeg venlig, nu punker jeg dig, og nu er jeg venlig. I forhold til den personlige samtale, der er det vigtigt at skelne mellem hvilket rum, man er i. Der må man sige, at VITA-konsulenterne har været det neutrale rum, som har været ideelt for samtalen. Hvor der kunne komme en refleksion ind. Vi kan ikke udfylde rollen helt”.

”Nogle lærere undrer sig over, at vi prioriterer at yde en indsats på det personlige og sociale plan, og synes, at man bare skal lade det ligge. De er ikke blevet lærere for at behandle, men for at undervise. Det er en kæmpeerkendelse hos dem, at de også skal være behandlere og relationsmedarbejder”.

”Der ligger en umulighed i, at relationsarbejdet kan ligge 100 % på efterskolen. Det vil aldrig kunne lade sig gøre. Relationsarbejdet skal ligge, så det både kan føles og foretages af en professionel og ikke af os, som i høj grad er udskiftelige amatører”.

”Vi kan ikke begynde at lave familierapi, det ville vi jo aldrig have ressourcer til. Det nytter heller ikke, at når de stopper her, at vi så siger, nå ja, hej, farvel og tak. Så man kan sige, projektet kan ikke undværes, fordi vi er ikke kontinuerlige nok”.

”En anden problematik er, at det er meget forskelligt, hvor mange unge med problemer, vi har fra år til år. Derfor er det bedre, at vi kan få hjælp udefra efter behov”.

”Vi skal ikke være så meget på. Vi skal ikke holde møder med de unge på samme måde, som vi gjorde før. For der er faktisk en, der holder møder. Så derfor blev der mere ro omkring det. Nu kan vi møde eleverne meget mere positivt, fordi en elev opdager hurtigt, at nu kommer læreren igen og snakker med mig, og det er fordi, der er problemer. Så det er jo meget rarere, at snakke med en elev, når det går godt”.

"Konsulenterne har taget noget fra vores skuldre, når der er nogle unge, der har store problemer. Det gør det nemmere at være lærer".

17.7 Overførsel af konsulenternes metoder

De 4 efterskoler finder ikke, at konsulenternes metoder generelt er blevet overført til kontaktlærerne og lærerne, således at man selv kan varetage støtten til sårbare unge. Projektet har dog haft betydning i forhold til øget indsigt i de unges behov og et forstærket relationsarbejde.

Efterskolerne siger:

"De fleste af dem, der har været med i projektet, har fået en bedre indsigt i både omfang og også nødvendighed".

"Det personlige relationsarbejde er blevet forstærket på vores efterskole".

"Det har manglet lidt. Det er måske den del af projektet, som ikke er kommet ordentlig med. Det ville heller ikke være fair at sige, at vi ikke har fået konkrete råd. Der kunne godt have været nogle opfølgende samtaler. For ellers så kan konsulenterne godt være nogen, der bare kommer og går, og egentlig er med til at dulme, men måske ikke bringer det videre ind i hverdagen".

Efterskolerne har iagttaget og bemærket en række metoder i projektet, som har betydning for de unge og som efterskolerne er inspireret af.

Efterskolerne har blandt andet bemærket konsulenternes fleksibilitet i forhold til hurtigt at få en samtale i stand, at der nogle gange kun skal få samtaler til før de unge ændrer sig positivt, at der ofte er lange samtaler, respekten for de unge, omsorgsfuldhed, tavshedspligt, de unges medbestemmelse og kvaliteten i relationen.

Efterskolerne siger:

"Hun var meget fleksibel i tid. Hvis der var noget, der virkelig brændte på, så kunne hun hurtigt få et møde ind".

"For nogen af de unge, er det nogle få samtaler, der kan være med til at flytte dem, sådan at deres liv bliver rettet op på en eller anden måde".

"Det var der tålmodighed, omsorgsfuldhed, lytten, overbærenhed og en stille og rolige fremfærd, som betød noget".

"Det var ofte nogle lange samtaleforløb, og samtaler, det tit var to timer. De når at komme helt ned. Jeg tror, de unge har følt, det er lang tid siden, der er nogen, der har taget to timer - til mig. Det er mig, og min situation. Hun værdsatte dem meget højt. Det var ikke bare en elev, der skulle ind og have en samtale. De kunne ringe og sms sammen. Hun tog det virkelig alvorligt".

"Noget af det som er gået igen, og som har bidt sig fast i mig, det er den respekt overfor den unge, og at det er den unge, der bestemmer".

"Det er samtaler, opmærksomhed og tid, der skal til. Vi er blevet mere bevidste om, at det bare ikke går væk af sig selv – det går ikke bare over".

"Det, der har været en kæmpe fordel, er den personlige kontakt mellem konsulenten og den unge, der selv har indgået aftaler".

"Den tavshedspligt, der var omkring samtalerne, havde betydning for eleverne, så de var trygge ved tilbuddet. Det betød også noget, at de kunne komme i kontakt med konsulenten mellem møderne".

"Det er simpelthen relationen, der bærer kvaliteten af det her projekt. Det synes jeg har været ekstremt positivt. Og det, at det sker i et neutralt rum".

"Man sætter eleven i centrum, og behandler dem som næsten voksne. Eller i hvert fald som unge mennesker, som godt kan tage et ansvar for, hvornår det passer dem bedst at få en samtale og hvornår de har brug for det".

17.8 Efterskolerne som "sidste udkald"?

Efterskolerne oplever at fungere som "sidste udkald" for at få gjort noget ved de unges problemer og forberede de unge til at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse.

Efterskolerne oplever, at mange af de problemer, som de unge har haft i deres hidtidige skoleforløb, dukker op på efterskolen. I folkeskolen eller andre skoler har de kunnet gemme sig, men i efterskolemiljøet, hvor de får kendskab til andre unges normaltilværelse og lever tæt sammen med andre unge og lærere, begynder de at reflektere over eget liv, og kan ikke længere skjule deres problemer.

Efterskolerne siger:

"En elev kom fra et alkoholiseret hjem. Han synes det var fantastisk at komme her og opleve, at han kunne høre på de andre elever, at de var meget mere sammen med deres forældre end han var, og at, når man kom hjem til dem, så drak deres forældre ikke. Så det behøvede man faktisk ikke. Man behøvede ikke at drikke så meget, som hans forældre gjorde".

"Det er virkelig, virkelig uanstændigt, at der kommer nogle elever her og skal starte i ottende eller niende klasse, som har brug for specialundervisning og som ikke har fået hjælp i alle deres skoleår. Det er noget, der har fulgt dem fra første klasse. Det kan vi tydeligt både se ud af de tests, vi laver på dem og også selvfølgelig fra de skoleudtalelser, der kommer på dem. De har bare fået lov til at sidde i de almindelige klasser, der har de sikkert været kropumulige. Når de kommer til niende og tiende klasse, så skal de ud til en uddannelse – jamen, det kan de ikke. Fordi de ikke har fået den støtte og opbakning, de skulle have haft for syv år siden".

"Det er simpelthen en oprydning af deres liv".

"Man kan sige, det er lidt unikt, at de er på efterskolen, når de er på vej til at blive teenagere, og vi har dem i døgn drift. Det er nu, man er nødt til at reparere på det. Så kan

man sige, hvorfor blev der så ikke grebet ind noget før, men det er så en anden snak. Men nu har vi dem, inden de skal videre i gymnasiet og uddanne sig. Så det er super vigtig, om de kommer ind i den rigtige retning”.

”Det er vigtigt at tage fat i dem mens de er 15-17 år, for kommer de først og får en kriminel løbebane, får noget psykisk eller ryger for meget hash, så er det en institution, de skal på i lang tid eller i fængsel, de får ingen uddannelse, de skal på kontanthjælp – og er det billigere?”

17.9 Efterskolerne som sociale institutioner?

De 4 interviewede efterskoler er optagede af, hvilke problematikker hos de unge, som de kan rumme som efterskole, og hvor grænsen ligger mellem at være en efterskole eller en behandlingsinstitution. Efterskolerne finder, at behandling ikke er deres opgave, og at grænsen kan gå der, hvor man tager sig af de unge ”fra menneske til menneske”. Efterskolerne finder, at det er nødvendigt, at de unge får behandling, da mange unge ikke kan modtage undervisning såfremt de har sociale og/eller personlige problemer. Efterskolerne vil gerne have en del af de sårbare unge, da sårbare unge kan profitere af at være sammen med velfungerende unge som rollemodeller, og fordi velfungerende unge kan udvikle sig personligt og socialt gennem samværet med sårbare og udsatte unge.

Efterskolerne giver udtryk for, at såfremt de får et image som en specialefterskole for udsatte unge, så kan dette afskrække velfungerende unges forældre, som herefter ikke vil sende deres børn til efterskolen.

Efterskolerne siger:

”Vi er en fri skole på den måde, at vi er et tilbud til unge mennesker og vi gør alt for at oplyse om, hvad vil det sige, at gå på den her skole. Men magter vi for eksempel at tage os af en, der har spiseforstyrrelse? Magter vi, at tage os af en, der skærer i sig selv?

Vi har jo faktisk friheden til at sige, at det magter vi ikke. Men vi påtager os gerne nogle opgave med nogle unge med særlige behov. Men til en hvis grænse. Og den er ikke skarp. Vi har ikke nogen facitliste for det her. Selvfølgelig kan man klandre os og sige: Jamen, I tager ikke jeres ansvar på jer, fordi de unge kommer jo bare tilbage til folkeskolen, og så hænger de på dem. Når de unge kommer og har et eller andet, så går vi langt for dem, og mange ting bliver sat i værk, og det kan også ende med, at man så siger, jamen nu går det ikke længere. Af den ene eller anden grund.

Men vi er en skole, hvor man skal modtage undervisning og alt hvad dertil hører. Det er rigtig vigtig for os hele tiden at sige. Samværet skal også fungere, fordi det er lige så vigtigt som undervisningen her. Hvis man for eksempel ikke kan modtage undervisning, så er det ikke en opgave for os. Så hjælper vi dem gerne videre til noget andet.

Der har også været nogen, hvor vi har sagt, det nytter ikke noget, men det er meget værre derhjemme. Det er halv opbevaring, indtil de skal videre. Og så må det gå, som det kan med eksamen. Det er trods alt bedre for eleven, at være her end derhjemme”.

”Vi vil gerne tage anbragte unge, men vi vil ikke figurere på tilbudsportalen, fordi det sender nogle signaler om, at vi kun tager dem, og det jeg kunne være bekymret for. I det øjeblik vi kalder os en specialskele, så vil vi kun få dem. Sårbare unge har brug nogle rollemodeller. Det er rigtig godt at blande. De andre, de har også rigtig, rigtig godt af at se,

at ikke alle mennesker har det lige godt. De kan også sagtens finde ud af, at give omsorg og så videre, og det synes jeg kan give dem noget, at det kan også være med til at give dem en personlig udvikling”.

”Vi skal have nogle elever, som vi kan magte bare fra menneske til menneske. Vi skal godt nok være professionelle lærere, men vi er også mennesker, især i det job, vi har. Jeg er principielt ikke til at ”psykologisere” det hele. Det er så nemt at sige, men det de unge i bund og grund mangler, det er kærlighed. Anerkendelse og kærlighed”.

”Vi skal være en skole med rigtige mennesker, forstået på den måde, at vi med vores sunde fornuft skal kunne gå ind og tage livtag med de unge mennesker, og være de autentiske voksne, som vi er. Men vi er ikke behandlere. Jeg synes VITA er rigtig godt, men det er det kun så længe, at det ikke koster skolen penge. For jeg mener ikke, det er vores opgave. Jeg mener ikke, det er vores opgave, at putte penge i behandling. Vores opgave er jo at drive skole. Jeg kan godt se, det ville være smart at have en psykolog tilknyttet, og så må kommunen betale, fordi det er en behandling”.

”Det her skal være en bred almindennede skole. Det betyder også, at vi skal have et gennemsnit af unge mennesker. Men det er rigtig svært at sige, hvad der er gennemsnittet af unge mennesker. Det er både intellektuelt, socialt færdighedsmæssigt og så videre. Men det betyder også, at vi skal have nogen, der bøvler med nogle ting i livet. Men det er hele tiden at finde en balance – hvornår er vi en skole og hvornår er vi en social institution? Nogle skoler har mange VITA-elever og nogen har ingen. Det handler igen om at finde balancen”.

”Det er en balancegang. På den ene side vil vi godt være med til at tage en social opgave, men på den anden side, så er vi jo ikke en social institution på den måde. Vi er en skole. Man er altid bange for, at der kommer falsk varebetegnelse”.

”Vi kan også være bange for at vores skole kommer til at bære præg af et sted, hvor vi behandler unge, og så svage er de ikke. Der er en berøringsangst i forhold til, hvad det vil medføre af rygter. Hvad bliver vi for en skole? Forældrene kan være bange for at sende deres unge til os. Vi har oplevet kommuner sige: ”Vi har hørt, at I er en efterskole, der er gode til at tage jer af elever med problemer”. Så får man lige pludselig flere af disse problembørn”.

”Vi er jo ikke nogen behandler-institution, vi er jo ikke behandlere og det skal vi heller ikke være. Fordi så bliver vi hurtigt sådan en efterskole, der tager os af alle de svage, og vil vi være det?”

17.10 De unges resultater – set fra efterskolerne

Efterskolerne vurderer, at de unge har fået mere selvværd, er blevet mere rolige og fornuftige, der er taget nogle byrder fra dem, de er mere modtagelige for undervisning, mere afklarede og kan i højere grad acceptere virkeligheden som den er.

Efterskolerne siger:

"Det har gjort en kæmpe forskel for dem, for der er blevet taget nogle byrder fra dem, og der er blevet givet nogle gode råd, som de har fulgt, det ved jeg. Det var rigtig rart at vide, at man sendte dem hjem stærkere end da de kom. Og det har Fonden VITA i hvert fald gjort deres til".

"Jeg har observeret at de unge blev mere rolige, mere medgørlige og mere fornuftige at snakke med. Når de har fået mere ro over sig, så betyder det også, at de bedre kan koncentrere sig i undervisningen".

"Jeg tror, de har fået sat ord på mange ting. De bliver måske mere rolige og mere afklarede med deres egen situation. Vi har en tro på, at når de fungerer socialt og har det bedre med sig selv, så kan de også bedre klare det med undervisningen".

"Jeg tænker, at hun har banket mere selvværd i dem, og en forståelse for, at vi har den her situation, og vi skal få det bedste ud af den. Dine forældre bliver ved med at være din mor og far, og det bliver du nødt til at finde ud af at agere i. Og så har hun givet dem nogle redskaber til det. Det har jo enorm stor værdi. Selvfølgelig må forældrene gerne fylde noget, men hvis de fylder det hele, så er der altså noget galt".

"Det handler om at kunne hvile i sig selv og finde sig selv i det hele. Det synes jeg virkelig er lykkedes. En accept af, at sådan er virkeligheden, og at man ikke kan lave om på den. Hvis man ikke hviler i sig selv, hvis man ikke har selvværd, så er der kaos omkring en. Har man mere selvværd, kan man bedre få ordnet tingene. Har du det godt med dig selv, så kan du også få skrevet en stil og aflevere den til tiden".

"Jeg synes, at de kommer nemmere videre i deres liv".

Efterskolerne siger om enkelte elever:

"Det var rigtig, rigtig godt. Jeg synes det hjalp rigtig meget, at hun fik snakket med en, som ikke ser hende hver dag, og som ikke kender hendes mor og far på den måde, men ser det udefra. Hun fornemmede, at der var en proces i det".

"Vi havde en ung, som vi ikke kunne have lige da projektet startede. Han kunne overhovedet ikke omgås voksne og han snakkede om selvmord. Så rakte vi alligevel hånden ud, da projektet startede og fik tilknyttet en konsulent. Det viste sig, at der lå en kæmpe spænding i hans familie, fordi søskende på begge sider var enormt dygtige, og vores elev var blevet det her midterbarn, som aldrig fik ros, men som kun så på, at de to andre børn fik ros. Han havde egentlig ikke en fornemmelse af, at hans forældre holdt af ham. Så tog konsulenten en fire-fem samtaler med ham, hvorefter de indkaldte forældrene. Det var simpelthen et vendepunkt, fordi der fandt forældrene ud af, hvad den unge egentlig synes om familien. I løbet af den sommer får konsulenten ham på højkant med hensyn til selvtillid, og får familien inddraget, så de får fortalt, at de holder af ham. Fra den dag, der vendte det. Jeg hørte fra ham for et halvt år siden, og der var han færdig med sin læreplads. Så man kan sige, at projektet i høj grad er en tryk-udligner for familiære relationer, der ikke selv bærer samtalen. Det er typisk familier, der ikke får snakket om de ting, der betyder noget for den unge. Og det giver frustration, og frustration giver manglende indlæring og manglede relationsmuligheder."

”Vi havde en pige, der gik rundt og var meget ked af det, og det påvirkede hverdagen meget. Men hun fik luft, så hun faktisk blev glad igen”.

”Vi havde en pige, der virkelig vendte sig til, at blive en fantastisk, udadvendt og glad pige”.

17.11 Betydning af efterværn for efterskolerne

Efterskolerne finder, at det har stor betydning at vide, at de unge kan tilbydes efterværn.

Efterskolerne siger:

”Det er rigtig, rigtig dejligt. Fordi så er der jo nogen, der ligesom holder hånden under dem, de har et sikkerhedsnet, hvor de kan henvende sig”.

”Det er godt for de unge, at opleve, at der er nogen, der følger op. For vi er nødt til at slippe, når de forlader skolen – for at være noget for de næste, der kommer”.

17.12 Hvad gør efterskolerne i fremtiden?

Efter projektets afslutning gør de fire efterskole som før, og kontakter kommunen eller køber psykologtimer. Hos en skole har man dog to medarbejdere, der har udsatte unge som et særligt fokusområde. Tre efterskoler siger, at de ikke har økonomi, tid, ressourcer eller faglighed til at yde den nødvendige indsats overfor sårbare unge. En efterskole vil godt betale for timer hos Fonden VITA, men finder at det er kommunes opgave at dække udgifterne. Efterskolen overvejer at ansætte en pædagog, men det rækker økonomien ikke til.

Efterskolerne siger:

”Vi hutler os igennem, hvis man kan sige det sådan, og så må vi også leve med, at der er nogle elever, der ikke gennemfører deres ophold. Det er utilfredsstillende at underrette kommunen, for man ikke ved, om der bliver taget hånd om den unge”.

”Vi kan ikke sætte det i gang, for det har vi ikke økonomi til. Vi har ikke indtægtsgrundlaget til at sætte det i gang. Det tilbud vi har, er finansieret af kommunen. Dem afregner vi for nogle timer. Men det er bare ikke altid tilstrækkeligt for de meget sårbare unge. Man kan sige, de har da også i allerhøjeste grad brug for sådan et efterskoleophold, men nogle af dem, kan ikke finde ud af at være i det, fordi de har brug for hjælp”.

”Uanset om VITA er der eller ej, så gør vi det, som vi plejer med at ringe til kommunen eller psykolog. Men VITA er et ekstra redskab, og de kommer herud. Så skal eleven ikke bruge en til to skoledage på måske at tage hjem for at få behandling”.

”Vi er tilbage, hvor vi startede før VITA. Vi har elever nu, som kunne profitere af projektet”.

”Det arbejde Fonden VITA gjorde, det sidder vi jo med i dag. Og er nogle gange frustrerede over, at tiden ikke er til at give den fornødne ro omkring nogle samtaler”.

"Vi vil så producere nogle elever, som ikke fungerer. Eller sende nogle ud i livet, som ikke fungerer. Selvfølgelig vil vi fortsat arbejde med dem, men Fonden VITA var en god hjælp til at få det til at fungere på et bedre plan. Jeg vil også sige, om det så bare skulle koste noget, så ville jeg alligevel synes, at det var noget, vi ville gøre brug af. For eksempel så har vi nu måske fem-seks elever, som vi har samtaletimer til. Som lærerne hver især er knyttet på, eller vi prøver at se, om vi kan få nogle psykologtimer. Det kan også være, vi vil sende regningen videre til kommunen og sige: "Hallo, det her skal I også være med til at betale". Jeg vil godt opfordre Efterskoleforeningen til, at de stadigvæk blive ved med at arbejde med det her, fordi det jo er et stigende problem. I år har vi desværre haft 5, der er droppet ud, som kunne være reddet af VITA".

"Ca. 20 % af en kontaktlærers arbejde ligger i det personrelaterede arbejde til de unge med store problemer, og det er det arbejde, som VITA har gjort for os. Det er en ikke uvæsentlig belastning af vores timebudget. Hvis man ser over de sidste fire år, så er vores udgiftsniveau steget tre procent hver år, men vores tilskud er kun steget halvanden".

"Vi har faktisk drøftet en del, at have en pædagog ansat, der kunne tage sig af nogle af samtalerne. Men der er ikke noget økonomi i det, hvis ikke vi kan få det bevilliget".

"To medarbejdere hos os har fået det som hovedfokusområder, og det er at sætte væsentlige ressourcer af til det. Hvis vi kan forsætte med at reducere antallet, der falder fra, så har det båret væsentlig resultat. Det er gennem en bevidst erkendelse af, at vi er nået så langt, og det har projektet i høj grad været med til at bidrage til. Også at vi får klarhed over, hvad er det for nogle grupper, vi skal kigge på, så vi kan gribe ind fra dag et. Men der er ingen facitliste indenfor dette område – det er svært at generalisere".

"Giv os penge til VITA-projektet og til ekstra psykologtimer, så kan vi godt tage nogle flere af dem, der har problemer. Så skal de nok gå igennem. Men de bliver tabt på gulvet nu, fordi de laver for meget skidt, og bliver sendt hjem".

"Vi bliver beskyldt for lige nu, at vi ikke tager nok af de udsatte unge. De fleste går i folkeskolen, det viser statistikken. Men vores restgruppe har en højere gennemførselsprocent i ungdomsuddannelserne, der er også bevist. Det vil vi gerne blive ved med at løfte. Det er et spørgsmål om ressourcer. Hvis vi får flere ressourcer, vil vi også tage flere fra restgruppen. I år har vi 8, der lige passer til VITA-projektet. Vi har ikke sendt nogle hjem endnu – det gør vi lige om lidt. Det er hårdt at sige det, men når den lærer, der har brugt rigtig mange timer, som vi aldrig har fået penge for, og bliver ved med at løbe ind i, at den unge er ligeglad og tager hjem i weekender og ryger hash, så opgiver læreren, og han skal jo også tage sig af de andre unge, han har. Og så er der fare for, at de ryger ud. Hvis vi har for mange fra gruppen, så vil vi brænde ud, og alligevel smide dem ud".

"Til de kommende elev-samtaler eller kommende elevårsdage, der bliver forældrene simpelthen undervist. Hvordan er det at være forældre til en elev? Hvad kan det give og hvad skal man regne med, vi får at vide om dem?"

"Det er vigtigt at kunne afdække den unge hurtigst muligt. Vi har lavet et spørgeskema som både forældre og barn skal udfylde. Hastighedsfaktoren er vigtig. Vi skal internt på

skolen være bevidste om, hurtigt at få sat noget i gang. Når vi er klar og har en ung, så har VITA reageret hurtigt”.

”Vi har opprioriteret den personlige samtale med eleven. Fire gange om året, der har vi faktisk helt personlige samtaler med eleven. Og det havde vi i hvert fald ikke før”.

17.13 Efterskolernes kritik og forslag til forbedringer

Efterskolerne har ønsker om mere information om projektet ved start – gerne at medarbejdere fra Fonden VITA kommer ud på skolerne, og at der er mere samarbejde mellem konsulenterne og kontaktlæreren. Efterskolerne nævner også, at konsulenterne kunne være mere pågående for at få forældrene med i familierådgivning. Som forbedringer ønsker skolerne mere uddannelse i familiekontakt/arbejde.

Kritik

Efterskolerne siger:

”Det ville have været en rigtig god idé, hvis man havde ressourcer til ved projektstart, at komme ud og fortælle hele lærergruppen, hvad det er, Fonden VITA kan”.

”Det kunne have været rart, hvis familierådgiverne var kommet ud og havde fortalt forældrene om det, inden de overhovedet starter på efterskolen. Så man kunne ligesom drage nytte af dem, den vej rundt også”.

”Vi kunne godt have tænkt os, at de havde fortalt os om det inden de kom. For eksempel: ”Ved du hvad, når vi kommer, så er det bare sådan vi vil arbejde, men efter fem samtaler, så vil vi faktisk godt have en snak med jer”. Man kunne jo godt blive i tvivl om, om vi trækker på samme hammel, eller kører vi i hver sin retning?”

”Der skal være bedre informationsmateriale fra start, mere personlig information fra start, at man er meget konkret på målsætninger, det vil sige hvad kan man få ud af projektet, og at man er konkret i at fortælle, hvordan eleven kan bliver hjulpet hele vejen omkring. Informationer skal ud på skolerne – det er ikke nok at høre om projektet ved et årsmøde. Så har jeg tænkt meget over dette, hvis projektet fortsætter, og jeg er i tvivl, men at man sagde til forældrene ved indskrivning, at dette er en mulighed. Hvad vil det afføde? Hvis der er forældre, der ved, at der er problemer, så kunne de henvende sig allerede der. Jeg kunne godt tænke mig at prøve det. Det er så frustrerende at møde de unge, hvor der har været behov for behandling, og så har de ikke fået det i hele deres folkeskoletid. Forældrene og barnet ved det, og vi ved det, for de kommer ikke til timerne, og de laver ikke deres lektier”.

”Jeg kunne have ønsket mig lidt mere kontakt mellem lærer og behandler. Med udvalgte informationer. Der skal være en vis tavshedspligt”.

”Der er brug for en organisationsforbedring, hvor der skal være kontakt en gang om måneden mellem lærer og behandler. Nogle mere præcise præmisser for relationen mellem familierådgiver og skole”.

"Det er vigtigt, at når det kun er et år, så skal konsulenterne være lidt mere aggressive for at få forældrekontakt, og starte familierådgivning. Det er en stressende faktor, at vi har dem i et år måske to, så det nytter ikke at man først efter jul får begyndt den del af arbejdet. Konsulenterne kunne være lidt mere konkrete omkring at lave handlingsplaner. Dilemmaet er, at den unge måske ikke ønsker forældrene inddraget. Konsulenterne kan arbejde mere målrettet på, at få den unge til at erkende, at det er der problemet ligger".

Forbedringer

Efterskolerne siger:

"Der kunne være en bro mellem folke- og friskoler, således at læreren allerede ved afslutning i folkeskolen rettede henvendelse til Fonden VITA. Så man ved i folkeskolen, at der er dette tilbud. Så kan vi komme tidligere i gang. Det ville lette vores arbejde, at vi viste, at der var noget med eleverne. Så vi ikke skal være detektiver".

"Vi er ikke klædt på til familiearbejde endnu. Det kunne komme ud af et fortsat projekt".

"Vi godt kunne trænge til lidt uddannelse. Fordi det bliver sådan lidt noget lommefilosofi".

"De lærere der går ind i projektet skal uddannes til at turde tage familiekontakten. Vi kunne selv arrangere kurser med cases for eksempel "Hvad vil I gøre? Hvad skriver I til forældrene? Meget konkret – først så gør du sådan, så gør du sådan og så videre. Så er der 90 % chance for at det lykkes.

Jeg vil selv som forstander kunne varetage disse kurser, men det er kun fordi, jeg har været med så længe. Det kunne være spændende at gøre det i samarbejde med Fonden VITA. Men kunne også uddanne kontaktlærere. Måske det skal være en del af læreruddannelsen. Det er først, når de unge fungerer socialt og personligt, at de lærer noget".

"Det er et område, som vi har meget fokus på, og vi forsøger selv at blive dygtigere til det også. Men det ville være godt, hvis man allerede fra start i læreruddannelsen fik gjort noget ved den pædagogiske del, at det er ikke kun er det faglige, de kommer ud og skal regne med at arbejde med".

"Jeg synes, det ville være fantastisk, at have en Fonden VITA på den måde, som vi har haft det, og måske også en VITA, vi kunne ringe til og bede om nogle råd. Altså en slags hotline, en slags telefonrådgivning til os lærere".

"Jeg har en lærergruppe, der er ret udskiftelige, og sådan er det på halvdelen af efterskolerne. Så vil det være formålstjenligt, at det er en medarbejder, der kontinuerligt har det som arbejdsområde. Ligesom en UU-vejleder. Men det handler om økonomi".

"Vi skal blive bedre til at "holde om dem" for de trænger til at blive holdt om og holdt af. Hvis vi ikke har ressourcer til det, så mister vi dem. Det er den personlige mentor. De elever, jeg har haft med at gøre i projektet, og som har forbedret sig, det er kun igennem den personlige relation".

17.14 Ros

Efterskolerne siger:

”Jeg synes de har gjort det rigtig godt. Jeg synes simpelthen, de har været her i den grad for de unge, som man kunne ønske sig. Jeg vil håbe, det kommer i gang igen”.

”Jeg synes, det nærmest har været det perfekte, man kan forestille sig. Der har ligesom været et pusterum. Det, som virkelig får mig løftet, det er at vide, at når vi er kørt fast, så ved vi, at inden for ti dage, så er der en eller anden form for anderledeshed, som gør, at vi måske kan komme i en god retning. Det var godt nok dejligt”.

”Det var simpelthen så stor en lindring i vores arbejde.”

”Det burde være en permanent ordning”.

18. Metoder der skaber positiv forandring og udvikling for sårbare unge på efterskole

Evalueringen har udviklet og arbejdet med en række metoder, som har vist sig at være virksomme i forhold til at afhjælpe unges sociale, personlige og faglige vanskeligheder i forbindelse med et efterskoleophold.

De unge skal bibringes følgende:

- Følelsen af højt selvværd.
- Optimisme i forhold til at kunne håndtere udfordringer.
- Kompetence til problemløsning.
- Sociale kompetencer.
- En klar overbevisning om selv at have kontrol over situationer og eget liv.

Metoderne har primært bestået i individuelle samtaler med de unge, herunder familierådgivning med og/eller uden forældre samt efterværn.

I kontakten med de unge er der arbejdet ud fra en Forandringscirkel⁸ med faserne:

1. Kontakt og tillid, 2. Erkendelse, 3. Motivation, 4. Afprøvning af nye tanke- og handlemønstre, 5. Fastholdelse af nye tanke- og handlemønstre og 6. Afslutning.

Evalueringen har samtidig arbejdet med, hvad der kendetegner det professionelle medmenneske samt gjort overvejelser omkring det tværfaglige samarbejde.

Det følgende bygger på de metoder og erfaringer, konsulenterne har arbejdet med, og som er fremlagt og drøftet på evalueringsmøder i projektføreløbet mellem konsulenterne, projektlederne og evaluator. Samtidig er inddraget de unges, forældrenes og efterskolernes vurdering af konsulenternes metoder ved interview.

⁸ Projektets Forandringscirkel er inspireret af Prochaska & DiClemente model for forandringsprocesser (ændringscirklen), men tilpasset konsulenternes metoder.

Det skal understreges at hver enkelt ung er unik og byder på forskellige udfordringer.

18.1 Metodemæssig teoretisk tænkning

Projektets metodemæssige teoretiske tænkning er funderet på empowerment, en anerkendende, ressourceorienteret og kognitiv tilgang samt mediation. Derudover er inddraget Maturana's domæneteorier.

Fælles for de forskellige teorier er, og som særligt er praktiseret i projektet, en anerkendende og positiv nysgerrig tilgang hos konsulenterne, og at indsatsen bygger på at skabe sammenhæng og mening for de unge, og inddrage deres egne ressourcer. Dertil bidrager den kognitive tilgang med redskaber til at forandre de unges tankemønstre, og dermed efterfølgende handlinger.

18.1.1 Empowerment

Empowerment handler om menneskers personlige velbefindende, deres livsfølelse, følelsen af at have kontrol og magt over sit eget liv. Det handler om evne til her og nu og på sigt, at omgå vanskelige begivenheder i tilværelsen og håndtere egne muligheder.

Tænkningen i empowerment lægger vægt på de processer, mennesker gennemløber og som opmuntrer dem til at tage egen skæbne i egne hænder, at opdage egne kræfter og kompetencer og bruge dem, samt selv at opdage værdien af egne løsninger på egne problemer. Begrebet sammenhæng er fundamental, og for at de unge kan opfatte deres tilværelse som sammenhængende, kræver det følgende (Andersen, M.J., Brok, P.N. og Mathiasen, H., 2010):

- At livet opleves som begribeligt. Det vil sige, at verden opfattes på den måde og i det omfang, den fremstår, og at problemstillingerne er klare og tydelige.
- At livet opleves som håndterbart. Der skal være ressourcer til rådighed, som kan bruges til at tackle problemet. Ressourcerne kan være både ens egne og komme fra familie, venner, konsulenter og så videre.
- At livet opleves som meningsfuldt. Den enkelte skal have en følelse af, at der er noget i livet, som giver mening, er værd at tro på, at slås for og at engagere sig i.

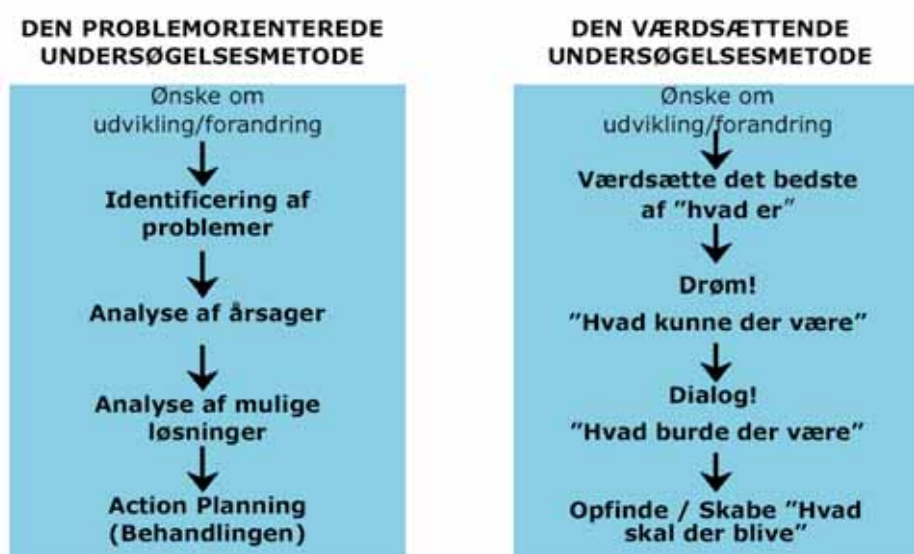
Det centrale for en empowerment-konsulent handler om at udvikle betingelserne for og en arbejdsmæssig stil, som gør det muligt at vække sociale kræfter til live hos andre eller at få andre til at opdage dem samt skabe opfattelse af sammenhæng. Pointen er, at selv under stærkt problematiske livsomstændigheder finder personer styrke til at ikke alene at overleve, men ligefrem at leve og klare sig igennem på en selvbevidst måde. Det er denne styrke, der er kernen i empowerment.

I empowermentrådgivning åbnes der mulighed for både indrømmelse, accept og affinden sig med at måtte leve med personlige og kontekstuelle svagheder, mangler og underskud, og retten til at være anderledes – når andre kompenserende ressourceområder erkendes og nyttiggøres.

18.1.2 Anerkendende og ressourcerorienteret tilgang

En anerkendende tilgang er fortaler for et menneskesyn, hvor "hjælpens filosofi" først og fremmest bygger på, allerede i udgangspunktet, at tage afstand fra et mangelfikseret perspektiv.

Der arbejdes derimod ud fra en værdsættende undersøgelsesmetode, som er: Mennesker er et "mysterium", der må undersøges nysgerrigt, til forskel fra en problemorienteret undersøgelsesmetode, der har grundantagelsen: Mennesker er et problem, der skal løses. Den anerkendende tilgang er en metode, der handler om at værdsætte det, der virker, det, der gøres godt og det, der giver energi i hverdagen. Her fra skabes drømmen om fremtiden, som et positivt kompas, der kan give handlinger retning. Det handler ikke om at negligere problemer, men dreje fokus hen imod egne succeshistorier og egne ressourcer.

(Cooperrider, D. and Srivastva, S. 1987)

Oprettelse af en fælles problemstilling er det centrale. De unge påtvinges ikke en løsning – derimod udfordres de i egenskab af at være ansvarlige unge mennesker. Hvad der kan begynde som en defensiv indstilling overfor konsulenten, vendes til en konstruktiv fælles søgeproces. Derved prioriteres det procesorienterede frem for det produktorienterede.

Det handler om bevidst og målrettet sammen med den unge, at blottlægge problemer og ikke accepterer stilstand, men derimod gå efter afprøvning af en eller flere nødvendige og mulige løsninger.

18.1.3 Kognitiv tilgang

I den kognitiv tilgang benytter man sig af de muligheder, som ligger i at belyse og tale om den unges kognitioner (tænkning/erkendelse), og sammen med den unge arbejde sig henimod mere hensigtsmæssige tanker (Metner, L. og Storgård, P., 2009).

Der tages altid udgangspunkt i den unges oplevelse af problemet og virkeligheden. Et kognitivt forløb indledes med, at konsulenten stiller sig nysgerrigt an og er nysgerrig på, hvordan virkeligheden ser ud for den unge. Konsulenten afdækker de faktorer, der er

nødvendige for, at der vil kunne skabes en dækkende forståelse af det, man sammen med den unge skal arbejde med. Der kan ikke iværksættes en konkret indsats før den unges reelle virkelighed er afdækket og før der er skabt en fælles forståelse af, hvad samtalerne egentligt skal omhandle – såvel konsulent som den unge skal have ejerskab til forløbet. Konsulentens ejerskab skal bygge på løbende faglig refleksion i forhold til, hvad er det for en faglighed, der skal udøves. Hvordan gøres det, og hvordan påvirker det den unge? (Andersen, M.J., Brok, P.N. og Mathiasen, H., 2010).

Efter afdækning af den unges virkelighed, skal der skabes sammenhænge, mening og forståelse for det, som konsulenten og de unge nu har kendskab til, som grundlag for forandringer.

Konsulenten og den unge begynder at arbejde med den unges uhensigtsmæssig tænkning. De unge har for eksempel automatiske negative tanker om sig selv: "At ingen kan lide mig". Konsulenten går ind og udforsker disse uhensigtsmæssige tanker nøjere, og sammen med den unge undersøger muligheden for tankemæssige omstruktureringer: At tænke anderledes om den samme situation. Forløbet i omstruktureringen sker efter følgende model (Metner, L. og Storgård, P., 2009):

Situation	Tanker	Følelser	Handlinger	Alternativer	Undersøgelse af beviser
Hvad ske der helt konkret i den pågældende situation lige i det øjeblik?	Hvilke tanker fik du?	Hvilke følelser medførte det?	Hvad gjorde du?	Kunne der være andre måder at opleve situationen på? Hvad kunne du tænke?	Hvor meget tror du på de alternative tanker?

18.1.4 Mediation

Mediation tager udgangspunkt i, at alle mennesker har deres egen model af den verden, de eksisterer i. Modellen kan være meget forskellig og er afhængig af egne værdier og opvækst. Det kan give anledning til konflikter, hvis mennesker ikke kan få deres værdier til at passe sammen. Der opstår diskussioner om, hvem der har ret, og hvem der har uret. Disse diskussioner ender som regel i en situation, der giver en vinder og en taber.

Mediation er en metode, der er skabt for at løse konflikter på en måde, der skaber to vindere. Dette er muligt, da metoden ikke fokuserer på ret eller uret, men derimod på, at finde en løsning, der varetager begge parter behov. Parternes fokus ændres fra fortiden til fremtiden og ændres fra krav til behov og interesser.

Mediation bygger på et princip om, at parterne bedst selv kender deres konflikt og derfor bedst er i stand til at finde en løsning på konflikten. Konsulenterne har givet de unge redskaber til, hvordan de kan løse konflikter ud fra principper i mediation.

18.2 Metoder i praksis

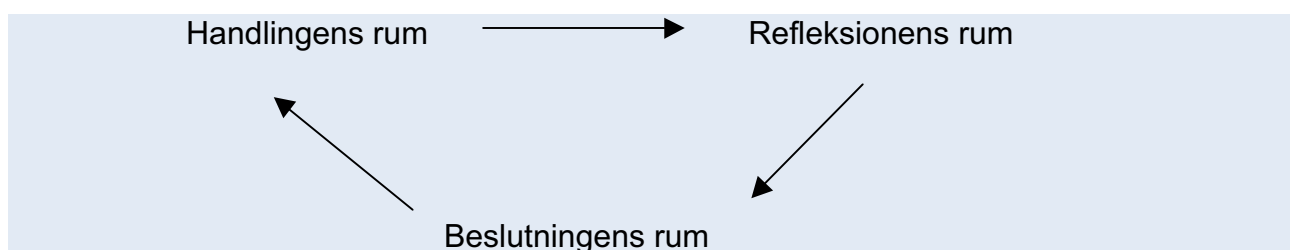
De fleste unge har mellem 4-5 og 12-13 samtaler, og opnår positive resultater. Et relativt signifikant forskningsresultater viser, at selv relativ kortvarig behandling under visse omstændigheder kan udløse ændringer. En lille rådgivningsindsats kan medføre store ændringer (Miller, W.R. og Rollnick, S., 2004). "Under visse omstændigheder" er i projektet forholdsvis få samtaler med konsulenter. Det bliver derved yderst relevant at belyse metoderne i samtalerne, for at identificere virksomme indsatser for sårbare og udsatte unge.

18.2.1 Individuelle samtaler

Det har haft betydning for de unge, at rådgivningen finder sted som individuelle samtaler. Ordet samtale har andre associationer end for eksempel "terapi" og "behandling". Det er en samtale, hvor man taler sammen om noget. Det har en ligeværdig klang.

Samtalerne finder sted i et neutralt rum. Det vil sige i et rum, der ikke er influeret af lærere, forældre eller andre med forskellige roller eller funktioner, som de unge ikke kan skelne imellem.

Det neutrale rum består af 3 rum (inspiration fra systemisk tankegang) illustreret ved denne model (videreudvikling af Maturana's domæneteorier (Maturana, H. og Varela, F. (1987)):

Handlingens rum repræsenterer de unges hverdag, og dermed hvor konflikter og personlige belastninger fandt sted. Det er her de agerer i henhold til deres tænkning, erfaringer og muligheder.

Refleksionens rum er samtalerne med konsulenterne, hvor de unge bliver inviteret til at se på sig selv, og hvordan de indgår i relationer til forældre, lærere, værelseskammerater og så videre. fra et metaperspektiv – det vil sige de unge og konsulenterne ser på hverdagen udefra. I refleksionens rum er der plads til at se mange nye og forskellige vinkler og sammenhænge, således at den unge kan reflektere over, hvad der kan være hensigtsmæssige tanke- og handlemønstre.

I beslutningsrummet tager den unge beslutning om og får ejerskab til fremtidige tanke- og handlemønstre, efter at de er blevet udforsket og reflekteret.

Udover det neutrale rum, har det betydning for de unge, at det er er udefrakommende konsulent, der varetager samtalerne, og som ikke på forhånd kender de unge. Det har

ligeledes betydning, at konsulenterne har tavshedspligt, og at de unge derfor kan åbne sig helt, og få sat ord på problemer og bekymringer. Det unge finder, at konsulenten er deres "helt egen" personlige rådgiver.

De unge fremhæver det som positivt, at der ikke afsat et bestemt antal samtaler, og at det er de unge, der selv bestemmer hyppigheden af samtalerne.

18.2.2 Det professionelle medmenneske

Før de konkrete metoder i Forandringscirklen præsenteres skal de kvalifikationer for det professionelle medmenneske, som er udviklet i projektet præsenteres, da disse er en grundlæggende faglighed igennem hele rådgivningen ved konsulenterne⁹.

Det professionelle medmenneskes kvalifikationer:

- Besidde faglig viden, der er bakket op af personligt engagement.
- Være empatisk, nysgerrig, undrende, autentisk, respektfuld, ærlig, anerkendende, nærværende, rummelig, ydmyg, ville den unge, ikke overskride den unges grænser og udvise respekt for den unges integritet.
- Være god til at lytte og stille spørgsmål på en reflekterende måde, der tydeliggør og forstærker de unges egne erfaringer og meninger.
- Evne til at møde den unge med en åben – ikke fordømmende holdning.
- Vise positive følelser – vise at man er glad for den unge.
- Være opmærksom på, hvad den unge siger og hvordan den unge reagerer (kropssprog).
- Justere sig i forhold til den unge og følge dets udspil og initiativ.
- Accept af den unge - "du er ok", og anerkendelse af, at den unges verden er den unges sandhed og virkelighed.
- Tale med den unge om de ting, han/hun er optaget af – bekymringer, glæder og så videre.
- Hjælpe den unge med at give udtryk for og mærke sine følelser.
- Anerkendelse af den unge som et selvstændigt individ med intentioner og vilje.
- Evne til at se de positive ressourcer hos den unge.
- Udvide omsorg og bekymring.
- Formidle mening. Give mening til den unges oplevelse af omverdenen ved at beskrive det, konsulenten og den unge oplever sammen, og ved at vise følelser og entusiasme.
- Formidle håb og tro på forandring.
- Skabe forståelse og sammenhæng.
- Være spejl – få den unge til at se sig selv. Spejling giver selvværd – at den unge har værdi for konsulenten.
- Skabe og indgå i et ligeværdigt møde.
- Være vedholdende.
- Have tid nok.
- Ikke presse ikke den unge udover hvad han/hun formår.

⁹ Efter inspiration fra International Child Development Program (<http://www.servicestyrelsen.dk/wm140797>), og Miller, W.R, og Rollnick, S. (2004).

- Anvise handlemuligheder - ved at lede den unge, vise positive alternativer og ved at planlægge sammen.
- Hjælpe den unge med at problemløse på kort og lang sigt. At forholde sig til en situation og opgave – lægge en strategi og kunne handle der udfra.
- Give den unge selvtillid - tillid til egne evner. Gør den unge opmærksom på, hvad han/hun kan præstere.
- Give ros og anerkendelse for det, som den unge klarer at gøre.
- Lade den unge selv tage initiativ og bestemme.

De unge gav deres svar på, hvad der kendetegnede konsulenterne (side 33), hvilket stemmer overens med de kvalifikationer, konsulenterne selv oplevede, var væsentlige for at skabe forandring hos sårbare unge.

Ifølge Carl Rogers (1959)¹⁰ teori om rådgiverfærdigheder, skal der være tre afgørende betingelser til stede for at skabe den ideelle atmosfære for forandring. Rådgiveren skal ikke have en styrende rolle eller fremsætte løsninger, forslag eller analyser. Rådgiveren skal udvise: 1) Præcis empati, 2) varme uden omklamring og 3) ægthed. Definitionen på "præcis empati" er ifølge Rogers, at man er god til at lytte på en reflekterende måde, der tydeliggør og forstærker personens egen erfaring og mening uden at pådytte ham eller hende rådgiverens erfaringer.

Effekten af at formidle håb og tro på forandring skal ligeledes fremhæves. Såfremt konsulenterne formår at formidle håb og tro på forandring i de unges belastende situation, er sandsynligheden langt større for, at samtalerne får et positivt udfald, end hvis dette ikke lykkes.

18.2.3 Forandringscirklen

Forandringscirklen består af et forløb for den unge, hvor konsulenten og den unge sammen arbejder i en række faser:

¹⁰ I Miller, W.R. og Rollnick, S., 2004.

1. Kontakt og tillid, 2. Erkendelse, 3. Motivation, 4. Afprøvning af nye tanke- og handlemønstre, 5. Fastholdelse af nye tanke- og handlemønstre og 6. Afslutning.

Der kan arbejdes med et eller flere problemområde ad gangen. Når den unge når afslutningsfasen, kan den unge afslutte forløbet, eller påbegynde faserne fra 2. Erkendelse, såfremt der er problemer, som kræver yderligere samtaler.

Ved det/de første møder opnås kontakt og tillid til den unge, og den unges problematikker identificeres og omdefineres til et eller flere indsatsområder. Arbejdet med hvert indsatsområde påbegyndes, eventuelt flere områder samtidigt, således at den unge erkender behov for forandringer/udvikling, motiveres til at skabe forandring/udvikling, støttes i at udvikle og afprøve nye tanke- og handlemønstre og støttes i at fastholde nye tanke- og handlemønstre. I hele forløbet arbejdes der med at bevare den unges tillid til konsulenten.

Forandringscirklen beskriver konsulenternes metoder på en systematisk måde, men konsulenterne har hele tiden været opmærksomme på, hvor i Forandringscirklen de unge befinder sig i forhold til deres problematikker, og er startet der.

1) Kontakt og tillid

Konsulenterne starter ud med at snakke med den unge – og ikke familien, selv om perspektivet er familierådgivning.

Ved de første møder skal de unge opnå tillid til og være trygge ved konsulenten, prøve at åbne op og opleve at blive forstået. De skal få erfaring for, at det nytter noget, og mod på at gå videre. Erfaringer viser, at den karakter af relationen mellem konsulent og den unge, som skabes ved de første møder har afgørende betydning for, at den unge forbliver i samtaleforløbet og resultatet af samtalerne (Miller, W.R. og Rollnick, S., 2004).

Konsulenterne skal samtidig påbegynde afdækning af de unges oplevelse og forståelse af virkeligheden.

Ved det/de første møder udvikler og anvender konsulenterne følgende metoder:

- Fortælle om, hvor konsulenten kommer fra og samarbejdspartnere – at konsulenten er uafhængig og ”kommer udefra”.
- Fortælle, hvad konsulenten ved om den unge på forhånd.
- Fortælle, hvad den unge kan forvente af samarbejdet/samtalen.
- Udvikle samværs- og kommunikationsregler/aftaler/kontrakt for samtalerne med de unge.
- Fortælle at konsulenten har tavshedspligt. At alt kan fortælles og at intet fortælles videre uden aftale med den unge.
- Få accept på nødvendig skriftlighed.
- Fortælle at den unge kan stoppe samtalen/forløbet, når han/hun ikke vil mere.
- Fortælle at der ikke er fastsat et afslutningstidspunkt for forløbet.
- Fortælle at konsulenten kan tilbyde familiearbejde og netværksarbejde, men kun hvis den unge ønsker dette, er bekendt med det og giver tilladelse.
- Fortælle om erfaringer fra andre familier og fra eget liv, (for eksempel fortælle om oplevelser med egne børn) – for at skabe tillid, tryghed og fælles referenceramme.
- Erkende at konsulenten bruger ”psykologisprog” og bede den unge om at sige til, når det sker.
- Bruge for eksempel Livshjulet – hvad fylder i dit liv og hvor vil du hen? Dine bekymringer og dine ønsker/håb?
- Skitsere familien – netværket for eksempel ved hjælp af genogram.
- Spørge den unge om, hvad han/hun gerne vil snakke om, hvad den unge gerne vil bruge konsulenten til, samt hvad den unge gerne vil have, at konsulenten skal sige og gøre.
- Evaluere samtalen (hvilke skal se ved afslutningen af alle samtaler).

Eksempler på tillidsskabende spørgsmål:

- Hvad fylder i det liv på godt og ondt?
- Hvad er svært for dig lige nu?
- Hvad ved dine forældre?
- Hvornår begyndte det og hvornår ændrede det sig?
- Hvor ofte?
- Hvad tror du andre tænker om dette?
- Hvad vil du gerne snakke med mig om lige nu?
- Hvem har du mulighed for at snakke med?

Dilemmaer og udfordringer for konsulenterne:

- Når den unge ikke vil rådgivning.
- Hvor meget skal konsulenten fortælle om sig selv?
- Når den unge ”hader” psykologer og psykologisprog, pædagoger og lærere, og vil ikke lade nogle voksne have indflydelse på sit liv.
- At være en erstatningsvoksen – de unge tror ikke forældrene kommer på banen.

2) Erkendelse

Når den unge har opnået tillid til konsulenten, skal der arbejdes med at få den unge til at erkende behovet for forandring.

Der kan hos den unge være et misforhold mellem hverdagen/virkeligheden og det, den unge ønsker sig for fremtiden, som har betydning for den unges forandringsparathed. Så længe virkeligheden ligger indenfor det, den unge ønsker sig, er der ingen erkendelse for behov for forandring. Når den unge imidlertid erfarer, at en ønsket tilstand ligger udenfor den selvoplevede virkelighed, vil der kunne ske en forandringsproces. Det er konsulenternes opgave at tydeliggøre misforholdet mellem den unges virkelighed og ønsker for fremtiden, så den unge selv erkender behovet for forandring. Det skal være værdifuldt for den unge at forandre sig, og forandring opstår kun, når den bliver relevant for den unges egne værdier og ønsker (Miller, W.R. og Rollnick, S., 2004).

Konsulenterne har erfaret, at følgende metoder er virksomme:

- Sætte sig ind i den unges situation her og nu. Være positiv nysgerrig og interesseret.
- Lære den unges livshistorie at kende og lade den unge fortælle om sin opvækst og betydningsfulde personer.
- Anerkende den unges historie.
- Få de unge til at træde et skridt tilbage, se på eget liv og se sammenhænge. Give forslag til sammenhænge, som den unge kan be- eller afkræfte.
- Bede den unge fortælle om sin dag – følelsesmæssigt (tristhed, vrede, glæde og så videre.), eventuelt ved hjælp af et humørbarometer fra 1 til 10.
- Synliggøre "glade stunder", positive følelser og succes historier.
- Lad den unge tage beslutning om, hvilke områder, der skal arbejdes med.
- Foreslå den unge nye perspektiver, som den unge kan reflektere over, og selv tage beslutning om at forfølge eller ikke.

Spørgsmål til erkendelse skal få den unge til at reflektere, sætte ord på og tage ansvar for sin egen udvikling.

Konsulenten kan ligeledes stille spørgsmål, der får den unge til at mærke sine følelser. For eksempel en ung, der mærker "ked-af-det" følelse, vrede, bliver bange og så videre.

Eksempler på spørgsmål til erkendelse:

- Hvordan har det været for dig?
- Kan du nævne nogle situationer, hvor du bliver bekymret, ked af det/frustreret/vred? Hvordan føles det og hvordan reagerer du?
- Har du det svært indeni uden at vide hvorfor?
- Hvordan føles det at være ked af det? Vred? Glad? Og så videre.
- Hvad går dig på personligt og i forhold til andre? Er det reelt?
- Kan du se nogle fordele, ved at tænke og gøre nogle ting anderledes?
- Hvordan kan det være, at du tænker sådan om dig selv og andre? Har det hold i virkeligheden? Kunne du tænke på en anden måde?
- Hvad får dig til at mene, at det kunne være en god idé, at gøre noget ved dit problem?
- Hvor vigtig er forandring for dig?

Dilemmaer og udfordringer for konsulenterne:

- Hvor meget skal konsulenten tilbage i den unges forhistorie?

- At den unge ikke føler sig presset – særligt i starten af forløbet.

3) Motivation

Når den unge har opnået erkendelse for behovet for forandring, arbejder konsulenten med motivation for forandring sammen med den unge. Det handler om at give den unge det overskud af energi, det kræver, at arbejde med sig selv samt tro på at det nytter og kan lykkes. De unge skal finde nye tanke- og handlemønstre som de tror på og har evne til at gennemføre. En demotiverende faktor i forhold til at skulle forandre sig kan være de unges tryghed ved deres kendte tanke- og handlemønstre. De unge skal selv formulere fordele ved og argumenter for forandring.

Konsulenterne har arbejdet således:

- Have fokus på, hvad den unge har gjort for selv at ændre situationen, og bringer erfaringer for, hvad der har hjulpet, frem i lyset. Hvad har den unge lært af egne erfaringer, som kan bruges igen? Lade den unge blive klog på egne erfaringer.
- Formidle subjektive kompetence til den unge for eksempel erfaringer om forandringer i eget liv.
- Få den unge til at erkende og acceptere sin fortid – at den unge ikke kan ændre sin fortid, men hvordan han/hun forholder sig til den.
- Frigør den unge fra skyldfølelser – for eksempel at det er den unges skyld, at det går dårligt i familien.
- Vælge områder ud, som de unge kan arbejde med og få succes med på kort sigt. Små opgaver med garanti for succes giver energi, mod og så videre.
- Lade den unge selv pege på den indsats han/hun vil afprøve.
- Grib/nævn/anerkend den unges positive ressourcer/styrker i forhold til de områder, som den unge har valgt at arbejde med.
- Forsøge at skabe sammenhæng og mening for den unge – fordele og ulemper ved forandring.
- Lad den unge drømme og fantasere – i forhold til familie, kæreste, venner og begivenheder. For eksempel lade den unge fortælle om sine "drømme-forældre", sit "drømme-jeg", en "drømmedag" og så videre. Snak om fantasi contra virkelighed/realisme – hvad er muligt, hvad/hvem holder den unge tilbage?
- Opfordre den unge til at forkæle sig selv – yde egenomsorg.
- Forstør de positive ting i de unges liv her og nu.
- Støtte den unge i at lære sig selv bedre at kende – så han/hun ikke bliver så forskrækket over egne følelsesmæssige reaktioner, både nu og når den unge begynder at forandre sig.

Motivationsspørgsmål:

- Hvordan lykkedes det dengang?
- Hvordan følte det at have styr på det?
- Hvilke forandringer er vigtigst for dig lige nu?
- Hvad er dit mål?
- Hvad drømmer du om – på kort og lang sigt?
- Hvad er en god dag?
- Kan resten af dagen blive en god dag?

- Hvad støtter dig i at tænke, at du kan ændre dig/situationen, hvis du vil?
- Hvis du kunne få problemet til at forsvinde her og nu, hvad vil det så betyde for dig?
- Hvad kan jeg eller andre gøre for at hjælpe dig?

Dilemmaer og udfordringer for konsulenterne:

- Manglende parathed for forandring.

4) Afprøvning af nye tanke- og handlemønstre

Når de unge begynder at arbejde med egne tanke- og handlemønstre, skal de hjælpes til at synliggøre og vokse gennem egne succeser. Konsulenterne støtter de unge således:

- Brainstorming, hvor den unge frit kan komme med idéer til, hvordan en mulig forandring kan gennemføres.
- Giver konkrete idéer og teknikker til anderledes tænkning og handlemetoder med et her og nu sigte og ud fra den unges individuelle situation, psykiske tilstand og formåen, sociale relationer, interesser og så videre.
- Forbered den unge på egne og andres reaktioner.
- Hjælp den unge til at se egne virkemåder i forhold til andre.
- Snakke om, hvad det vil sige at være attraktiv for andre.
- Snakke om, hvordan man takler konflikter med andre, og hvordan man kommunikerer med andre.
- Hjælp den unge til at se kvalitet og forskelle i relationer.
- Sætte opnåelige mål og delmål.
- Ikke forcere løsninger, men lade den unge selv finde frem til dem.
- Lad den unge tænke over mellem samtalerne, hvad han/hun vil.
- Bede den unge om at skrive ned til næste samtale og/eller snakke om ved samtalen, hvad der har været svært, hvad den unge tænkte/gjorde og hvordan den unge havde det i situationen og bagefter, samt hvordan omgivelserne (far, mor, ven og så videre) reagerede.
- Snakke om, hvad den unge gjorde, når det ikke lykkedes, og snakke om andre muligheder eller gentagelse.
- Fastholde succeser – snakke om, hvad der gik godt og hvordan det føltes.
- Gentage de unges egne udtryk til selvrefleksion.
- Snak hele vejen rundt om situationen (tænkning/handling) – sikre at der ikke er tabuer, og at der kan snakkes om det samme igen og igen.
- Opmuntre den unge – ”du kan godt.”
- Skubbe til/forpligte den unge – ”du skal” – når den unge er parat.
- Have positive forventninger til den unge.
- Have et fremadrettet perspektiv.
- Sige til den unge, at han/hun skal være tålmodig – at ændre vaner tager tid – både hos den unge selv og hos for eksempel forældrene.
- Give den unge ejerskab til nye erfaringer og forandringer.
- Opfølgning mellem samtalerne: Ringe/SMS til den unge – hvordan er det gået?

Spørgsmål i handlefasen:

- Hvad kunne du ellers tænke i den pågældende situation?
- Kunne der være nogen tegn, der fortalte sig, at det kunne forholde sig anderledes end den måde du så situationen på?

- Hvad tror du en anden kunne tænke i dit sted?
- Hvad kan du tænke dig at gøre? Er det, hvad du gerne vil?
- Hvad kan du komme i tanke om, der eventuelt kunne gå galt? Hvad vil du gøre, hvis det sker?
- Hvad oplever du, der er anderledes nu? Kan du nævne nogle gode situationer? Hvordan føles det?
- Hvor vil du søge hjælp, når du får brug for det?

Dilemmaer og udfordringer for konsulenterne:

- Når den unge ikke er parat.
- Når den unge får nederlag, når det ikke lykkes for den unge.
- At fastholde motivation.

5) Fastholdelse af nye tanke- og handlemønstre

Når den unge har afprøvet nye tanke- og handlemønstre, skal disse fastholdes for at sikre vedvarende effekt af indsatsen.

I denne fase har konsulenterne udviklet følgende metoder:

- Repetere - hvad der er snakket om.
- Snakke med de unge om, hvad de har lært personligt og socialt. Hvad de kan bruge og hvad har de har brugt.
- Repetere nye tanke- og handlemønstre.
- Forstærke/synliggøre/italesætte nye tanke- og handlingsmønstre.
- Arbejde med den unges netværk – hvem kan hjælpe den unge til at fastholde nye tanke- og handlemønstre?

Spørgsmål i fastholdelsesfasen:

- Hvilke handlinger og tanker er holdbare for dig?
- Hvilke mål har du nået?
- Hvad giver mening for dig?
- Hvor bliver du usikker?
- Hvordan håndterer du usikkerhed?

Dilemmaer og udfordringer for konsulenterne:

- Når den unge falder tilbage i gamle tanke- og handlemønstre.
- Når netværket ikke støtter.

6) Afslutning

Ved afslutningen af et samtaleforløb, arbejder konsulenten således:

- Bevidsthed om, hvornår den unge "kan selv", og dermed udskrives af projektet. Indikatorerne for dette er:
 - At den unge har opnået egne mål.
 - Problematikker er væk/formidsket/til at leve med – den unge snakker mindre eller slet ikke om problemerne.
 - Den unge virker mere beslutsom, afslappet, rolig, lettet eller afklaret.
 - Den unge har fået nye redskaber til at tackle fremtidige udfordringer – til at mestre eget liv.
 - Fra afhængig af konsulenten til uafhængig.

- Anerkende den unges resultater.
- Sikre at den unge har nogle at henvende sig til – herunder konsulenten.
- Eventuelt indgåelse af aftale om efterværn – det vil sige fortsat arbejde med den unges personlige og sociale udvikling samt arbejde med den unges fremtidige uddannelses/arbejdssituation, økonomi, bolig og fritidsinteresser.
- Evaluere samtaleforløbet.

Spørgsmål ved afslutning:

- Hvad nu? Hvad kan du selv gøre?
- Hvem kan du snakke med? Hvem er dine ressourcepersoner?
- Hvad betyder noget for dig personligt – kan du bruge dette i kontakten med andre? Hvad kan du gøre bruge af?
- Hvad er vigtig for dig i relationer til andre – hvordan kan du bruge dette?
- Hvad vil du efter efterskolen? Hvad har du brug for hjælp til?

Dilemmaer og udfordringer for konsulenterne:

- Er konsulenterne opmærksomme nok på at arbejde netværksorienterede?
- Netværk kommer ikke af sig selv.
- Hvad sker der, når konsulenten stopper? Ved den unge, hvem han/hun skal henvende sig til for personlig støtte?
- Skal andre indsatser iværksættes?

Arbejdsrapport for Forandringscirklen

Et bud på et arbejdsrapport for en forandringsplan – byggende på ovenstående 6 faser kunne være følgende (Miller, W.R. og Rollnick, S., 2004):

De vigtigste grunde til, at jeg ønsker at foretage denne ændring er:

Mine vigtigste mål med at gennemføre denne ændring er:

Jeg planlægger at gøre følgende for at opnå mine mål:	
<i>Konkret handling</i>	<i>Hvornår?</i>
Sådan kunne andre hjælpe mig med at gennemføre ændringen:	
<i>Person</i>	<i>Mulige måder at hjælpe på</i>
Nogle potentielle forhindringer for forandring og måder, jeg kan håndtere dem på:	
<i>Mulige forhindringer for forandring</i>	<i>Sådan kan jeg håndtere dem</i>
Jeg ved, at min plan fungerer, når jeg ser følgende resultater:	

18.3 Metoder i familierådgivning med og uden forældre

I projektet arbejder konsulenterne direkte og indirekte med familierådgivning.

18.3.1 Med forældre

Nogle forældre (29 %) tog i mod tilbuddet om samtaler. Konsulenterne anvender følgende metoder i forbindelse med samtalerne med forældrene:

- Være nysgerrig og åben og fremkomme med overvejelser om, hvordan konsulenterne kan se den unge og forældrene være bedst hjulpet.
- Identifikation af forældrenes behov.
- Identifikation af problematikker i forhold til nye samlevende og nye søskende.
- Anerkendelse af forældrenes bekymringer.
- Vise forståelse for deres situation.
- Legalisering af hjælpebehov.
- Hjælpe forældrene med at erkende virkeligheden/problemernes omfang omkring deres barn.
- Få forældrene til at udtrykke omsorg for deres barn, og støtte forældrene i deres individuelle og fælles forældrerolle.
- Hjælpe den unge og forældrene til være sig selv bekendt – finde egen rolle i familien.
- Åbenhed om hvordan det er at være ung i familien – og hvordan det er at være far og mor.

- Hjælpe forældrene med at få sat ord på - til at udtrykke det, der har bekymret dem og været svært for dem.
- Støtte den unge i at åbne sig hos far og mor.
- Få forældrene til at blive mere tydelige i deres samarbejde om den unge. Så tydelige, at den unge kan se, at mor og far har et fælles ansvar, som de tager på sig og at forældrene vil den unge, selv om den unge opfatter, at forældrene afviser ham/hende.
- Hjælpe forældrene til hele tiden at støtte hinanden i opdragelsen af den unge og synliggøre dette overfor den unge.
- Hjælpe forældrene til at finde fælles fodslag i forhold til den unge.
- Lære forældrene, hvordan man som forældre snakker med unge mennesker.
- Lære forældrene at holde sig "på egen bane", og at det er i orden at vise egen usikkerhed.
- Konfliktmægling.
- Anvise handlemuligheder for forældrene i forhold til den unge.
- Støtte forældrene i forhold til samarbejde med øvrige instanser.
- Hjælpe med til at strukturere fremtiden.

Særlig udfordringer har været de unges tilbageholdenhed i forhold til at ville inddrage forældrene. Det har rejst spørgsmål som: Hvor meget skal konsulenterne "presse" på? Og hvornår skal forældrene orienteres/inddrages? Samtidig må den unge for eksempel ikke presses til en "konfrontation" mellem den unge og forældrene, før den unge er rustet til det.

18.3.2 Uden forældre

Nogle unge ville ikke have, at konsulenterne afholdte samtaler med deres forældre. Erfaringer fra projektet har vist, at når først mødet kom i stand mellem den unge, forældrene og konsulenten, viste der sig oftest en åbning/et vendepunkt.

Konsulenterne har i forbindelse med de unges familiemæssige problemer, arbejdet gennem den unge på at forbedre forholdet til forældrene. Konsulenterne har arbejdet efter metoderne i Forandringscirklen, og har særligt omkring familierelationer haft fokus på:

- At styrke den unge til at begå sig i familien – herunder at arbejde med kommunikation og mediation.
- Give de unge andre perspektiver på, hvad en familie er.
- Fortælle den unge, at forældrene ønsker at gøre deres bedste.

18.4 Metoder i efterværn

Konsulenterne arbejdede med at etablere efterværn for de unge, og støtte den unge i overgangen fra efterskolen til anden bolig og uddannelse eller beskæftigelse. Områderne for efterværn var fritid, bolig, økonomi, uddannelse, arbejde mv. 20 % har været i efterværn. Metoderne fra Forandringscirklen blev også gennemført i efterværnet, hvortil kom kontakt med uddannelsessteder, arbejdspladser, kommuner, boligforeninger og fritidsaktiviteter.

18.5 Metoder i en tværfaglig samarbejdsmodel

I forhold til efterskolerne har samarbejdet fra Fonden VITA bestået i information om projektet fra Fonden VITA ved projektstart, og Fonden VITA har varetager kontakten mellem efterskolerne og konsulenterne, når en ung skulle indskrives i projektet. Fonden VITA har stået til rådighed for problemløsning og rådgivning for efterskolerne.

Samarbejdet mellem efterskolemedarbejdere med kontaktlærerfunktioner og konsulenterne består i opstartsmøder med eller uden deltagelse af den unge for afdækning af forventninger, aftaler om informationer i forløbet og opfølgning.

I forløbet har der været afholdt møder og telefonsamtaler mellem konsulenterne og efterskolemedarbejderne.

Konsulenterne har tilbudt at deltage i tværfaglige møder med deltagelse af skole, kommune, psykolog, sygeplejerske og forældre. Dette er sket i få tilfælde.

I projektet blev der på styregruppeniveau arbejdet med følgende elementer i en model for det tværfaglige samarbejde:

- Opstarts- og informationsmøder med lærerne/ledelsen. Hvilken information og informationsmåde?
- Hvordan skal samarbejdet foregå?
- Hvem skal være med?
- Ansvars-, opgave- og kompetencefordeling.
- Gensidigt informationsniveau.
- Faglighed, værdier og holdninger i samarbejdet.
- Tavshedspligt i forhold til den unge. Hvornår og hvordan skal for eksempel lærerne inddrages?
- Supervision til lærerne (dette skete hos to af de deltagende skoler).
- Hvordan afsluttes samarbejdet? Opfølgning?

Der blev ikke udarbejdet en endelig model for det tværfaglige samarbejde.

19. Konklusion

Projektets formål var ifølge projektbeskrivelsen, at hjælpe og støtte sårbare og udsatte unge, således at de bliver i stand til at gennemføre et efterskoleophold samt fremme den unges positive udvikling såvel socialt, personligt og fagligt. Det var et mål, at de unge lærte at takle "her og nu"-belastninger, samtidig med en forventning om, at de redskaber de lærer, også vil kunne gavne dem på længere sigt. Projektet indeholdt også en efterværnsdimension med henblik på, at give de unge støtte i forhold til netværk, uddannelse, arbejde og bolig samt personlige og sociale forhold.

I projektet skulle der etableres et ideelt tværfagligt samarbejde imellem den unge, forældre, efterskole, konsulent og eventuelt socialforvaltning.

Det var samtidig projektets mål, at udvikle konkrete og handlingsorienterede metoder med det formål, at kvalificere lærere og andre personalegrupper til at afhjælpe sårbare unges sociale og personlige vanskeligheder i forbindelse med et efterskoleophold.

Evalueringen viser, at i større eller mindre grad opnår 98 % af de sårbare og udsatte unge på efterskole personlig udvikling, 83 % opnår social udvikling og 55 % opnår faglig udvikling i deres samtaleforløb med en konsulent, hvilket må siges, at være et flot projektresultat. Projektets indsats vedrører personlig og social udvikling, hvorfor den afledte effekt på de unges faglige udvikling bekræfter nødvendigheden af, at arbejde med personlige og sociale forhold som forudsætning for læring.

70 % af de sårbare unges forældre opnår større nærhed, forbedret kommunikation og lavere konfliktniveau i forholdet til deres børn, selvom forældrene i begrænset omfang deltager i samtalerne med konsulenterne.

De fleste unge opnår resultaterne i løbet af 7-18 måneder, og ved mellem 4-13 samtaler med en konsulent.

Mellem 46 og 52 % af de deltagende unge, vil ikke have gennemført efterskoleopholdet, såfremt de ikke havde haft samtaler med en konsulent. Dertil skal lægges, at de deltagende efterskoler er i tvivl, og ikke med sikkerhed kan tilskrive projektet, at yderligere 17 % eventuelt vil være droppet ud, såfremt de ikke havde modtaget støtte gennem projektet.

Ifølge Servicestyrelsens undersøgelse (2006) droppede 19 % af eleverne med støtte efter Serviceloven § 40, stk. 2, pkt. 10 ud, og 16 %, der var anbragt efter Serviceloven § 40, stk. 2, pkt. 11 droppede ud i 1999 af deres efterskoleforløb.

I Fonden VITA's projekt droppede 17 % ud ifølge drop-out-undersøgelsen og 4 % ifølge de deltagende efterskoler i projektet. Det er påfaldende, at drop-out procenten er så lav for de deltagende efterskoler, der har flest unge med i projektet. Indsatsen kan derfor tilrettelægges, så der tages hånd om så mange som muligt af de sårbare unge. Det må samtidig formodes, at indsatsen bliver mere forankret i personalegruppen, da flere kontaktlærere er inddraget.

I projektet var der 8 %, der modtog støtte, og 5 % var anbragte efter Serviceloven. Der var ingen af disse unge, der droppede ud i projektforløbet, og alle opnåede personlig, social og/eller faglig udvikling.

Man kan stille spørgsmålet om, hvilke unge det er, som Fonden VITA's projekt har betydning for. Langt de fleste unge, som efterskolerne har henvist til projektet, har svære familiemæssige problematikker som følge af forældrenes skilsmisse, tab af familiemedlem ved dødsfald, forældres psykiske problemer, voldelige og alkoholiserede forældre samt omsorgssvigt. Nogle få unge har udelukkende selvværdsproblemer og/eller manglende sociale kompetencer.

Disse årsager, og de unges personlige og sociale reaktioner stemmer stort set overens med de karakteristika, som Servicestyrelsens undersøgelse (2006) har identificeret.

Når efterskolerne kun har henvist henholdsvis 8 og 5 %, der modtager støtte, eller er anbragt efter Serviceloven, er de unge i projektet overvejende elever, hvor der ikke er

etableret eller aftalt et samarbejde med forældrene, eller den unges bopælskommune, og hvor det har været uklart og/eller ukendt for efterskolerne ved skoleårets begyndelse, at den unge har haft personlige og/eller sociale vanskeligheder. Hvis man samtidig ser på evalueringens analyse af de unges problematikker samt personlige og sociale reaktioner, så fremgår det, at de unge har betydelige vanskeligheder og mistrives. For mange af de unges vedkommende er deres vanskeligheder så alvorlige, at det kan undre, at hverken forældrene, tidligere skole eller deres bopælskommune, ikke er bekendte med den unges problemer, eller vurderer, at det er nødvendigt at orientere efterskolen.

Det har vist sig, at efterskolerne har en funktion som "sidste ud kald" i forhold til at få bearbejdet problemer, før den unge skal fortsætte i en ungdomsuddannelse – og at dette kan nås i løbet af et eller to år på efterskole.

Evalueringen har vist, at den tætte kontakt med andre unge og efterskolens lærere, samt et socialt miljø som udfordrer og stiller krav, bevirker, at for nogle af de sårbare unge, bliver deres personlige og sociale vanskeligheder ekstra synlige, og de falder så at sige igennem. Efterskolemiljøet kan give muligheder for personlig vejledning ved lærere og tilegnelse af nye sociale kompetencer, jævnfør Capacent Epinions undersøgelse, men de sårbare unge, som projektet har identificeret, kan ikke i tilstrækkelig grad profitere af efterskolemiljøet. Deres personlige, sociale og faglige reaktioner er vedvarende og kræver en rådgivningsmæssig indsats.

Nogle unge kan være sendt på efterskole som følge af, at de ikke trives hjemme og i skolen, for således at starte på en "frisk". Forældrene vælger ikke at orientere efterskolen om de problemer der er, for netop at give deres barn en mulighed for, at lægge problemerne bag sig og komme videre. For de sårbare unge gør det ondt værre. De fleste unge har en drøm om, at komme på efterskole og få et fantastisk år med oplevelser og nye venskaber. Men drømmen brister med endnu et nederlag til følge.

I forhold til den gruppe af unge efterskolerne har henvist til projektet, kan man konkludere, at der overvejende er tale om alvorligt udsatte og sårbare unge – såvel unge med eller uden støtte eller anbringelse efter Serviceloven. Efterskolerne har ved egen hjælp forsøgt at løse problemerne, og når dette ikke er lykkedes, har de rettet henvendelse til Fonden VITA, fordi situationen omkring den unge har udviklet sig til det uholdbare, og der er brug for en løsning/forandring her og nu. Ifølge efterskolerne har forholdene omkring den unge i mange tilfælde ikke kunne afvente den relative lange sagsbehandlingstid i kommunerne og den "tunge" sagsgang, der ofte er forbundet med at søge om ekstra timer eller særlig hjælp.

Af Servicestyrelsens undersøgelse (2006) fremgår det, at tre år efter efterskoleopholdet, er ca. 53 % af de unge, der har været anbragt på efterskole i henhold til Serviceloven § 40, stk. 2, pkt. 11 og som har gennemført et efterskoleophold, ikke i gang med arbejde eller uddannelse, og at 77 % af de unge, der har været anbragt i henhold til Serviceloven § 40, stk. 2, pkt. 11, og som er droppet ud af efterskolen, ikke er i gang med arbejde eller uddannelse.

Kun 13 % af de unge i projektet er to måneder efter projektets afslutning ikke i gang med uddannelse eller beskæftigelse. Nogle unge er udskrevet fra efterskolerne i 2007 og 2008. Hvorvidt de 75 %, der er i uddannelse eller de 4 %, der er beskæftigelse, fastholdes i dette på længere sigt, kan der ikke på baggrund af evalueringen konkluderes på. Men man må

formode, at projektets gode resultater for de unge, kan få afgørende betydning for, om de efterfølgende gennemfører en ungdomsuddannelse. De unge og deres forældre forventer, at projektet vil have sat sig positive spor efter fem år.

Projektet rejser spørgsmålet om, hvorvidt efterskoler skal varetage opgaven med sårbare unge, eller det skal være udefrakommende indsatser. En del dilemmaer bliver påpeget, blandt andet at de unge ikke kan skelne mellem en lærers rolle som underviser og personlig rådgiver. Evalueringen viser, at såvel efterskolerne som de unge, foretrækker udefrakommende indsatser, hvor der hurtigt kan gribes ind og hvor der bliver etableret et neutralt rum mellem den unge og konsulenterne. Den udefrakommende indsats fra Fonden VITA's projekt bevirker, at lærere får frigjort ressourcer til undervisning og andet trivselsarbejde. Forstandere får deres administrative byrde i samarbejdet med kommuner med videre formindsket.

Der kan ligge et problem i, at såvel interne som udefrakommende indsatser er afgrænset til efterskoleåret, hvilket Fonden VITA's projekt ikke var, da det indeholder efterværn. Samtidig kan der være varierende problematikker hos et efterskolehold fra år til år, og derfor brug for rådgivere med særlige kompetencer, som kan tilkaldes.

Efterskolerne rejser problematikken om at have et image som en specialskole for sårbare unge, og derved ikke kan tiltrække velfungerende unge. Efterskolerne foretrækker en blanding af såvel velfungerende som sårbare unge, hvor en efterskole nævner, at ca. 10 % hos dem er sårbare unge. I følge Capacent Epinion kommer ca. 33 % af de unge på efterskole fra "mindre stærke hjem", 40 % fra "den gyldne middelvej" og 28 % fra "elitehjem". Evalueringen viser, at ca. 50 % af de deltagende unges forældre var ressourcetsvage og dermed må antages, at findes i gruppen "mindre stærke hjem". Det vil samtidig sige, at ca. 50 % kommer fra hjem med mere ressourcestærke forældre, hvor de unge må formodes at være velfungerende, men alligevel har nogle problemer at slås med, som dukker op på efterskolen. Sårbare og udsatte unge findes således ikke kun blandt de 33 %, der ifølge Capacent Epinion, kommer fra "mindre stærke hjem".

Efterskolerne er optagede af, hvor grænsen er mellem at være en efterskole og en behandlingsinstitution. Efterskolerne finder, at behandling ikke er deres opgave, og at grænsen kan gå der, hvor man tager sig af de unge "fra menneske til menneske".

Hvad virker for sårbare unge?

Projektets metoder stemmer overens med de indsatser, som Socialforskningsinstituttets (2006) gennemgang af de sidste 10 års danske forskning om unge med sociale problemer, viser, er de mest succesfulde. Konsulenterne har opnået at indlede en god dialog med de unge i et ligeværdigt forhold baseret på nære relationer. Indsatsen har givet de unge konkrete redskaber og været handlingsorienteret samt medtænkt perioden efter efterskolen. Familien er inddraget.

De udviklede metoder blev i projektet systematiseret i en Forandringscirkel, som konsulenterne arbejder efter.

De unge giver udtryk for, at det har betydning, at de kan kontakte konsulenten, når de har brug for det. De unge benyttede dog kun dette i mindre grad. Konsulenterne har i projektet stået til rådighed "24 timer i døgnet", og det rejser spørgsmålet om, hvor grænsen går for det professionelle medmenneske. Er det en nødvendighed for sårbare unge, at de har en "livline" i den periode, hvor de modtager rådgivning?

De unge har en oplevelse af, at de kan være i projektet i lige så lang tid, som de har brug for. Dette fremhæver de som positivt, også set i forhold til, hvad nogle tidligere har oplevet i andre indsatser – at de fik et antal aftalte samtaler på forhånd, og sjældent blev færdigbehandlet, hvilket resulterede i, at gamle problematikker dukkede op igen, og de måtte starte forfra. Så længe der er opstillet indikatorer for, hvornår en ung er færdigbehandlet, kan det være formålstjenligt ikke at fastansætte et antal samtaler.

Der er heller ikke fastsat længde for de enkelte samtaler, hvilket betyder, at de unge oplever, at konsulenterne har "tid nok" til dem.

De unge finder, at rådgivningen sker på deres præmisser, at det er dem der beslutter, hvornår samtalerne skal finde sted, hvad de vil arbejde med, og hvem der skal kontaktes. De unge får ejerskab til løsning af deres problematikker.

Konsulenterne har udvidet tavshedspligt i projektet, således at konsulenterne skal have de unges godkendelse, hvis de ønsker at kontakte andre, for eksempel forældre og lærere. For de unge er dette en væsentlig faktor for, at de hurtigt får tillid til konsulenterne og tør fortælle om ting, de ikke tidligere har fortalt til andre. Nogle lærere oplever, at tavshedspligten bevirker, at de ikke får det samarbejde med konsulenterne som de ønsker.

En væsentlig kompetence hos konsulenterne er ifølge de unge "holde af"-kompetencen. Det vil sige, at blive respekteret og mødt af et menneske, der lytter, er nærværende og er interesseret i den unge samt bruger sin "fritid" (primært sms-kontakt).

De unge, der modtager efterværn, er glade for at de i overgangen fra efterskole til anden uddannelse/beskæftigelse og bolig, stadig har kontakt til konsulenten for praktiske ting og for forsat personlig og social udvikling.

Efterskolerne ser efterværn som en væsentlig indsats i forhold til at lette overgangen mellem efterskole og ungdomsuddannelse, og dermed øge muligheden for, at de unge gennemfører en ungdomsuddannelse.

Servicestyrelsens undersøgelse fastslår, at det er vigtigt at få familien inddraget i arbejdet frem mod og under en indsats.

Færre forældre deltager i samtaler med konsulenterne end forventet, og de forældre, der deltager, har oftest kun en samtale. Det betyder meget for de unge, at konsulenterne møder forældrene, og der bliver løst op for problemer ved samtalerne. Set i lyset af, at de unges problematikker er familierelaterede, er tilbuddet om familierådgivning ideelt, men evalueringen viser, at familierådgivning også sker indirekte gennem de unge. De unge får redskaber til bedre at agere i deres familier og få løst problemer via samtalerne med konsulenterne.

Barrierer for forælderådgivning er dels, at de unge ikke ønsker deres forældre inddraget og dels berøringsangst fra lærernes side i forhold til at være i dialog med forældrene om svære familieproblemer. Der kan derfor være behov for, at konsulenterne er lidt mere udfarende i kontakten med forældrene, for at få dem til at deltage i samtaler. Forældrene kan "stejle" over ordet "familierådgivning", hvorfor det kan være nødvendigt med en bevidsthed omkring ordvalg i henvendelser til forældrene.

Nogle få unge og deres forældre giver udtryk for, at de ville have ønsket, at der var grebet tidligere ind. Efterskolerne siger, at de første måneder af et efterskoleår går med at få skolen til at fungere med et nyt hold, og at vedvarende problemer først skal opdages. Nogle efterskoler er dog begyndt i langt højere grad ved indskrivning, at have fokus på eventuelle problemer.

Hvad gør efterskolerne i fremtiden?

I fremtiden uden Fonden VITA's projekt vil efterskolerne benytte sig af de tidligere anvendte indsatser – primært kontakt til kommunerne, da der ikke findes andre tilstrækkelige indsatser, og som kan dækkes af efterskolernes budget. Resultatet bliver højst sandsynligt, at sårbare og udsatte unge stadig dropper ud, eller får et mindre godt efterskoleforløb med bristede drømme om et efterskoleophold samt personlige, sociale og faglige nederlag. Samtidig øges risikoen for, at de ikke kommer i gang med eller gennemfører en ungdomsuddannelse.

Når projektet sit formål?

Projektet når sit væsentligste mål omkring at udvikle metoder, der forebygger drop-outs og skaber personlig, social og faglig udvikling for sårbare unge på efterskole.

Projektet når ikke at udvikle en endelig model for det tværfaglige samarbejde og når i mindre grad, at overføre de udviklede metoder til efterskolerne. Projektet får ikke praktiseret familierådgivning med forældrene i så høj grad som forventet.

Det tværfaglige samarbejde i projektet består dog i samarbejdet mellem medarbejdere på efterskolerne med kontaktlærerfunktioner og konsulenterne i form af orientingsmøder. Fonden VITA yder information om projektet, varetager kontakten mellem efterskolerne og konsulenterne, når en ung skal indskrives i projektet samt står til rådighed for problemløsning og rådgivning for efterskolerne.

Det er et formål, at de udviklede metoder for rådgivning af sårbare unge skal overføres til medarbejderne på efterskolerne. Dette er ikke sket i så høj grad som forventet. Der er en tendens til, at konsulenterne alene tager sig af de sårbare unge, hvilket efterskolerne udtrykker tilfredshed med – at det er en lettelse og at der er mere ro omkring de unge, hvilket også har betydning for den faglige indlæring.

Generaliserbare resultater og metoder?

Evalueringsundersøgelsespopulation vedrørende konsulenter og unge er stor nok til – i sammenhæng med øvrigt datamateriale og de refererede undersøgelser, at konkludere, at tendenser omkring problematikker, resultater og virksomme metoder for sårbare unge på efterskoler, er generaliserbare til efterskoleområdet samt til andre, der arbejder med sårbare og udsatte unge.

Da kun fire efterskoler har deltaget i interviews, kan besvarelsene ikke siges at være dækkende for samtlige efterskoler. Efterskolerne er dog de efterskoler, som har haft flest unge med i projektet. Besvarelsene kan dog give en væsentlig indikation af efterskolernes udfordringer og muligheder i forbindelse med indsatser for sårbare unge.

20. Perspektiver

Hvis opgave er det, at tage sig af de sårbare unge?

Evalueringen har belyst den situation efterskoler står i gennem spørgsmål som for eksempel, hvorvidt efterskoler skal fungere som sociale institutioner, om der skal udefrakommende indsatser til i forhold til sårbare unge og hvilke roller lærerne skal have. Evalueringen lægger derfor op til dialog og drøftelse i fremtiden om, hvem der skal tage sig af de sårbare unge, og hvordan dette gøres mest hensigtsmæssigt.

Projektets erfaringer er, at i langt de fleste tilfælde, nytter det at yde en kvalificeret indsats i forhold til de sårbare og udsatte unge på efterskolerne. Det nytter, at inddrage de unge og deres forældre i løsningen af deres egne problemer. I langt de fleste tilfælde gennemfører de unge deres efterskoleforløb og kommer i gang med uddannelse eller arbejde efterfølgende.

Resultaterne og metoderne fra projekt: "Familierådgivning i efterskole regi" giver efterskolerne forskellige udfordringer:

- Hvordan kan efterskolerne blive bedre til at "spotte" og få kontakt med de elever, der har vanskeligheder noget tidligere, således at der kan iværksættes relevant støtte før et sammenbrud?
- Hvordan skal efterskolerne tilrettelægge deres samarbejde/arbejde med de sårbare og udsatte unge og deres forældre? Hvordan inddrager man de unge og deres forældre i løsningen af deres vanskeligheder?
- Hvordan kan man sikre en hurtigere indsats i forhold til de sårbare og udsatte unge på efterskolerne? Efterskolerne påpeger, at de og de unge ikke kan afvente den tid det ofte tager kommunerne, at iværksætte relevant støtte.
- Hvordan sikrer man kontinuitet for de unge via et bedre tværfagligt samarbejde, med mere videndeling mellem forældrene, hidtidige skole, bopælskommune, efterskolen og fremtidig uddannelsessted/arbejdsplads?
- En ekstra eller særlig indsats koster penge. Er det efterskolerne, forældrene eller bopælskommunen, der skal afholde udgiften? Det er bemærkelsesværdigt, at de fleste unge opnåede resultaterne i løbet af 7-18 måneder, og ved mellem 4-13 samtaler med en konsulent – en indsats behøver nødvendigvis ikke være dyr.
- "Det professionelle medmenneske" og "menneske til menneske"-relationen, byggende på anerkendelse og empowerment tankegang har vist sig, at være centrale begreber i

projektets metoder. Hvordan kan man på efterskolerne blive bedre til at arbejde med denne relation i hverdagen i forhold til sårbare og udsatte unge og deres forældre?

- Hvordan kan Forandringscirklen som metode, hvor især motivation for forandring er væsentlig, integreres i samværet med de sårbare unge?
- Hvordan kan efterskolerne arbejde med overgang fra efterskole til ungdomsuddannelse? Efterværn som praktiseret i projektet kan være løsningen, og hvor efterskolerne indarbejder procedurer i forhold til at afdække de unges behov for et efterværnstilbud.

Projektets erfaringer er, at efterskolerne kan være et godt tilbud til de sårbare og udsatte unge, hvor kombinationen af det traditionelle efterskolemiljø (jævnfør Capacent Epinions undersøgelse) og en pædagogisk/psykologisk indsats, som praktiseret i projektet af Fonden VITA, virker.

Efterskolerne tilbyder et miljø, der i de unges dannelsesproces fra ung til voksen, kan få væsentlig betydning for de unges udvikling og deres mulighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Efterskolen kan være sidste udkald.

Det er derfor vigtigt, at bevare det traditionelle efterskolemiljø, hvor lærere er undervisere og yder en "menneske til menneske"-indsats – som har stor betydning for de velfungerende unge og for nogle sårbare unge, men som det har vist sig, ikke er tilstrækkelig i forhold til hele gruppe af sårbare og udsatte elever.

Resultaterne fra projekt: "Familierådgivning i efterskole regi" har vist sig at være så perspektivrige, at det anbefales at metoderne gøres permanente, og hvor der arbejdes på at udvikle et screeningsværktøj, så der kan gribes hurtigere ind, i højere grad at inddrage forældrene i samtalerne og at styrke det tværfaglige samarbejde – både før og efter efterskoleopholdet.

Litteraturliste

- Andersen, M.L., Brok, P.N. og Mathiasen, H. (2010). *Empowerment på dansk*. Frederikshavn: Dafolo.
- Capacent Epinion (2008). *"Efterskolernes effekt på unges uddannelse og beskæftigelse"*. København: Efterskoleforeningen.
- Cathrine Jespersen, C. og Sivertsen, M. B. (2006). *Unge sociale problemer*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Cooperrider, D. and Srivastva, S. (1987). "Appreciative Inquiry Into Organizational Life" in *Research in Organizational Change and Development*, Pasmore and Woodman (eds), Vol. 1, JAI Press.
- Maturana, H. og Francisco, V. (1987). *Kundskabens træ*. Århus: Forlaget Ask.
- Metner, L. og Storgård, P. (2009). *KRAP Kognitiv, Ressourcefokuseret og Anerkendende Pædagogik*. Frederikshavn: Dafolo.
- Miller W.R. og Rollnick, S. (2004). *Motivationssamtalen*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Pedersen, K., Tverskov, E. og Rosendal Jensen, N. (2003). *Forældrenetværk i praksis – empowerment og socialt gruppearbejde*. København: Systime academica.
- Prochaska, J.O. og DiClemente, C.C. (1992). *Stages of change in the modification of problem behaviors*. *Prog Behav Modif* 28: 183-218.
- Rambøll Management (2006). *Arbejdet med udsatte unge på kost – og efterskoler*. Odense: Styrelsen for Social Service.
- Servicestyrelsen. (2006, 31. maj). *International Child Development Program (ICDP)*. Lokaliseret d. 11. januar 2009: <http://www.servicestyrelsen.dk/wm140797>
- Vilhelmsen, A., Jensen, U.H. og Berg, E. (2009). *Sårbare unge på efterskole*. København: Efterskoleforeningen.

Om SUELL Team ApS

SUELL Teams kerneydelser er fundraising, evaluering og uddannelse.

SUELL Team arbejder primært inden for det sociale, kulturelle, undervisnings-, sundheds- og beskæftigelsesmæssige felt. SUELL Teams kunder er frivillige, sociale og kirkelige foreninger, kommuner, døgninstitutioner, daginstitutioner, ungdomshjem, rehabiliteringscentre, uddannelsesinstitutioner, kompetencecentre, projekter med videre.

SUELL Team er engageret i udvikling af socialt, frivilligt og kirkeligt arbejde for de mest udsatte grupper, IKT-læring, socialpædagogiske- og psykologiske metoder, evaluerings- og dokumentationsmetoder, metoder til integration på arbejdsmarkedet, uddannelseskoncepter, miljøprojekter, sundhedsprojekter, EU-samarbejdsprojekter med videre.

SUELL Team er etableret i 1995.